

تقدیم به :

همسر عزیز و فرزندان و نوه گلم که وجودشان مایه افتخار و آرامش

و همراهیشان سرمایه اصلی زندگی من بوده و هست

و

روح بلند پدر و مادر عزیزم که اولین معلمین من بودند و دعای پر خیر و برکتشون سرمایه اصلی

زندگیم هست .

سپاس خداوند بزرگی را که همیشه و در همه حال پشتیبان و یاریگرمان بوده و همواره حضورش را در زندگی حس کرده ایم و لحظه ای تنهایمان نگذاشته است .

سپاس از پدر عزیز و مادر مهربان و همسر دلسوز و فرزندان نازنینم که حامی و مشوق اصلی بنده در امر تحصیل و مسؤلیتهای اجراییم بودند و شرایط و موقعیت امروزم را مدیون همراهی این عزیزانم هستم .

سپاس از همه معلمان و اساتید نازنینم از اولین روز تحصیل تا اخذ مدرک دکتری که برای بنده زحمات زیادی کشیدند و مدیون تلاشهای آنها هستم .

و **سپاس** از همه عزیزانی که مشوق بنده

در امر نوشتن مقالات مختلف و تالیف کتاب بوده اند.

و

در نهایت سپاس

از همه همکاران عزیز و گرانقدرم در واحد چاپ و نشر مرکز آموزش بازرگانی وابسته به وزارت صنعت ، معدن و تجارت ، بویژه برادر ارجمندم جناب آقای دکتر حسن پور و خواهر محترمه ام سرکار خانم عرفانی و ویراستاران و طراحان محترم آن مرکز که زحمت آماده سازی و چاپ و نشر کتاب بر روی دوش آن عزیزان نهاده شد .

سخنی با خوانندگان محترم

خدای را سپاس میگویم که توفیقی داد تا یکبار دیگر با تالیف کتابی دیگر در حوزه فعالیتهای بازرگانی و تجارت در خدمت شما عزیزان باشد. همانگونه که میدانیم امروزه با گسترش فعالیتهای اقتصادی و شکل گیری مبادلات تجاری، چگونگی نقل و انتقال پول بمنظور پرداخت بهای کالاها و خدمات خریداری شده یکی از دغدغه های جدی فعالان اقتصادی می باشد. هرچه فعالیتهای اقتصادی گسترده تر و مبادلات از نظر کمی و کیفی بیشتر شد، نیاز به وسیله های پرداخت مطمئن تر نیز بیشتر شد. یکی از ابزارهای انتقال پول در ساختار اقتصادی و پولی و مالی دنیای امروز چک می باشد. کاربرد چک بعنوان یک ابزار برای دستور پرداخت، بصورت چشمگیری گسترش یافته و امروزه جزو لاینفکی از مبادلات تجاری محسوب میشود.

به دلیل همین نقش آفرینی چک در مبادلات اقتصادی و تجاری، نیاز به قوانین و مقررات مدون که با تعریف فرآیندها و تعیین الزامات صدور چک، مانع از سوء استفاده و ایجاد نا به سامانی های پولی و مالی گردد، بیش از پیش احساس میشد و به تبع آن قوانین موضوعه آن همچون قانون تجارت و قانون عملیات بانکی و قانون چک و ائین نامه ها و دستورالعملهای مربوطه تصویب و به مورد اجرا گذاشته شد. با گذشت زمان و به اقتضای شرایط جدید و تحولات صورت گرفته این قوانین نیز بازننگری و اصلاح شده اند به گونه ای که امروزه قوانین مقررات مرتبط با چک بسیار زیاد و متنوع می باشد و اطلاع و آشنایی با آنها و سامانه های مربوطه برای کلیه فعالان اقتصادی و بویژه تجار و بازرگانان ضرورتی اجتناب ناپذیر است.

با توجه به این ضرورت، و از طرفی گستردگی و تنوع این قوانین و مقررات، در این کتاب تلاش شده قانون چک و سایر قوانین موضوعی مرتبط با چک بصورت موضوعی و به شکل کاملاً کاربردی در یک مجموعه جمع آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد تا همه فعالان اقتصادی و سایر علاقمندان به این موضوع بتوانند با مطالعه این کتاب نسبت به تمام جنبه های صدور، انتقال و وصول و واخواست چکهای صادره آگاهی کامل پیدا کرده و از بروز مشکلاتی که از عدم آگاهی ریشه می گیرد جلوگیری نمایند.

علیرغم تلاشهای صورت گرفته در جهت کامل بودن مطالب کتاب و پاسخگویی به همه نیازهای بهره برداران در مورد چک، یقین داریم تا رسیدن به 100 درصد اهداف کتاب فاصله زیادی داریم چرا که با هدف جلوگیری از حجیم شدن صفحات کتاب ناچار بودیم تا آنجایی که ممکن است مطالب را فشرده و خلاصه شده تقدیم حضور خوانندگان

محترم گردد. لذا ضمن تقاضا برای مطالعه این کتاب با نگاه کاربردی، نظرات و پیشنهادات سازنده خود را بمنظور تکمیل موضوعات در چاپهای بعدی از ما دریغ نفرمایید.

مزید اطلاع خوانندگان محترم، کتابهای تخصصی دیگری نیز با همین نگرش از همین نویسنده با موضوعات قانون امور گمرکی و قانون مقررات صادرات و واردات توسط مرکز نشر بازرگانی وابسته به وزارت صنعت، معدن و تجارت چاپ و منتشر شده که مطالعه آنها در کنار این کتاب میتواند اطلاعات شما را در زمینه فعالیتهای تجاری و بازرگانی و الزامات آن کامل تر نماید. موفقیت همه عزیزان را در کسب و کار و کسب روزی حلال از خداوند متعال خواهانم.

با احترام

یحیی نیکدل

دکترای توسعه اقتصادی و برنامه ریزی کسب و کار

آنچه باید در مورد قانون چک بدانید

مقدمه

انسان موجودیست اجتماعی و از ابتدای خلقت انسانهای مختلف هر یک به نوعی در تعامل با هم بوده اند. در جوامع نخستین نیازها بسیار ابتدائی بود ولی همان نیازهای اولیه نیز بصورت دسته جمعی و در تعامل و همکاری با یکدیگر تامین میشد. شکار دسته جمعی برای خوراک و پوشاک و استفاده از چوب و شاخ و برگ درختان برای ساختن محلی برای زندگی و در امان ماندن از سرما و گرما و دور ماندن از حمله حیوانات وحشی و از جمله این همکاری جمعی بود. رفته رفته با بزرگتر شدن جوامع، نیازها متنوع تر شد و دیگر امکان پاسخگویی به نیازهای مختلف بصورت گروهی و دسته جمعی، تقریباً امری غیر ممکن شد. بر اساس یک قانون نانوشته، فعالیتهای مختلف بسته به علاقمندی و توانمندی افراد بین آنها تقسیم شد و هر گروه به کاری مشغول شدند. گروهی که در امر شکار تخصص داشتند به کار شکار مشغول شدند و گروهی دیگر در کار کاشت برخی گیاهان خوراکی و گروهی نیز در ساخت ابزارآلات اولیه کشاورزی و شکار مشغول فعالیت شدند. از اینجا بود که نیاز به هموعان در شکل جدید آن، خود را نمایان ساخت. آنها یاد گرفتند در ازای دادن بخش از کالای تولیدی خود به دیگر گروهها، میتوانند سایر اقلام مورد نیاز خود را تامین نمایند و بدین صورت پایه های اولیه مبادله در جوامع بشری شکل گرفت.

مبادله در ابتدا بصورتی کاملاً ابتدائی و پایاپای (کالا با کالا) انجام می پذیرفت. این روش مبادله اگرچه به بخش قابل توجهی از نیازهای بشر پاسخ میداد اما مشکلات خاص خود را داشت که خارج از موضوع بحث این کتاب می باشد. رفته رفته مبادلات متنوع تر و پیچیده تر شد و افراد یاد گرفتند از برخی کالاها که ماندگاری بیشتری داشتند بعنوان وسیله پرداخت در مبادلات استفاده نمایند. اولین کالاهایی که بعنوان وسیله مبادله انتخاب شدند فلزات بودند. بالا بودن هزینه های نگهداری و حمل فلزات، همچنان یکی از مشکلات پیش روی مردم در مبادلات بود.

با گذشت زمان عده ای از تجار و بازرگانان که در امر مبادله صداقت و امین بودن خود را به اتبات رسانده بودند مورد وثوق مردم قرار گرفتند و مردم فلزات (پولها)ی خود را در ازای پرداخت بخشی از آن که به مراتب پایین تر از هزینه نگهداری و حمل بود، نزد آنها به امانت گذاشتند و بدینوسیله پایه های اولیه صرافی ها و بانکهای امروزی گذاشته شد. این افراد که دیگر کاملاً مورد اعتماد مردم بودند مهرها و علامتهای برای خود ساخته و روی فلزات حک کردند و به صاحبان فلزات میدادند تا در مبادلات با ارزش پایین از آنها استفاده کنند و برای هر معامله ای که انجام میدادند

بدون نیاز به مراجعه به شخص صراف ، فلزاتی که مهور به مهر حک شده صرافان بود را در ازای کالای خریداری شده به صاحب کالا می دادند و بدینوسیله سکه پا به عرصه وجود نهاد و بخش قابل توجهی از مشکلات مبادلات پایاپای را از بین برد. همچنین صرافان که دیگر مردم به صداقت آنها ایمان آورده بودند ، در گام بعدی در ازای تحویل فلزات توسط مردم رسیدهایی را به آنها می دادند که به مهر صراف مهور شده بود و به مرور مردم آموختند بجای حمل فلزات مهور شده با رسیدهای مهر شده صرافان معاملات خود را انجام داده و در ازای دریافت کالا به همان میزان از رسیدهای صراف به صاحب کالا ارائه نمایند . براساس توافق بین صراف و صاحبان فلزات ، دارنده فلزات و همچنین رسیدهای مهر شده، مالک آن شناخته میشد و با ارائه آنها به صراف به همان میزان صاحب فلزات شناخته میشد و بدینگونه بود که شکلی از پول کاغذی (اسکناس) پا به عرصه مبادلات و تجارت گذاشت .

سالیان متمادی به کمک همین وسیله های پرداخت اولیه و ساده، مبادلات در جوامع بشری انجام میشد اما با پیشرفت جوامع و تنوع محصولات و نیازها و تشکیل دولتها و قانونمند شدن نظامهای اجتماعی ، اسکناس و مسکوک قانونی چاپ و ضرب شد و در مبادلات مورد استفاده قرار گرفت. اما با گذشت زمان با تقسیم کار منطقه ای و بین المللی ، این وسیله های پرداخت دیگر قادر به پاسخگویی همه نیازهای بشر نبودند و لذا وسیلههای پرداخت دیگری همچون اسناد بانکی (چک و سفته و برات) پا به عرصه وجود نهادند که هر یک قوانین و مقررات خاص خود را دارند . از آنجائی که امروزه بیشتر مبادلات جامعه با چک انجام می پذیرد و چک نقش بسیار مهمی در مبادلات پیدا کرده است و تقریباً در همه شئون زندگی مردم نقش آفرین شده است و به دلیل عدم آگاهی از قوانین و مقررات چک برای صادرکنندگان و دارندگان چک به همان نسبت نیز مشکلات فراوانی بوجود آورده است، در این کتاب تلاش شده تا زوایای مختلف قانون چک و آئین نامه های اجرائی آن و سایر قوانین و مقررات مرتبط با چک ، برای خوانندگان محترم و علاقمندان به فعالیتهای اقتصادی تبیین شود و افراد با آگاهی از این قوانین بتوانند با کمترین دغدغه به فعالیت اقتصادی پردازند و مبادلات خود را انجام دهند . این کتاب در سه بخش تقدیم حضور علاقمندان میشود .

بخش اول : کلیات

بخش دوم : تبیین و تفسیر قانون چک و سایر قوانین مرتبط

بخش سوم : موضوعات تکمیلی

بخش اول : کلیات

تعریف چک

بر اساس تعریف قانون تجارت ایران، چک نوشته ای است که به موجب آن صادر کننده وجوهی را که نزد محال علیه (امروزه بانکها) دارد کلاً یا بعضاً مسترد یا به دیگری واگذار می نماید. (ماده 310 قانون تجارت مصوب 1311)

در جای دیگری از قانون تجارت تاکید می شود چک سندی است دیداری و عندالمطالبه، یعنی به محض رویت چک و درخواست دارنده چک، باید مبلغ نوشته شده روی آن پرداخت گردد.

از آنجائی که امروزه مردم پولهای خود را نزد خود نگه نداشته و به بانکها می سپارند، در زمان معامله و انجام مبادلات، میتوانند از طریق چک که یک دستور پرداخت است ثمن معامله را از محل موجودی خود نزد بانک به طرف معامله خود انتقال دهند. همانگونه که در تعریف چک هم آمده چک صرفاً یک دستور پرداخت برای تمام یا بخشی از موجودی نزد بانک میباشد و به همین خاطر صادرکننده چک باید در هنگام صدور چک به میزان مبلغ نوشته شده روی برگ چک در حساب خود موجودی داشته باشد در غیر اینصورت چک وی بلامحل تلقی میشود که در قانون چک برای آن مجازتهایی در نظر گرفته شده است.

از طرفی چک سند است دیداری و عندالمطالبه یعنی بانک به محض رویت برگ چک و درخواست دارنده آن، باید مبلغ نوشته شده روی آن را از حساب صادرکننده چک برداشت و به دارنده چک پرداخت نماید و یا در صورت عدم وجود موجودی در حساب صادرکننده چک، با درخواست دارنده چک گواهی عدم پرداخت، برای آن صادر نماید و لذا صادرکننده نمیتواند برای چک تاریخ معین تعیین نماید و الزاماً در زمان صدور چک حد اقل به همان میزان باید در حساب جاری مربوطه موجودی داشته باشد. با عنایت به موارد فوق و آثار و تبعات ناشی از این عدم آگاهی و یا بی توجهی ها، مشکلات فراوانی بوجود آمده و هزینه های اجتماعی فراوانی بوجود آورده که منجر به اصلاحات قانون چک در طول زمان شده است که در ادامه بحث به آنها پرداخته شده است.

تاریخچه قانون چک در ایران

قانون تجارت ایران در سال 1311 به تصویب رسید و برای اولین بار نیز از "چک" در همین قانون سخن به میان آمد.

اما به علت رواج روزافزون چک به عنوان "سند پرداخت نقدی"، از آنجا که شرایط پیش بینی شده در قانون تجارت تکافوی مقتضیات چک در آن زمان را نمی داده است، در سال 1312 ماده 238 به قانون تجارت اضافه شد که براساس آن صدور چک بلامحل، مشمول جرم کلاهبرداری قرار گرفت.

تغییرات سال 1331

سپس در سال 1331، قانون گذار با توجه به توسعه روزافزون گردش چک در بین مردم، قانون صدور چک مشتمل بر 12 ماده و 5 تبصره را به تصویب رساند که بخشی از قانون تجارت را تشکیل میداد.

در همین سال برای اولین بار در قانون تجارت، صدور چک بلامحل مستقلاً عنوان مجرمانه پیدا کرد و از جرایم عمومی به شمار آمد. به عبارت دیگر، اگر کسی چک بلامحل صادر می کرد، حتی در صورت گذشت و عدم شکایت شاکی، جنبه عمومی چک همچنان باقی می ماند.

تغییرات 1344

بعدها در سالهای 1337 و 1344، مواد قانونی دیگری در زمینه چک و مسایل و مشکلات آن به تصویب رسید. یکی از نوآوری های قانون مصوب سال 1344، جنبه عمومی چک بود. به طوری که صدور چک بلامحل، جنبه خصوصی به خود گرفت. بدین ترتیب برخلاف گذشته، با چشم پوشی و گذشت شاکی خصوصی، دعوی چک بی محل فیصله می یافت. با تصویب و اجرای این قانون، از بار سنگین دعوی دادگستری و زندانها به میزان قابل توجهی کاسته شد.

تغییرات 1355

تیر ماه سال 1355 به دلیل شرایط خاص حاکم و برای حل مشکلات دادگستری وقت و همچنین به منظور کوتاه کردن دست شرخرها، قوانین چک مجدداً تغییر کرد و قانون جدید مستقلاً برای صدور چک به تصویب رسید. طبق یکی از مواد این قانون، حق شکایت کیفری منحصرأ به دارنده چک یا قائم مقام قهری وی تعلق گرفت. لذا چکهایی که پس از مراجعت از بانک به دیگری منتقل می شد، غیرقابل تعقیب کیفری بودند.

اصلاحات 1372

بعد از انقلاب، در 11 آبان 1372 قانون گذار با اصلاح موادی از قانون سال 1355، مقررات جدیدی را تحت عنوان "قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک" به تصویب رساند.

قانون اصلاحی سال 1372 برخلاف اصل 169 قانون اساسی که ناظر به عدم عطف به ماسبق قوانین است، اعلام شد. با هدف کاهش زندانیان مربوط به چک و در راستای سیاست جرم زدایی از معاملات و امور اقتصادی افراد جامعه، در همین سال طرح جدیدی توسط قوه قضاییه به مجلس ارایه شد. اهداف عمده این لایحه 10 ماده ای، اعاده اعتبار واقعی چک، عدم دستیابی افراد بدون اعتبار لازم به چکهای بدون سقف معین، قطعی بودن پرداخت وجه چک به دارندگان آن و حقوقی شدن رسیدگی به چکهای بلامحل بوده است. به طور کلی، هدف و پیام اصلی این لایحه، خالی شدن زندانهای کشور از زندانیان چک اعلام شد.

اصلاحات 1382

در سال 1382 اصلاحات دیگری در قانون چک صورت گرفت. براساس اصلاحات انجام شده در این سال، قانون صدور چک در ایران شامل 23 ماده است. بدین ترتیب اصلاحاتی در نحوه صدور چک، وصول آن، برگشت، جرایم و مجازاتهای آن صورت گرفت و تمام قوانین و مقررات مغایر، از تاریخ تصویب و اجرائی شدن این قانون لغو شدند.

اصلاحات سال 1397

در سال 1397 قانون چک مجدد مورد حک و اصلاح قرار گرفت. قانون اصلاح قانون صدور چک مصوب 1397 واجد نوآوری‌هایی در زمینه اعمال حقوقی در چک، دادرسی و اقامه دعوا و مسائل بانکی می‌باشد. در زمینه «اعمال حقوقی در گردش چک»؛ ممنوع بودن صدور و ظهرنویسی چک در وجه حامل و حذف ظهرنویسی فیزیکی از چک، در زمینه «دادرسی و اقامه دعوا»؛ صدور اجرائیه برای چک‌های بلامحل به موازات دادرسی ترافیعی، عدم امکان مطالبه خسارت تأخیر تأدیه با درخواست اجرا و عدم امکان درخواست صدور اجرائیه علیه ضامن و ظهرنویس و در زمینه «بانکی»، وضع تکالیف برای مؤسسات مالی، لزوم اعتبارسنجی برای صدور دسته‌چک، اثرات نوین بر گواهی عدم پرداخت، ممنوعیت صدور دسته‌چک برای اشخاص معسر* از پرداخت محکوم‌به** و ورشکسته و «مسئولیت

مدنی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری» از جمله نوآوری‌های قانون جدید می‌باشند. نوآوری در زمینه اعمال حقوقی در گردش چک، مخالف خصایص اسناد تجاری یعنی اصل سرعت، قابلیت گردش و مبادله اسناد تجاری است

«* معسر کسی است که به واسطه نداشتن دارایی یا دسترسی نداشتن به مالش توانایی پرداخت هزینه دادرسی یا دیون خود را ندارد»

«** محکوم به، آن چیزی است که در مورد آن حکم صادر شده و یا چیزی که بین محکوم علیه و محکوم له به آن حکم شده است. محکوم علیه کسی است که حکم جزئاً یا کلاً، علیه وی یا به ضرر وی صادر شود. اعم از اینکه خواهان باشد یا خوانده محکوم له کسی است که حکم جزئاً یا کلاً، به نفع او صادر شده باشد. تفاوتی نمی‌کند که خواهان دعوا یا خوانده آن باشد. اعم از اینکه خواهان باشد یا خوانده»

انواع چک

قبل از آنکه به موضوع قانون چک وارد شویم لازم است ابتدا با انواع چک آشنا شویم تا در مطالعه قانون به درک کاملتری از مباحث دست یابیم. بر اساس قانون تجارت و قوانین و مقررات بانکی و قانون چک، چک‌ها با توجه به کاربردشان انواع مختلفی دارند که عبارتند از:

چک بانکی عادی

چک تایید شده

چک تضمین شده

چک مسافرتی

چک صیادی

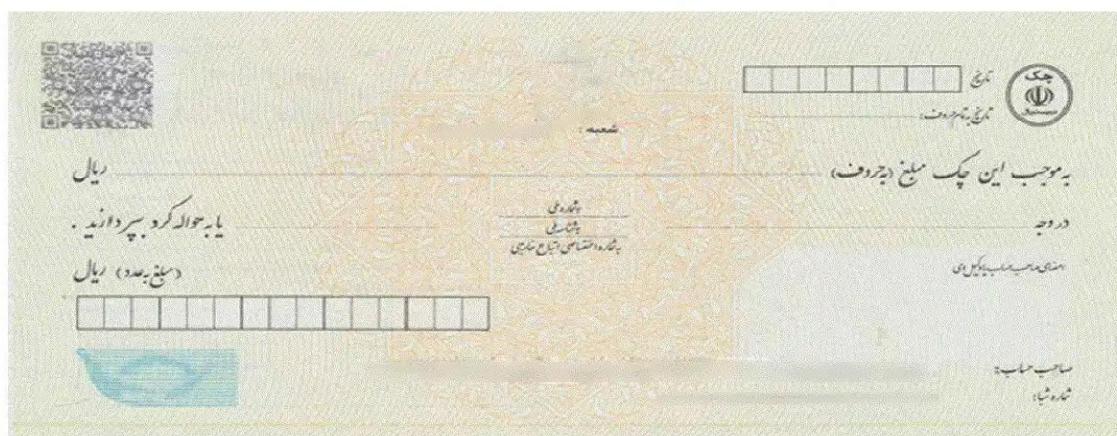
چک بین بانکی

چک بانکی عادی: رایج‌ترین چک بانکی، چک عادی است که به صاحبان حساب‌های جاری داده می‌شود. اگر شما در بانک حساب جاری داشته باشید می‌توانید از همان بانکی که در آن حساب جاری باز کرده اید دسته چک عادی بگیریید و از برگه‌های آن برای نقل و انتقال پول در معامله‌ها استفاده کنید. دسته چک‌های بانکی بسته به میزان

نیاز و اعتبار صاحب حساب در انواع مختلف 25، 50 و 100 برگی و حتی در تعداد برگهای کمتر به صاحب حساب داده می شود.

از آنجایی که برگ چک صرفاً یک دستور پرداخت عندالمطالبه هست و طبق قانون می باید کل مبلغ نوشته شده بر روی برگ چک، در زمان صدور چک در حساب صادر کننده چک موجود باشد، بر خلاف سفته، هیچگونه محدودیتی برای سقف مبلغ بر روی برگ چک درج نشده و دستور پرداخت هر مبلغی را روی هر برگ چک میتوان صادر کرد.*

«* با توجه به مشکلات ناشی از این موضوع در سالهای اخیر متناسب با اعتبار مشتریان بانک و میزان خوش حسابی و بدحسابی آنها، هر یک از بانکها محدودیتهایی را برای مشتریان خود در این زمینه قائل شده اند.»

چک های عادی را میتوان بنام شخص معین و یا در وجه حامل صادر نمود. شخصی که صاحب حساب است و چک را صادر میکند، در اصطلاح حقوقی «صادر کننده چک» نامیده میشود و کسی که چک بنام وی صادر میشود مالک «دارنده چک» نامیده میشود.

نکته قابل توجه این است که اگر چک در وجه حامل صادر شده باشد، آورنده چک به بانک و دارنده چک مالک چک شناخته میشود و بانک موظف است مبلغ ذکر شده در روی آن را از محل موجود حساب صادر کننده چک به

آورنده آن پرداخت نماید. همچنین کسانی که چک در وجه آنها صادر شده است می توانند با ظهر نویسی (پشت نویسی) آن چک را به دیگران منتقل نمایند. اگر کسی که چک بنام وی صادر شده بدون هیچ توضیحی، پشت چک را امضاء نماید، آن چک نیز در وجه حامل تلقی میشود و هر کسی میتواند وجه آن را از بانک مطالبه و وصول نماید. اگر صادر کننده چک، جمله «یا به حواله کرد پردازید» روی برگه چک را در هنگام صدور خط بزند، کسی که چک بنام او صادر شده حق ظهر نویسی و واگذاری به غیر را نخواهد داشت و شخصا باید مبلغ چک را از بانک وصول نماید.

طبق قانون چک، بانک مکلف است از اصل بودن امضای صادر کننده چک (صاحب حساب) مطمئن شده و هویت دریافت کننده وجه چک را شناسایی کند و به همین خاطر در هنگام پرداخت وجه چک از آورنده آن کارت شناسایی معتبر مطالبه می کند. بانک هیچ تکلیف و تعهدی در ارتباط با اطمینان از صحت امضای انتقال دهنده چک ندارد. بنابر این اگر شما دارنده چکی هستید که توسط صادر کننده در وجه شما صادر شده هست، و در اثر بی احتیاطی آن چک مفقود شود، یابنده چک می تواند از طرف شما دوتا امضاء در پشت چک انداخته و آنرا به چک در وجه حامل تبدیل کرده و مبلغ آن را از بانک مطالبه نماید.

با توجه به این ویژگی چک، بسیاری از افرادی که چکی را سرقت نموده و یا پیدا کرده اند و نمی خواهند هویتشون در هنگام وصول مبلغ چک شناسایی شود، به بهانه اینکه کارت شناسایی همراه ندارند معمولا از افراد حاضر در بانک میخواهند که چک آنها را وصول نماید و با این ترفند مبلغ را توسط دیگران از بانک گرفته و هیچ اثری از خود به جای نمی گذارند. آنگاه با شکایت ذینفع اصلی یا صادر کننده چک دیگرانی را که یا به قوانین و مقررات آگاه نبودند و یا در اثر اعتماد بی مورد، مبلغ چک را دریافت کرده و به شخص متخلف تحویل داده اند گرفتار دادگاه و پاسگاه و زندان می نمایند.

چک تایید شده: چک تایید شده یکی دیگر از انواع چک بانکی است که شخص صادر کننده باید در لحظه صدور چک به میزان مبلغ چک در حساب خود موجودی داشته باشد و بانک با مسدود کردن همان مبلغ در حساب صادر کننده چک، اجازه صدور چک تایید شده را به صاحب حساب میدهد. این چک نسبت به چک عادی از ضمانت اجرائی بالاتری برخوردار هست و دارنده چک از وصول مبلغ چک مطمئن می باشد. صدور چک تایید شده

حتما باید با اطلاع و تایید بانک باشد و در صورتی که مبلغ مورد نظر در حساب بانکی صاحب حساب موجود نباشد ، بانک اجازه صدور چک تایید شده به صاحب حساب نمیدهد .

چک تضمینی: چک تضمینی نوع دیگری از چک بانکی است که بانک به موجب آن به شکل جدی تری تعهد شما در مقابل پرداخت وجه را تضمین می کند . چک تضمینی را بانک صادر میکند بدین صورت که در حین صدور چک تضمینی ، در همان لحظه مبلغ چک از حساب شخص صاحب چک کم شده و در نزد بانک در صندوق خاصی تا هنگامی که کسی برای وصول آن مراجعه کند، نگهداری می شود. این مسئله به خودی خود باعث می شود تا چک تضمینی ارزش و جایگاهی همتراز با پول نقد داشته باشد. از این نوع چک در معاملات بزرگ مانند خرید و فروش ملک و شرکت در مزایده های مختلف استفاده میشود . چک تضمین شده در دو نوع عادی و رمزار صادر میشود . برای برداشت مبلغ چک تضمینی عادی باید حداقل 24 ساعت از زمان صدور آن گذشته باشد اما مبلغ چک تضمینی رمز دار را بلافاصله بعد از صدور می توان وصول نمود .

چک مسافرتی : چک مسافرتی نوع دیگری از چک هست که جایگزین پول نقد میشود . این چک عموماً در زمان مسافرت مورد استفاده قرار می گیرد . بدین صورت که افرادی که قصد سفر به مناطق مختلف را دارند میتوانند بجای همراه داشتن پول نقد مورد نیاز در مسافرت ، با در نظر گرفتن میزان موجودی حساب خود ، از بانکی که در آن حساب بانکی دارد چک مسافرتی دریافت کرده و در شهرهای مقصد با ارائه آنها به شعب بانکی مربوطه ، پول نقد دریافت کند . با توجه به الکترونیکی شدن بانکها و ایجاد شبکه شتاب که همه بانکها را به هم وصل کرده و در هر جای کشور میتوان نسبت به برداشت مبلغ مورد نظر اقدام کرد ، امروزه چکهای مسافرتی در داخل کشور تقریباً ماهیت خود را از دست داده اند و از این چکها در مسافرتهاى خارجى میتوان استفاده کرد . ایران چک نمونه ای از این نوع چکها بوده که باید در هنگام ارائه به بانک امضاء و تحویل بانک میشد و به همان میزان وجه نقد دریافت می شد که امروزه این ضرورت از بین رفته و این چکها جایگزین اسکناس شده است و بدون امضاء و بدون ارائه به بانک در بین مردم دست بدست میگردد .

چک صیادی : از جمله دیگر چکهایی که به صاحب حساب جاری بانکی داده می شود تا از آن برای نقل و انتقال موجودی حساب خود استفاده نماید ، چک صیادی می باشد . به جهت مشکلات زیادی که چکهای عادی در چرخه اقتصادی و پولی و بانکی بوجود آوردند ، بانک مرکزی از سال 1400 با شرایط و ضوابط سخت گیرانه تری اقدام

به چاپ و انتشار چکهای صیادی نمود. یکی از ویژگیهای این چکها این است که صاحب حساب بالافاصله با افتتاح حساب جاری نمیتواند دسته چک دریافت نماید و برای دریافت آنها حداقل دوسال باید با حساب خود کار کرده و اعتماد و اطمینان بانک را جلب نماید. چکهای صیادی در مقایسه با چکهای عادی از ضمانت اجرائی بالاتری برخوردارند زیرا این چکها دارای یک کد یکتای 16 رقمی هستند که صادرکننده مکلف است به محض صدور چک آن کد را در سامانه اختصاصی چکهای صیادی ثبت نماید و دارنده چک نیز برای دریافت وجه چک ابتدا باید آن را در همان سامانه تایید نماید تا بتواند وجه چک را مطالبه و وصول نماید.

بخاطر همین ویژگی و اطمینانی که چکهای صیادی در مقایسه با چکهای عادی ایجاد نموده اند، امروزه اکثر بازارایان و فعالان اقتصادی که در تولید و خرید و فروش فعال هستند معمولاً از خریداران چک صیادی مطالبه مینمایند. یکی دیگر از مزایای چکهای صیادی در مقایسه با چکهای عادی امکان رصد بیشتر آنها از طرف بانک مرکزی و سازمانهای پولی و مالی در چرخه اقتصادی میباشد. با توجه به این ویژگیها، روز به روز کاربرد چکهای صیادی در مقایسه با چکهای عادی رو به افزایش است.

با توجه به آنچه گفته شد، چک تایید شده و چک تضمین شده، ضمانت اجرایی بیشتری نسبت به چکهای عادی دارند. چک مسافرتی برای زمان مسافرت و بویژه سفرهای خارجی استفاده می شود و چک صیادی نیز در مبادلات اقتصادی کاربرد بیشتری دارد و بویژه به عنوان ضمانت در خرید و فروشهای اقساطی مورد استفاده قرار می گیرد.

چک بین بانکی: چک بین بانکی یکی دیگر از چکهای مورد استفاده در سیستم بانکی است که از آن می توان برای انتقال مبلغی از یک حساب به حساب دیگری در سایر بانکها استفاده کرد. این چک با درخواست مشتری صرفاً از طریق بانک صادر میشود و برای آن صاحب حساب نیازی به داشتن دسته چک ندارد. این چکها از ضمانت اجرائی بسیار بالایی برخوردار می باشند زیرا بانک صادر کننده، چک را در وجه شماره حساب ذکر شده روی آن نزد بانک دیگری صادر میکند و امکان برداشت وجه و سوء استفاده از آن توسط دیگران وجود ندارد. از این نوع از چکها در معاملات با ارزش بالاتر با اطمینان می توان استفاده کرد.

چک الکترونیکی: چک الکترونیکی یا «داده پیام» نوع دیگری از چک هست که بر اساس تبصره الحاقی به ماده 1 قانون صدور چک در سال 1397، قانونی شناخته شد. این نوع چک ماهیتاً هیچ تفاوتی با چک عادی ندارد بجز

اینکه در این نوع چک هیچگونه کاغذ فیزیکی مورد استفاده قرار نمی گیرد و بر اساس آن صادرکننده چک با استفاده از امضای الکترونیکی می تواند دستور پرداخت را صادر نماید که به این سند الکترونیکی، چک الکترونیکی گویند. این چکها از نیمه دوم سال 1401 عملاً وارد سیستم بانکی شده و جزو اسناد لازم الاجراست و تمام قوانین چک و سایر قوانین موضوعه در مورد آنها نیز صادق است. این چکها در بستر سامانه چکاد* قابل صدور و وصول میباشند.

«*چکاد مخفف عبارت چک امن دیجیتال می باشد»

چک الکترونیکی به عنوان یک روش پرداخت آنلاین از طریق اینترنت یا شبکه های دیگر طراحی شده است که مشابه چک های کاغذی عمل می کند؛ اما کاملاً دیجیتال است. در واقع، این نوع چک، جایگزینی مطمئن تر و مؤثرتر برای چک های کاغذی و فیزیکی محسوب می شود. چک الکترونیکی برای تأیید و اجرا، به یک بستر امن نیاز دارد که سامانه چکاد بانک مرکزی، این بستر امن را برای کاربران فراهم کرده است. از مزایای چک امن دیجیتال می توان به کاهش خطر تقلب و جعل، سرعت در پردازش و ثبت، حذف ارسال فیزیکی چک کاغذی و کمک به پایداری محیط زیست با حذف چکهای کاغذی اشاره نمود. با عنایت به الکترونیکی شدن سیستمهای بانکی و ورود هوش مصنوعی به دنیای رو به رشد امروز، بدون شک در آینده در مورد این نوع چکها و انتقال پول بوسیله رمز ارزها بیشتر خواهیم شنید.

بخش دوم: تبیین و تفسیر قانون چک

قانون صدور چک

با عنایت به آنچه در بخش تاریخچه قانون صدور چک گفته شد، این قانون اولین بار در سال 1355 به صورت یک قانون مستقل به تصویب رسید و بعد از آن در چندین دوره مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفته است و در هر بار، موادی از قانون قبلی حذف و یا اصلاح شده و مواد جدیدی به آن الحاق شده است. آخرین اصلاحات انجام شده در مورد قانون صدور چک مربوط به بازنگری سال 1397 می باشد. بنابر این در این کتاب، قانون چک با آخرین اصلاحات انجام شده تا تاریخ 1397/8/13 مورد بحث قرار گرفته است اما برای اطلاعات بیشتر علاقمندان از روند تغییرات و اصلاحات در هر مرحله، قوانین مصوب در سالهای مختلف فوق الذکر، در بخش ضمیمه کتاب بعنوان پیوست آورده خواهد شد.

مواد قانون:

انواع چک

ماده ۱ قانون-(الحاقی ۱۳۷۲) انواع چک عبارتند از:

۱. چک عادی، چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود صادر می کنند و دارنده آن تضمینی جز اعتبار صادرکننده آن ندارد.
۲. چک تایید شده، چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محال علیه* پرداخت وجه آن تایید می شود.
۳. چک تضمین شده، چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می شود.

۴. چک مسافرتی، چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هریک از شعب آن بانک توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می‌گردد.

تبصره (الحاقی ۱۳۹۷) - قوانین و مقررات مرتبط با چک حسب مورد، راجع به چک‌هایی که به شکل الکترونیکی (داده پیام) صادر می‌شوند نیز لازم‌الرعايه است. بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت یک‌سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، اقدامات لازم در خصوص چک‌های الکترونیکی (داده پیام) را انجام داده و دستورالعمل‌های لازم را صادر نماید.

با توجه به مفاد ماده ۱ این قانون مشخص می‌شود قانون چک در مورد چک‌هایی می‌باشد که صادر کننده یا ذینفع آن اشخاص می‌باشند و این قانون شامل چک‌های بین بانکی نمی‌شود زیرا در آن چکها، هر دو طرف صادر کننده و ذینفع چک، بانکها (حسابهای بانکی) می‌باشند.

ماده ۲ قانون - چک‌های صادره عهده بانک‌هایی که طبق قوانین ایران در داخل کشور دایر شده یا می‌شوند همچنین شعب آنها در خارج از کشور در حکم اسناد لازم‌الاجرا است و دارنده چک در صورت مراجعه به بانک و عدم دریافت تمام یا قسمتی از وجه آن به علت نبودن محل یا به هر دلیل دیگری که منتهی به برگشت چک و عدم پرداخت گردد می‌تواند طبق قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به اجرای اسناد رسمی، وجه چک یا باقیمانده آن را از صادر کننده وصول نماید.

برای صدور اجراییه دارنده چک باید عین چک و گواهی‌نامه مذکور در ماده ۴* و یا گواهی‌نامه مندرج در ماده ۵** را به (واحد) اجرای ثبت اسناد محل تسلیم نماید.

«گواهی صادره از سوی بانک که باید دارای کد رهگیری بوده و علت یا علل عدم پرداخت وجه در آن قید شده باشد و به امضای بانک رسیده باشد»

«** گواهی صادره از سول بانک که دارای کد رهگیری بوده و علت عدم پرداخت بخشی از مبلغ چک بخاطر کسری موجودی در آن ذکر شده و به امضای بانک رسیده باشد.»

قبلاً گفته شد که بانک مکلف است امضای صادر کننده چک (صاحب حساب) را که روی برگ چک موجود است را با امضای صاحب حساب در اسناد بانک مطابقت دهد. اجراء ثبت در صورتی دستور اجرا صادر می‌کند که مطابقت امضای چک به نمونه امضای صادر کننده در بانک، از طرف بانک گواهی شده باشد. دارنده چک اعم از کسی است

که چک در وجه او صادر گردیده یا به نام او پشت‌نویسی شده یا حامل چک (در مورد چک‌های در وجه حامل) یا قائم مقام قانونی آنان می‌باشد.

دارنده چک می‌تواند باستناد تبصره الحاقی این ماده، علاوه بر مطالبه مبلغ کل چک و یا مانده مبلغ که ناشی از کسری موجودی است، کلیه هزینه‌هایی که بواسطه صدور این چک بی‌محل و برای وصول آن به وی تحمیل شده را از صادرکننده مطالبه نموده و از دادگاه تقاضای صدور محکومیت در این مورد نماید.

تبصره (الحاقی ۱۳۷۶ مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام) - دارنده چک می‌تواند محکومیت صادرکننده را نسبت به پرداخت کلیه خسارات و هزینه‌های وارد شده که مستقیماً و به طور متعارف در جهت وصول طلب خود از ناحیه وی متحمل شده است، اعم از آنکه قبل از صدور حکم یا پس از آن باشد، از دادگاه تقاضا نماید. در صورتی که دارنده چک جبران خسارت و هزینه‌های مزبور را پس از صدور حکم درخواست کند، باید درخواست خود را به همان دادگاه صادرکننده حکم تقدیم نماید.

قانون استفساریه تبصره الحاقی به ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب مورخ ۱۰/۳/۱۳۷۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام

موضوع استفسار:

آیا مراد از خسارت و هزینه‌های مقرر در تبصره الحاقی به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۳/۱۰/۱۳۷۶، کلیه خسارات و هزینه‌های لازم از قبیل هزینه‌های دادرسی، حق الوکاله، ضمان ناشی از تسبیب، خسارات تاخیر تأدیه و امثال آن می‌باشد؟ در این صورت مبنای مناسب خسارت مبنای محاسبه خسارات، مقررات بانکی است یا مبنای آن عرف می‌باشد که قاضی به استناد نظریه کارشناسی یا سایر طرق نسبت به استخراج خسارات اقدام می‌نماید.

نظر مجمع تشخیص مصلحت نظام:

ماده واحده: منظور از عبارت «کلیه خسارات و هزینه‌های وارد شده...» مذکور در تبصره الحاقی به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۰/۳/۱۳۷۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام، خسارات تاخیر تأدیه بر

مبنای نرخ تورم از تاریخ چک تا زمان وصول آن که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام شده و هزینه دادرسی و حق الوکاله بر اساس تعرفه های قانونی است.

صدور چکهای مشروط

قبلا گفته شد که چک سندی دیداری و عندالمطالبه است و لذا صادرکننده چک باید در هنگام صدور چک حداقل به میزان مبلغ نوشته شده روی برگه چک صادره، در حساب خود موجودی داشته باشد و نمیتواند هیچ قید و شرطی برای پرداخت وجه چک قرار دهد تا بانک قادر به پرداخت آن نباشد. این موضوع با جزئیات بیشتر در ماده 3 قانون صدور چک مورد تاکید قرار گرفته است.

ماده 3 قانون (اصلاحی 1382) - صادرکننده چک باید در تاریخ مندرج در آن معادل مبلغ مذکور در بانک محال علیه* وجه نقد داشته باشد و نباید تمام یا قسمتی از وجهی را که به اعتبار آن چک صادر کرده، به صورتی از بانک خارج نماید یا دستور عدم پرداخت وجه چک را بدهد و نیز نباید چک را به صورتی تنظیم نماید که بانک به عللی از قبیل عدم مطابقت امضا یا قلم خوردگی در متن چک، یا اختلاف در مندرجات چک و امثال آن از پرداخت وجه چک خودداری نماید. هرگاه در متن چک شرطی برای پرداخت ذکر شده باشد، بانک به آن شرط ترتیب اثر نخواهد داد.

نکته دیگر اینکه، چون چک طبق قانون تجارت یک سند دیداری می باشد و به محض مطالبه دارنده چک باید مبلغ آن پرداخت شود، نمی توان تاریخ آنرا بجز تاریخ زمان صدور چک تعیین کرد. اما به مرور زمان افراد بصورت توافقی و در تعامل با همدیگر در انجام معاملات، بدون توجه به قانون، چکهایی را با تاریخ سررسید در آینده صادر میکردند که برای بانک این تاریخها قابل استناد نبود و لذا طبق قانون مکلف بودند در صورت درخواست دارنده چک، بدون در نظر گرفتن تاریخ ذکر شده در روی برگه چک، مبلغ آن را پرداخت و یا در صورت نبودن موجودی حساب، گواهی عدم پرداخت صادر نمایند. از آنجائی که بروز اختلاف در معاملات بین افراد دور از انتظار نیست، گاهی دارندگان چک که با صادرکننده چک به اختلافی می خوردند با استفاده از این ویژگی چک و حمایت قانون از آن، بدون در نظر گرفتن توافقات فی مابین خود، اقدام به صدور اجرائیه میکردند! از آنجایی که صادرکنندگان چک در زمان صدور چک پیش بینی چنین اتفاقاتی را نکرده بودند، این عامل در مقاطعی بقدری زیاد شده که زندانیان چکهایی

برگشتی رتبه اول در بین زندانیان را پیدا کردند و لذا در بازنگری قانون چک در سال 1382 برای رفع این مشکل ماده 3 مکرر به قانون چک اضافه شد که از آن تاریخ به بعد دیگر قادر به صدور اجرائیه برای چکهای تاریخ نرسیده نبودند .

ماده ۳ مکرر (الحاقی ۱۳۸۲) - چک فقط در تاریخ مندرج در آن و یا پس از تاریخ مذکور قابل وصول از بانک خواهد بود.

الزامات صدور گواهی عدم پرداخت

دارنده چک می تواند با در دست داشتن چک و کارت شناسایی معتبر به بانک مراجعه و درخواست پرداخت وجه چک را بنماید. همانگونه که در ماده 3 قانون گفته شد ، صادرکننده جهت پرداخت مبلغ چک ،هیچگونه شرطی را نمیتواند برای بانک تعیین کند . دارنده چک در مراجعه به بانک با سه حالت ممکن از مواجه گردد .

حالت اول اینکه کل مبلغ چک در حساب صادر کننده چک موجود باشد . در اینصورت بانک مکلف است با کنترل امضاء صاحب حساب و خدشه دار نبودن چک ، با درخواست دارنده ضمن احراز هویت دارنده چک ، کل مبلغ را بپردازد و موضوع در همین مرحله خاتمه می یابد.

حالت دوم اینکه حساب صادر کننده چک خالی باشد و مبلغی برای وصول موجود نباشد . در اینصورت دارنده (آورنده چک) میتواند درخواست صدور گواهی عدم پرداخت نماید که شرایط و ضوابط آن در ماده 4 قانون ذکر شده است . و دارنده با اخذ گواهی عدم پرداخت از بانک ،میتواند اقدامات قانونی را برای وصول طلب خود بعمل بیاورد .

حالت سوم این است که میزان موجودی حساب بانکی صادر کننده چک ، کمتر از مبلغ ذکر شده روی برگه چک باشد . در اینصورت دارنده چک میتواند به دو صورت عمل کند . اگر مبلغ کسری موجودی کم بوده و به صادرکننده چک اعتماد دارد میتواند مبلغ کسری را واریز و چک را وصول نماید و با ارائه رسید پرداخت خود به صادرکننده ، مبلغ کسری را دریافت نماید . در غیر انصورت میتواند، کل مبلغ موجودی در حساب صادر کننده چک را وصول و در پش چک تایید نماید و چک را تحویل بانک داده و برای مانده مبلغ از بانک تقاضای گواهی عدم پرداخت نماید که شرایط و ضوابط آن در ماده 5 قانون ذکر شده است . در این حالت نیز دارنده گواهی عدم پرداخت به میزان کسری موجودی، می تواند باستناد این گواهی در مراجع قانونی پیگیر وصول مانده طلب خود باشد .

ماده ۴ قانون - (اصلاحی ۱۳۹۷) هرگاه وجه چک به علتی از علل مندرج در ماده (۲) پرداخت نگردد، بانک مکلف است بنا بر درخواست دارنده چک فوراً غیرقابل پرداخت بودن آن را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی ثبت نماید و با دریافت کد رهگیری و درج آن در گواهینامه‌ای که مشخصات چک و هویت و نشانی کامل صادرکننده در آن ذکر شده باشد، علت یا علل عدم پرداخت را صریحاً قید و آن را امضاء و مهر و به متقاضی تسلیم نماید. به گواهینامه فاقد کد رهگیری و فاقد مهر شخص حقوقی در مراجع قضائی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی شود.

در برگ مزبور باید مطابقت یا عدم مطابقت امضای صادرکننده با نمونه امضای موجود در بانک (در حدود عرف بانک‌داری) از طرف بانک گواهی شود. بانک مکلف است به منظور اطلاع صادرکننده چک، فوراً نسخه دوم این برگ را به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است، ارسال دارد. در برگ مزبور باید نام و نام خانوادگی و نشانی کامل دارنده چک نیز قید گردد.

متن سابق ماده ۴- هرگاه وجه چک به علتی از علل مندرج در ماده ۳ پرداخت نگردد بانک مکلف است در برگ مخصوصی که مشخصات چک و هویت و نشانی کامل صادرکننده در آن ذکر شده باشد علت یا علل عدم پرداخت را صریحاً قید و آن را امضاء و مهر نموده و به دارنده چک تسلیم نماید.

در برگ مذکور باید مطابقت امضا صادرکننده چک با نمونه امضا موجود در بانک (در حدود عرف بانک‌داری) و یا عدم مطابقت آن از طرف بانک تصدیق شود. بانک مکلف است به منظور اطلاع صادرکننده چک، فوراً نسخه دوم این برگ را به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است ارسال دارد. در برگ مذکور باید نام و نام خانوادگی و نشانی کامل دارنده چک نیز قید گردد.

مفاد بخشنامه ابلاغی بانک مرکزی در مورد این ماده

بر اساس بند 3 بخشنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مصوب 1399,09,19 رعایت موارد زیر در مورد ماده 4 قانون لازم است.

3- در اجرای ماده (4) قانون، بر لزوم دریافت کد رهگیری و درج آن بر روی گواهی عدم پرداخت چک‌های برگشتی تأکید می گردد.

ماده ۵ قانون - (اصلاحی ۱۳۹۷) در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک کمتر از مبلغ چک باشد، به تقاضای دارنده چک بانک مکلف است مبلغ موجودی در حساب را به دارنده چک بپردازد و دارنده با قید مبلغ دریافت شده (در) پشت چک، آن را به بانک تسلیم نماید. بانک مکلف است بنابه درخواست دارنده چک، فوراً کسری مبلغ چک را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی وارد نماید و با دریافت کد رهگیری و درج آن در گواهینامه‌ای با مشخصات مذکور در ماده قبل، آن را به متقاضی تحویل دهد. به گواهینامه فاقد کد رهگیری در مراجع قضائی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی‌شود.

چک مزبور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده، بی‌محل محسوب و گواهینامه بانک در این مورد برای دارنده چک، جانشین اصل چک می‌شود. در مورد این ماده نیز بانک مکلف است اعلامیه مذکور در ماده قبل را برای صاحب حساب ارسال نماید.

متن سابق ماده ۵- در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک کمتر از مبلغ چک باشد به تقاضای دارنده چک بانک مکلف است مبلغ موجود در حساب را به دارنده چک بپردازد و دارنده چک با قید مبلغ دریافت شده در پشت چک و تسلیم آن به بانک، گواهی‌نامه مشتمل بر مشخصات چک و مبلغی که پرداخت شده از بانک دریافت می‌نماید. چک مذکور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده بی‌محل محسوب و گواهی‌نامه بانک در این مورد برای دارنده چک جانشین اصل چک خواهد بود.

در مورد این ماده نیز بانک مکلف است اعلامیه مذکور در ماده قبل را برای صاحب حساب ارسال نماید.

بر اساس مفاد مواد 4 و 5 قانون، دارنده چک میتواند بعد از اخذ گواهی عدم پرداخت از بانک با شرایط مذکور، از طریق مراجع قضائی ذیربط برای وصول مطالبات خود از صادرکننده، اعم از کل مبلغ چک یا مانده آن و سایر هزینه‌های مترتب بر آن چک اقدام نماید. با همه این اوصاف، از آنجائی که این اقدامات دارنده چک زمانبر بوده و آنگونه که انتظار میرفت برای جلوگیری از صدور چکهای بلا محل بازدارنده نبوده است، قانونگذار در بازنگری قانون چک در سال 1397 ماده 5 مکرر را به قانون چک الحاق نمود که شرایط سخت گیرانه‌ای را برای صادرکننده چک بلا محل در نظر گرفته است.

ماده ۵ مکرر قانون- (الحاقی ۱۳۹۷) بعد از ثبت غیرقابل پرداخت بودن یا کسری مبلغ چک در سامانه یکپارچه بانک مرکزی، این سامانه مراتب را به صورت برخط به تمام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری اطلاع می‌دهد. پس از گذشت بیست و چهار ساعت کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری حسب مورد مکلفند تا هنگام رفع سوء اثر از چک، اقدامات زیر را نسبت به صاحب حساب اعمال نمایند:

الف- عدم افتتاح هرگونه حساب و صدور کارت بانکی جدید؛

ب- مسدود کردن وجوه کلیه حساب‌ها و کارت‌های بانکی و هر مبلغ متعلق به صادرکننده که تحت هر عنوان نزد بانک یا مؤسسه اعتباری دارد به میزان کسری مبلغ چک به ترتیب اعلامی از سوی بانک مرکزی؛

ج- عدم پرداخت هرگونه تسهیلات بانکی یا صدور ضمانت نامه‌های ارزی یا ریالی؛

د- عدم گشایش اعتبار اسنادی ارزی یا ریالی.

تبصره ۱- چنانچه اعمال محرومیت‌های مذکور در بندهای (الف)، (ج) و (د) در خصوص بنگاه‌های اقتصادی با توجه به شرایط، اوضاع و احوال اقتصادی موجب اخلال در امنیت اقتصادی استان مربوط شود، به تشخیص شورای تأمین استان موارد مذکور به مدت یک سال به حالت تعلیق در می‌آید. آیین‌نامه اجرائی این تبصره با در نظر گرفتن معیارهایی مانند میزان تولید و صادرات بنگاه و تعداد افراد شاغل در آن ظرف مدت سه ماه از لازم‌الاجراء شدن این قانون به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

آیین‌نامه اجرائی تبصره ۱ ماده ۵ مکرر

هیئت وزیران در جلسه ۱۳۹۸/۶/۶ به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و به استناد تبصره (۱) ماده (۵) قانون مکرر قانون صدور چک- مصوب ۱۳۹۷- آیین‌نامه اجرائی تبصره مذکور را به شرح زیر تصویب کرد:

آیین‌نامه اجرائی تبصره (۱) ماده (۵) مکرر قانون صدور چک

ماده ۱- در این آیین‌نامه، اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌روند:

۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

2- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون و یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده است و تحت نظارت بانک مرکزی قرار دارد.

3- بنگاه اقتصادی: واحد اقتصادی که با مجوز فعالیت از مراجع قانونی ذی ربط در تولید کالا یا خدمت فعالیت می کند، اعم از این که دارای شخصیت حقیقی یا حقوقی باشد.

4- شورا: شورای تأمین استان.

5- محدودیت: عدم افتتاح هر گونه حساب و صدور کارت بانکی جدید، عدم اعطای تسهیلات بانکی ریالی یا ارزی، عدم صدور ضمانت نامه بانکی ریالی یا ارزی، عدم گشایش اعتبار اسنادی ریالی یا ارزی، موضوع بندهای (آلف)، (ج) و (د) ماده (5) مکرر قانون صدور چک -مصوب 1379.

ماده 2 - بنگاه های اقتصادی موضوع این آیین نامه حداقل باید دارای یکی از شرایط زیر باشند:

1- تعداد کارکنان بنگاه در (12) ماده منتهی به درخواست طبق فهرست حق بیمه پرداختی (100) نفر و بیشتر باشد.

2- میزان فروش بنگاه ناشی از فعالیت اصلی تولیدی طبق آخرین صورت های مالی، بیش از نصاب مقرر برای گروه اول موضوع ماده (2) آیین نامه مربوط به نوع دفاتر، اسناد و مدارک و روش های نگهداری و نمونه اظهارنامه مالیاتی و نحوه ارایه برای رسیدگی و تشخیص درآمد مشمول مالیات موضوع ماده (95) اصلاحی قانون مالیات های مستقیم -مصوب 1394- وزیر امور اقتصادی و دارایی باشد.

3- میانگین میزان ارزش صادرات بنگاه در دو سال آخر فعالیت، حسب اعلام گمرک جمهوری اسلامی ایران، بیش از یک میلیون (1.000.000) یورو بوده و ارز حاصل از آن طبق ضوابط و مقررات بانک مرکزی به چرخه اقتصادی کشور بازگردانده شده باشد.

تبصره- اشخاص دارای محکومیت قطعی به جرایم اقتصادی موضوع قانون مجازات اسلامی یا دارای حکم ورشکستگی به تقصیر و یا تقلب مشمول این آیین نامه نخواهند بود. این شرط صرفاً پس از ایجاد امکان استعلام سامانه ای (سیستمی) برقرار خواهد بود.

ماده 3 - بنگاه اقتصادی موظف است درخواست خود را از طریق سامانه یکپارچه وزارت صنعت، معدن و تجارت ارسال نماید تا پس از بررسی شرایط و تأیید در دبیرخانه ستاد تسهیل و رفع موانع تولید بر اساس استعلام سامانه‌ای (سیستمی) از مراجع ذی‌ربط، ظرف سه روز کاری به همراه گزارشی شامل وضعیت بنگاه، سوابق چک‌های صادر شده توسط بنگاه اعم از تسویه شده، برگشتی یا سررسید نشده، سوابق محکومیت‌های مالی بنگاه و تصمیمات قبلی شورا در استان‌های مختلف نسبت به بنگاه جهت تصمیم‌گیری برای شورا ارسال شود.

تبصره - مراجع ذی‌ربط از جمله سازمان تأمین اجتماعی، سازمان امور مالیاتی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی و وزارت دادگستری موظفند اطلاعات مورد نیاز را به صورت سامانه‌ای (سیستمی) و برخط در اختیار سامانه یکپارچه وزارت صنعت، معدن و تجارت قرار دهند.

ماده 4 - اعمال محدودیت نسبت به بنگاه اقتصادی دارای سابقه چک برگشتی رفع سوء اثر نشده، صرفاً در صورتی که با توجه به شرایط، اوضاع و احوال اقتصادی موجب اخلال در امنیت اقتصادی استان مربوط شود، با تشخیص شورا و در چهارچوب مفاد این آیین‌نامه، برای مدت یک‌سال از تاریخ ابلاغ مصوب شورا معلق می‌گردد.

تبصره 1- مدت یک‌ساله در نظر گرفته شده برای تعلیق محدودیت نسبت به بنگاه اقتصادی قابل تمدید نخواهد بود.
تبصره 2- هر بنگاه اقتصادی صرفاً سه سال پس از انقضای مدت یک‌ساله مزبور امکان ثبت درخواست جدید را خواهد داشت.

ماده 5 - شورا پس از بررسی موضوع و تشخیص لزوم تعلیق اعمال محدودیت نسبت به بنگاه اقتصادی، نسخه‌ای از مصوبه مربوط را جهت انجام سایر اقدامات مقتضی به بانک مرکزی ارسال می‌نماید.

ماده 6 - بانک مرکزی پس از وصول مصوبه شورا، نسبت به تعلیق محدودیت بنگاه اقتصادی به مدت یک‌سال در سامانه‌های مربوط اقدام می‌نماید.

ماده 7 - بنگاه اقتصادی دارای چک برگشتی رفع سوء اثر نشده موظف است ظرف مدت یک‌ساله تعلیق محدودیت اعطا شده توسط شورا نسبت به رفع سوء اثر از چک‌های برگشتی اقدام نماید. بنگاه اقتصادی که ظرف سه ماه اقدام به رفع سوء اثر از چک‌های برگشتی خود نماید، مشمول محدودیت مقرر در تبصره (2) ماده (4) این آیین‌نامه نمی‌شود.

ماده 8- تعلیق محدودیت طبق مفاد این آیین نامه، به هیچ وجه نافی تکلیف مؤسسه اعتباری به رعایت سایر الزامات، ضوابط و مقررات مربوط به ارائه خدمات، اعطای تسهیلات و ایجاد تعهدات از جمله لزوم اعتبارسنجی و اخذ تضامین و وثایق کافی و مناسب از مشتری نمی باشد.

ماده 9- تعلیق محدودیت چک برگشتی پس از ابلاغ این آیین نامه به شبکه بانکی، صرفاً در چهارچوب مفاد این آیین نامه امکان پذیر می باشد.

تبصره- اعطای تسهیلات، ایجاد تعهدات و سایر خدمات موضوع بندهای (الف)، (ج) و (د) ماده (5) مکرر قانون صدور چک -مصوب 1397- در خصوص بنگاه های اقتصادی دارای چک برگشتی رفع سوء اثر نشده، صرفاً در صورت تعلیق محدودیت طبق مفاد این آیین نامه امکان پذیر خواهد بود.

ماده 10- در صورت رفع سوء اثر از چک برگشتی تا پایان مدت یک ساله تعلیق محدودیت در سامانه های اطلاعاتی مربوط، خدمات بانکی به بنگاه اقتصادی وفق ضوابط و مقررات مربوط ارایه خواهد شد.

معاون اول رئیس جمهور - اسحاق جهانگیری

ادامه ماده 5 مکرر قانون

بر اساس تبصره 2 ماده 5 مکرر قانون، چنانچه چک از طرف نماینده صاحب حساب و یا به وکالت از طرف ایشان صادر شده باشد، نماینده و وکیل به همراه صاحب حساب مسئولیت تضامنی در مورد وجه چک خواهند داشت و دارنده چک می تواند بر علیه هریک یا هر دوی آنها اجرائیه صار نماید.

تبصره 2- در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب، اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شود، اقدامات موضوع این ماده علاوه بر صاحب حساب، در مورد وکیل یا نماینده نیز اعمال می گردد مگر اینکه در مرجع قضائی صالح اثبات نماید عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است. بانک ها مکلفند به هنگام صدور گواهینامه عدم پرداخت، در صورتی که چک به نمایندگی صادر شده باشد، مشخصات نماینده را نیز در گواهینامه مذکور درج نمایند.

چگونگی رفع سوء اثر از چک برگشتی :

بر اساس تبصره 3 ماده 5 مکرر قانون، بانک مکلف است در صورت اقدامات عملی از طرف صادرکننده چک یا نماینده و وکیل وی، فوراً نسبت به رفع سوء اثر از چک برگشتی اقدام نماید.

تبصره ۳- در هر یک از موارد زیر، بانک مکلف است مراتب را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی اعلام کند تا فوراً و به صورت برخط از چک رفع سوء اثر شود:

الف- واریز کسری مبلغ چک به حساب جاری نزد بانک محال‌علیه و ارائه درخواست مسدودی که در این صورت بانک مکلف است ضمن مسدود کردن مبلغ مذکور تا زمان مراجعه دارنده چک و حداکثر به مدت یک سال، ظرف مدت سه روز واریز مبلغ را به شیوه‌ای اطمینان‌بخش و قابل استناد به اطلاع دارنده چک برساند.

ب- ارائه لاشه چک به بانک محال‌علیه؛

ج- ارائه رضایت‌نامه رسمی (تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی) از دارنده چک یا نامه رسمی از شخص حقوقی دولتی یا عمومی غیردولتی دارنده چک؛

د- ارائه نامه رسمی از مرجع قضائی یا ثبتی ذی صلاح مبنی بر اتمام عملیات اجرائی در خصوص چک؛

ه- ارائه حکم قضائی مبنی بر براءت ذمه صاحب حساب در خصوص چک؛

و- سپری شدن مدت سه سال از تاریخ صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت مشروط به عدم طرح دعوی حقوقی یا کیفری در خصوص چک توسط دارنده.

همانگونه که قبلاً گفته شد و از بندهای این تبصره نیز بر می آید در اغلب اوقات، اقدام به گرفتن گواهی عدم پرداخت از بانک توسط دارنده چک به دلیل بروز اختلاف بین صادرکننده و دارنده چک صورت می پذیرد. حال اگر صادرکننده چک توانست با پرداخت طلب مورد ادعای دارنده چک، چک را از وی مسترد نماید و یا با جلب رضایت دارنده چک، رضایتنامه محضری دارنده چک را اخذ و به بانک ارائه نماید بانک مکلف به رفع سوء اثر از چک برگشتی می باشد. همچنین در صورت محکومیت دارنده چک و یا عدم شکایت وی ظرف 3 سال که به نوعی نشان از ادعای خلاف واقع دارنده چک قلمداد میشود، از چک برگشتی رفع سوء اثر خواهد شد.

تبصره ۴ - چنانچه صدور گواهینامه عدم پرداخت به دلیل دستور عدم پرداخت طبق ماده (۱۴) این قانون* و تبصره های آن باشد، سوء اثر محسوب نخواهد شد.

« ماده ۱۴ (اصلاحی ۱۳۷۲) - صادر کننده چک یا ذینفع یا قائم مقام قانونی آنها با تصریح به اینکه چک مفقود یا سرقت یا جعل شده یا از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا جرائم دیگری تحصیل گردیده می تواند کتبا دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک بدهد. بانک پس از احراز هویت دستور دهنده از پرداخت وجه آن خودداری خواهد کرد و در صورت ارائه چک، بانک گواهی عدم پرداخت را با ذکر علت اعلام شده صادر و تسلیم می نماید.»

تبصره ۵ - بانک یا موسسه اعتباری حسب مورد مسؤول جبران خساراتی خواهند بود که از عدم انجام تکالیف مقرر در این ماده و تبصره های آن به اشخاص ثالث وارد گردیده است.

مفاد بخشنامه ابلاغی بانک مرکزی در مورد این ماده

بر اساس بندهایی از بخشنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مصوب 1399,09,19 رعایت موارد زیر در مورد ماده 5 قانون لازم است.

9- به استناد بند (ب) ماده (5) مکرر قانون و در اجرای بند (17 - 5) و (17 - 6) دستورالعمل حساب جاری، موضوع بخشنامه شماره 97/93998 مورخ 1397/3/23، ضروری است، در صورت کافی نبودن موجودی حساب جاری انفرادی و مشترک مشتری، بانک نسبت به پرداخت وجه چک از محل موجودی قابل برداشت مشتری در سایر حساب های انفرادی ریالی وی در همان بانک به ترتیب اولویت از حساب جاری (برای اشخاص حقوقی)، حساب قرض الحسنه پس انداز، حساب سرمایه گذاری کوتاه مدت و حساب سرمایه گذاری بلند مدت اقدام نماید.

10- در اجرای تبصره (2) ماده (5) مکرر قانون، بانک مکلف است هنگام صدور گواهی عدم پرداخت برای چک های برگشتی، علاوه بر اطلاعات صادر کننده چک برگشتی، اطلاعات اشخاصی که حسب مورد به نمایندگی یا وکالت از سوی آنها مبادرت به امضای چک برگشتی نموده اند نیز در سامانه یکپارچه اطلاعات بانک مرکزی اعلام نماید. اعلام مشخصات مدیران و اعضای هیأت مدیره اشخاص حقوقی که چک برگشتی را امضا نموده اند، به سامانه مذکور فاقد موضوعیت خواهد بود.

11- در اجرای ماده (5) مکرر قانون، اعمال محرومیت های زیر برای صادر کنندگان چک برگشتی الزامی است:

11 - 1 عدم افتتاح هر گونه حساب و صدور کارت بانکی جدید؛

11 - 2 پرداخت وجوه کلیه حساب ها و کارت های بانکی و هر مبلغ متعلق به صادرکننده که تحت هر عنوان نزد همان بانک دارد به میزان کسری مبلغ چک؛

11 - 3 عدم پرداخت هرگونه تسهیلات بانکی یا صدور ضمانت نامه های ارزی یا ریالی؛

11 - 4 عدم گشایش اعتبار اسنادی ارزی یا ریالی؛

11 - 5 ممنوعیت ارایه دسته چک جدید در سامانه صیاد؛

12 - در اجرای ماده (5) مکرر قانون و تبصره (1) ذیل آن، محرومیت های مذکور در بندهای 11 - 1، 11 - 3 و 11 - 4 فوق مطابق آیین نامه تبصره (1) ماده (5) مکرر قانون صدور چک، مصوب جلسه مورخ 6/ 6/ 1398 هیأت محترم وزیران ابلاغی طی بخشنامه شماره 98/ 209899 مورخ 25/ 6/ 1398 در خصوص بنگاه های اقتصادی به تشخیص شورای تأمین استان به مدت یک سال قابل تعلیق است.

13 - در اجرای تبصره (3) ماده (5) مکرر قانون، رفع سوء اثر از چک برگشتی در سامانه یکپارچه بانک مرکزی صرفاً در صورت تحقق یکی از شرایط ذیل امکان پذیر است:

13 - 1 واریز کسری مبلغ چک به حساب جاری نزد بانک محال علیه و ارایه درخواست مسدودی. در این صورت بانک مکلف است ضمن مسدود کردن مبلغ مذکور تا زمان مراجعه دارنده چک و حداکثر به مدت یک سال، ظرف مدت سه روز واریز مبلغ را به شیوه ای اطمینان بخش و قابل استناد، از جمله مکاتبه، به اطلاع دارنده چک برساند؛

13 - 2 ارایه لاشه چک به بانک محال علیه؛

13 - 3 ارایه رضایت نامه رسمی (تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی) از دارنده چک یا نامه رسمی از شخص حقوقی دولتی یا عمومی غیردولتی دارنده چک؛

13 - 4 ارایه نامه رسمی از مرجع قضایی یا ثبتی ذی صلاح مبنی بر اتمام عملیات اجرایی در خصوص چک؛

13 - 5 ارایه حکم قضایی مبنی بر برائت ذمه صاحب حساب در خصوص چک؛

13- 6 سپری شدن مدت سه سال از تاریخ صدور گواهینامه عدم پرداخت مشروط به عدم طرح دعوی حقوقی یا کیفری در خصوص چک توسط دارنده.

14- در اجرای تبصره (5) ماده (5) مکرر قانون، بانک و یا مؤسسه اعتباری غیربانکی، حسب مورد مسؤول جبران خساراتی خواهد بود که از عدم انجام تکالیف مقرر در ماده (5) مکرر و تبصره های آن به اشخاص ثالث وارد گردیده است.

با همه اینها با عنایت به اینکه چکهای عادی، بدون اعتبار سنجی لازم و با کمترین محدودیتی در اختیار صاحبان سهام قرار میگرفت و هیچگونه محدودیتی از نظر مبلغ نوشته شده روی برگه های چک وجود نداشت، و از طرف دیگر عدم آگاهی دارندگان چک از تکالیف و وظایف قانونی خود، صدور چکهای بلامحل در جامعه روز به روز سیر صعودی پیدا کرد و در مقاطعی، پرونده های قضایی چک های بلامحل به یکی از معضلات و چالشهای اصلی دستگاه قضا تبدیل شد.

برای رفع این مشکل، در بازنگری قانون چک در سال 1382 امکان و اختیار صدور اجرائیه قبل از تاریخ نوشته شده بر روی برگه چک از دارنده چکها سلب شد. این اتفاق اگرچه بخش قابل توجهی از بار ترافیکی پرونده های قضایی را از بین برد و به صورت محسوسی زندانیان ناشی از چکهای برگشتی را کاهش داد اما همچنان پرونده های مربوط به چکهای برگشتی یکی از مهمترین عوامل تشکیل پرونده های قضایی بود. به منظور رفع این مشکل در بازنگری قانون صدور چک در سال 1397 ماده 6 قانون اصلاح و شرایط سخت گیرانه تری برای ارائه دست چک به دارندگان حسابهای جاری در نظر گرفته شد.

ماده 6 قانون - (اصلاحی 1397) بانکها مکلفند برای ارائه دسته چک به مشتریان خود، صرفاً از طریق سامانه صدور یکپارچه چک (صیاد) *نزد بانک مرکزی اقدام نمایند. این سامانه پس از اطمینان از صحت مشخصات متقاضی با استعلام از سامانه نظام هویت سنجی الکترونیکی بانکی و نبود ممنوعیت قانونی، حسب مورد نسبت به دریافت گزارش اعتباری از سامانه ملی اعتبار سنجی موضوع ماده (5) «قانون تسهیل اعطای تسهیلات و کاهش هزینه های طرح و تسریع در اجرای طرح های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانکها مصوب 1386/4/5» یا رتبه بندی اعتباری از مؤسسات موضوع بند (21) ماده (1) «قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب 1384/1/9» اقدام

نموده و متناسب با نتایج دریافتی، سقف اعتبار مجاز متقاضی را محاسبه و به هر برگه چک شناسه یکتا و مدت اعتبار اختصاص می‌دهد. حداکثر مدت اعتبار چک از زمان دریافت دسته چک سه سال است و چک‌هایی که تاریخ مندرج در آنها پس از مدت اعتبار باشد، مشمول این قانون نمی‌شوند. ضوابط این ماده از جمله شرایط دریافت دسته چک، نحوه محاسبه سقف اعتبار و موارد مندرج در برگه چک مانند هویت صاحب حساب مطابق دستورالعملی است که ظرف مدت یک سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط بانک مرکزی تهیه می‌شود و به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.**»

«* صیاد مخفف عبارت صدور یکپارچه الکترونیکی دسته چک میباشد .»

«** این بخشنامه در تاریخ 1399,09,19 ابلاغ شده است »

تبصره ۱- (الحاقی ۱۳۹۷) بانک‌ها و سایر اشخاصی که طبق قوانین یا مقررات مربوط، اطلاعات مورد نیاز اعتبارسنجی یا رتبه‌بندی اعتباری را در اختیار مؤسسات مربوط قرار می‌دهند، مکلف به ارائه اطلاعات صحیح و کامل می‌باشند.

تبصره ۲- (الحاقی ۱۳۹۷) به منظور کاهش تقاضا برای دسته چک و رفع نیاز اشخاص به ابزار پرداخت وعده‌دار، بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت یک سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، ضوابط و زیرساخت خدمات برداشت مستقیم را به صورت چک موردی برای اشخاصی که دسته چک ندارند، به صورت یکپارچه در نظام بانکی تدوین و راه‌اندازی نماید تا بدون نیاز به اعتبارسنجی، رتبه‌بندی اعتباری و استفاده از دسته چک، امکان برداشت از حساب این اشخاص برای ذی‌نفعان معین فراهم شود. در صورت عدم موجودی کافی برای پرداخت چک موردی، صاحب حساب تا زمان پرداخت دین، مشمول موارد مندرج در بندهای (الف) تا (د) ماده (۵) مکرر این قانون* و نیز محرومیت از دریافت دسته چک، صدور چک جدید و استفاده از چک موردی می‌باشد.

«* بندهای الف تا د ماده 5 مکرر:

الف- عدم افتتاح هرگونه حساب و صدور کارت بانکی جدید؛

ب- مسدود کردن وجوه کلیه حساب‌ها و کارت‌های بانکی و هر مبلغ متعلق به صادرکننده که تحت هر عنوان نزد بانک یا مؤسسه اعتباری دارد به میزان کسری مبلغ چک به ترتیب اعلامی از سوی بانک مرکزی؛

ج- عدم پرداخت هرگونه تسهیلات بانکی یا صدور ضمانت نامه‌های ارزی یا ریالی؛

د- عدم گشایش اعتبار اسنادی ارزی یا ریالی.»

تبصره ۳- (الحاقی ۱۳۹۷) هر شخصی که با توسل به شیوه های متقلبانه مبادرت به دریافت دسته چکی غیرمتناسب با اوضاع مالی و اعتباری خود کرده یا دریافت آن توسط دیگری را تسهیل نماید، به مدت سه سال از دریافت دسته چک، صدور چک جدید و استفاده از چک موردی محروم و به جزای نقدی درجه پنج قانون مجازات اسلامی* محکوم می شود و در صورتی که عمل ارتكابی منطبق با عنوان مجرمانه دیگری با مجازات شدیدتر باشد، مرتکب به مجازات آن جرم محکوم می شود.

«* مجازات تعزیری درجه پنج

مجازات تعزیری درجه پنج شامل موارد زیر است :

حبس بیشتر از دو تا پنج سال

جزای نقدی بیشتر از هشتاد میلیون ریال تا یکصد و هشتاد میلیون ریال

محرومیت از حقوق اجتماعی بیشتر از پنج تا پانزده سال

متن سابق ماده ۶- بانکها مکلفند در روی هر برگ چک نام و نام خانوادگی صاحب حساب را قید نمایند.

مفاد بخشنامه ابلاغی بانک مرکزی مرتبط با این ماده

بر اساس بندهایی از بخشنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مصوب 1399,09,19 رعایت موارد زیر در مورد ماده 6 قانون لازم است.

1- در اجرای ماده (6) قانون، بر ارایه دسته چک به متقاضیان واجد شرایط صرفاً از طریق سامانه صیاد تأکید می شود. صدور و اعطای دسته چک به مشتریان خارج از این سامانه ممنوع می باشد.

2- در اجرای ماده (6) قانون، بر لزوم درج کد یکتا دریافتی از سامانه صیاد بر روی هر برگ چک تأکید می گردد.

4- در اجرای ماده (6) قانون، در مورد دسته چک هایی که از تاریخ 1399/ 10/ 20 به مشتریان تحویل داده می شود، درج «تاریخ اعتبار چک» با عبارت «صدور این برگه چک حداکثر تا مورخ مجاز است.» بر روی هر برگه چک الزامی است. وفق ماده فوق، «تاریخ اعتبار چک» حداکثر سه سال از تاریخ دریافت دسته چک می باشد.

8- برگه چک های مربوط به دسته چک های ارایه شده به مشتریان پس از تاریخ 20/ 10/ 1399 همچنان تا اطلاع ثانوی امکان انتقال به اشخاص از طریق پشت نویسی را خواهند داشت.

مجازات کیفری مرتکبین بزه چک بلامحل

ماده ۷ قانون (اصلاحی ۱۳۸۲)- هرکس مرتکب بزه صدور چک بلامحل گردد به شرح ذیل محکوم خواهد شد:

الف- چنانچه مبلغ مندرج در متن چک کمتر از ده میلیون ریال باشد به حبس تا حداکثر شش ماه محکوم خواهد شد.

ب- چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از ده میلیون ریال تا پنجاه میلیون ریال باشد از شش ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.

ج- چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از پنجاه میلیون ریال بیشتر باشد به حبس از یک سال تا دو سال و ممنوعیت از داشتن دسته چک به مدت دو سال محکوم خواهد شد و در صورتی که صادر کننده چک اقدام به صدور چکهای بلامحل نموده باشد مجموع مبالغ مندرج در متون چکها ملاک عمل خواهد بود.

تبصره (الحاقی ۱۳۸۲)- این مجازات شامل مواردی که ثابت شود چکهای بلامحل بابت معاملات نامشروع و یا بهره ربوی صادر شده، نمی باشد.

ماده ۸ قانون (اصلاحی ۱۳۷۲)- چکهایی که در ایران عهده بانکهای خارج از کشور صادر شده باشند از لحاظ کیفری مشمول مقررات این قانون خواهند بود.

ماده ۹ قانون- در صورتی که صادرکننده چک قبل از تاریخ شکایت کیفری، وجه چک را نقدا به دارنده آن پرداخته یا به موافقت شاکی خصوصی ترتیبی برای پرداخت آن داده باشد یا موجبات پرداخت آن را در بانک محال علیه فراهم نماید قابل تعقیب کیفری نیست.

در مورد اخیر بانک مذکور مکلف است تا میزان وجه چک حساب صادرکننده را مسدود نماید و به محض مراجعه دارنده و تسلیم چک، وجه آن را بپردازد.

ماده ۱۰ قانون (اصلاحی ۱۳۷۲) - هر کس با علم به بسته بودن حساب بانکی خود مبادرت به صدور چک نماید عمل وی در حکم صدور چک بی محل خواهد بود و به حداکثر مجازات مندرج در ماده ۷ محکوم خواهد شد و مجازات تعیین شده غیر قابل تعلیق خواهد بود.

ماده ۱۱ قانون - جرایم مذکور در این قانون بدون شکایت دارنده چک قابل تعقیب نیست و در صورتی که دارنده چک تا شش ماه از تاریخ صدور چک برای وصول آن به بانک مراجعه ننماید یا ظرف شش ماه از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت شکایت ننماید دیگر حق شکایت کیفری نخواهد داشت.

منظور از دارنده چک در این ماده شخصی است که برای اولین بار چک را به بانک ارائه داده است.

برای تشخیص این که چه کسی اولین بار برای وصول چک به بانک مراجعه کرده است، بانکها مکلفند به محض مراجعه دارنده چک هویت کامل او را در پشت چک با ذکر تاریخ قید نمایند.

کسی که چک پس از برگشت از بانک به وی منتقل گردیده حق شکایت کیفری نخواهد داشت مگر آنکه انتقال قهری باشد.

در صورتی که دارنده چک بخواهد چک را به وسیله شخص دیگری به نمایندگی از طرف خود وصول کند و حق شکایت کیفری او در صورت بی محل بودن چک محفوظ باشد، باید هویت و نشانی خود را با تصریح نمایندگی شخص مذکور در ظهر چک قید نماید و در این صورت بانک اعلامیه مذکور در ماده ۴ و ۵ را به نام صاحب چک صادر می کند و حق شکایت کیفری وی محفوظ خواهد بود.

تبصره - هرگاه بعد از شکایت کیفری، شاکی چک را به دیگری انتقال دهد یا حقوق خود را نسبت به چک به هر نحو دیگری واگذار نماید تعقیب کیفری موقوف خواهد شد.

ماده ۱۲ قانون (اصلاحی ۱۳۸۲) - هرگاه قبل از صدور حکم قطعی، شاکی گذشت نماید و یا اینکه متهم وجه چک و خسارت تاخیر تادیه را نقداً به دارنده آن پرداخت کند، یا موجبات پرداخت وجه چک و خسارت مذکور (از تاریخ ارائه چک به بانک) را فراهم کند یا در صندوق دادگستری یا اجراء ثبت تودیع نماید مرجع رسیدگی قرار

موقوفی صادر خواهد کرد. صدور قرار موقوفی تعقیب در دادگاه کیفری مانع از آن نیست که دادگاه نسبت به سایر خسارت مورد مطالبه رسیدگی و حکم صادر کند.

هرگاه پس از صدور حکم قطعی شاکی گذشت کند و یا اینکه محکوم علیه به ترتیب فوق موجبات پرداخت وجه چک و خسارات تاخیر تادیه و سایر خسارات مندرج در حکم را فراهم نماید اجرای حکم موقوف می‌شود و محکوم علیه فقط ملزم به پرداخت مبلغی معادل یک سوم جزای نقدی مقرر در حکم خواهد بود که به دستور دادستان به نفع دولت وصول خواهد شد.

تبصره (الحاقی ۱۳۸۲) - میزان خسارات و نحوه احتساب آن بر مبنای قانون الحاق یک تبصره به ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۶، ۳، ۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام * خواهد بود.

« ماده واحده : منظور از عبارت « کلیه خسارات و هزینه های وارد شده ... » مذکور در تبصره الحاقی به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۶/ ۳/ ۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام، خسارات تاخیر تادیه بر مبنای نرخ تورم از تاریخ چک تا زمان وصول آن که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام شده و هزینه دادرسی و حق الوکاله بر اساس تعرفه های قانونی است. » نکته ای که نباید از نظر دور داشت این است که همه چکهایی که منجر به صدور اجرائیه میشوند قابلیت تعقیب کیفری را ندارند . مواردی که مشمول تعقیب کیفری نیستند در ماده 13 (اصلاحی 1382) ذکر شده است .

ماده ۱۳ قانون (اصلاحی ۱۳۸۲) - در موارد زیر صادرکننده چک قابل تعقیب کیفری نیست:

الف- در صورتی که ثابت شود چک سفید امضا داده شده باشد.

ب- هرگاه در متن چک وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی شده باشد.

ج- چنانچه در متن چک قید شده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله و یا تعهدی است.

د- هرگاه بدون قید در متن چک ثابت شود که وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی بوده یا چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است.

ه- در صورتی که ثابت شود چک بدون تاریخ صادر شده و یا تاریخ واقعی صدور چک مقدم بر تاریخ مندرج در متن چک باشد.

شرایط صدور دستور عدم پرداخت

گاهی ممکن است برگ چک من غیر حق در اختیار کسی قرار گرفته باشد. در اینصورت صاحب چک (صاحب حساب) می تواند دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک ارائه نماید. شرایط و ضوابط صدور دستور عدم پرداخت و تکالیف صادر کننده دستور عدم پرداخت و تبعات ناشی از آن در ماده 14 قانون صدور چک ذکر شده است.

ماده ۱۴ قانون (اصلاحی ۱۳۷۲) - صادر کننده چک یا ذینفع یا قائم مقام قانونی آنها با تصریح به اینکه چک مفقود یا سرقت یا جعل شده یا از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا جرائم دیگری تحصیل گردیده، می تواند کتبا دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک بدهد. بانک پس از احراز هویت دستور دهنده از پرداخت وجه آن خودداری خواهد کرد و در صورت ارائه چک، بانک گواهی عدم پرداخت را با ذکر علت اعلام شده صادر و تسلیم می نماید.

دارنده چک می تواند علیه کسی که دستور عدم پرداخت داده شکایت کند و هرگاه خلاف ادعایی که موجب عدم پرداخت شده ثابت گردد دستور دهنده علاوه بر مجازات مقرر در ماده ۷ این قانون به پرداخت کلیه خسارات وارده به دارنده چک محکوم خواهد شد.

تبصره ۱ (اصلاحی ۱۳۷۶) - ذینفع در مورد این ماده کسی است که چک به نام او صادر یا ظهرنویسی شده یا چک به او واگذار گردیده باشد (یا چک در وجه حامل به او واگذار گردیده)

در موردی که دستور عدم پرداخت مطابق این ماده صادر می شود بانک مکلف است وجه چک را تا تعیین تکلیف آن در مرجع رسیدگی یا انصراف دستوردهنده در حساب مسدودی نگهداری نماید.

تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۷۲) - دستور دهنده مکلف است پس از اعلام به بانک، شکایت خود را به مراجع قضایی تسلیم و حداکثر ظرف مدت یک هفته گواهی تقدیم شکایت خود را به بانک تسلیم نماید در غیر این صورت پس از انقضا مدت مذکور بانک از محل موجودی به تقاضای دارنده چک وجه آن را پرداخت می کند.

تبصره ۳ (الحاقی ۱۳۷۶) - پرداخت چک های تضمین شده و مسافرتی را نمی توان متوقف نمود مگر آنکه بانک صادر کننده نسبت به آن ادعای جعل نماید. در این مورد نیز حق دارنده چک راجع به شکایت به مراجع قضایی طبق مفاد قسمت اخیر ماده ۱۴ محفوظ خواهد بود.

نکته مهم اینکه، مفاد ذیل تبصره 1 این ماده، گویای این واقعیت است که صادرکننده چک، صرفاً در صورتی می تواند به دلایل مذکور در این ماده، دستور عدم پرداخت مبلغ چک را صادر و تسلیم بانک نماید که معادل مبلغ ذکر شده بر روی چک، در حساب جاری خود موجودی داشته باشد و برای حساب خالی نمیتوان دستور عدم پرداخت صادر کرد و بانک به چنین دستور عدم پرداختی توجه ننموده و به تکالیف قانونی خود عمل خواهد کرد. زیرا در غیر اینصورت هر کسی به خود اجازه خواهد داد در معاملات، چک بلامحل صادر نموده و بلافاصله دستور عدم پرداخت به بانک بدهد و با شکایت ادعایی خود زمان را به نفع خود بخرد.

ماده ۱۵ قانون - دارنده چک می تواند وجه چک و ضرر و زیان خود را در دادگاه کیفری مرجع رسیدگی مطالبه نماید.

ماده ۱۶ قانون - رسیدگی به کلیه شکایات و دعاوی جزایی و حقوقی مربوط به چک در دادسرا و دادگاه تا خاتمه دادرسی، فوری و خارج از نوبت به عمل خواهد آمد.

ماده ۱۷ قانون - وجود چک در دست صادرکننده دلیل پرداخت وجه آن و انصراف شاکی از شکایت است مگر خلاف این امر ثابت گردد.

ماده ۱۸ قانون (اصلاحی ۱۳۷۲) - مرجع رسیدگی کننده جرائم مربوط به چک بلامحل، از متهمان در صورت توجه اتهام طبق ضوابط مقرر در ماده ۱۳۴ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب (در امور کیفری) - مصوب ۱۳۷۸، ۶، ۲۸ کمیسیون قضایی مجلس شورای اسلامی - حسب مورد یکی از قرارهای تامین کفالت یا وثیقه (اعم از وجه نقد یا ضمانت نامه بانکی یا مال منقول و غیر منقول) اخذ می نماید.

ماده ۱۹ قانون - در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادرکننده چک و صاحب امضا متضامناً مسئول پرداخت وجه چک بوده و اجراییه و حکم ضرر و زیان بر اساس تضامن علیه هر دو نفر صادر می شود. به علاوه امضاکننده چک طبق مقررات این قانون مسولیت کیفری خواهد داشت مگر اینکه ثابت نماید که عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است، که در این صورت کسی که موجب عدم پرداخت شده از نظر کیفری مسوول خواهد بود.

ماده ۲۰ قانون - مسولیت مدنی پشت نویسان چک طبق قوانین و مقررات مربوط کماکان به قوت خود باقی است.

ماده ۲۱ قانون (اصلاحی ۱۳۷۲) - بانک‌ها مکلفند کلیه حسابهای جاری اشخاصی را که بیش از یکبار چک بی‌محل صادر کرده و تعقیب آنها منجر به صدور کیفرخواست شده باشد بسته و تا سه سال به نام آنها حساب جاری دیگری باز نمایند.

عبارت حذف شده از انتهای ماده ۲۱ به موجب اصلاحات ۱۳۹۷ - مسئولین شعب هر بانکی که به تکلیف فوق عمل نمایند حسب مورد با توجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم به یکی از مجازات‌های مقرر در ماده ۹ قانون رسیدگی به تخلفات اداری توسط هیات رسیدگی به تخلفات اداری محکوم خواهند شد.

تبصره ۱ (اصلاحی ۱۳۹۷) - بانک مرکزی مکلف است با تجمیع اطلاعات گواهی‌نامه‌های عدم پرداخت و آرای قطعی محاکم درباره چک در سامانه یکپارچه خود، امکان دسترسی برخط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری را به سوابق صدور و پرداخت چک و همچنین امکان استعلام گواهی‌نامه‌های عدم پرداخت را برای مراجع قضائی و ثبتی از طریق شبکه ملی عدالت ایجاد نماید. قوه قضائیه نیز مکلف است امکان دسترسی برخط بانک مرکزی به احکام ورشکستگی، اعسار از پرداخت محکوم‌به و همچنین آرای قطعی صادرشده درباره چک‌های برگشتی و دعاوی مطروحه طبق ماده (۱۴) این قانون به همراه گواهی‌نامه عدم پرداخت مربوط را از طریق سامانه سجل محکومیت‌های مالی فراهم نماید.

متن سابق تبصره ۱ (الحاقی ۱۳۷۲) - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است سوابق مربوط به اشخاصی را که مبادرت به صدور چک بلامحل نموده‌اند به صورت مرتب و منظم ضبط و نگهداری نماید و فهرست اسامی این اشخاص را در اجرای مقررات این قانون در اختیار کلیه بانک‌های کشور قرار دهد.

تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۷۲) - ضوابط و مقررات مربوط به محرومیت افراد از افتتاح حساب جاری و نحوه پاسخ به استعلامات بانک‌ها به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت سه‌ماه توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تنظیم و به تصویب هیات دولت می‌رسد.

ماده ۲۱ مکرر قانون - (الحاقی ۱۳۹۷) بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت دو سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوء‌اثر نشده، از دریافت دسته چک و صدور چک جدید در سامانه صیاد و استفاده از چک موردی جلوگیری کرده و همچنین امکان استعلام آخرین وضعیت صادرکننده چک شامل سقف اعتبار مجاز، سابقه چک برگشتی در سه‌سال اخیر و میزان

تعهدات چک‌های تسویه‌نشده را صرفاً برای کسانی که قصد دریافت چک را دارند، فراهم نماید. سامانه مذکور به نحوی خواهد بود که صدور هر برگه چک مستلزم ثبت هویت دارنده، مبلغ و تاریخ مندرج در چک برای شناسه یکتای برگه چک توسط صادرکننده بوده و امکان انتقال چک به شخص دیگر توسط دارنده تا قبل از تسویه آن، با ثبت هویت شخص جدید برای همان شناسه یکتای چک امکان‌پذیر باشد. مبلغ چک نباید از اختلاف سقف اعتبار مجاز و تعهدات چک‌های تسویه نشده بیشتر باشد.

تبصره ۱- در مورد چک‌هایی که پس از گذشت دو سال از لازم‌الاجراء شدن این قانون صادر می‌شوند، تسویه چک صرفاً در سامانه تسویه چک (چکاوک) طبق مبلغ و تاریخ مندرج در سامانه و در وجه دارنده نهائی چک براساس استعلام از سامانه صیاد انجام خواهد شد و در صورتی که مالکیت آنها در سامانه صیاد ثبت نشده باشد، مشمول این قانون نبوده و بانک‌ها مکلفند از پرداخت وجه آنها خودداری نمایند. در این موارد، صدور و پشت‌نویسی چک در وجه حامل ممنوع است و ثبت انتقال چک در سامانه صیاد جایگزین پشت‌نویسی چک خواهد بود. چک‌هایی که تاریخ صدور آنها قبل از زمان مذکور باشد، تابع قانون زمان صدور می‌باشد.

تبصره ۲- ممنوعیت‌های این ماده در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوء‌اثر نشده که به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی اقدام می‌کنند نیز مجری است.

مفاد بخشنامه بانک مرکزی در ارتباط با این ماده

بر اساس بندهایی از بخشنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مصوب 1399,09,19 رعایت موارد زیر در مورد ماده 21 قانون لازم است.

5- در اجرای ماده (21) مکرر قانون، باید امکان ثبت اطلاعات مربوط به صدور و پشت‌نویسی چک در سامانه صیاد از جمله مشخصات چک و مشخصات هویتی صادرکننده، گیرنده و انتقال دهنده برای مشتریان فراهم شود.

6- در اجرای ماده (21) مکرر قانون، اعطای دسته چک به دارندگان چک برگشتی رفع سوء‌اثر نشده تحت هیچ عنوان مجاز نمی‌باشد.

8- در اجرای تبصره (1) ماده (21) مکرر قانون موضوع ممنوعیت صدور چک در وجه حامل، پذیرش و کارسازی برگه چک های مربوط به دسته چک های ارایه شده به مشتریان پس از تاریخ 20/ 10/ 1399 که در وجه حامل صادر شده اند، ممنوع می باشد.

ماده ۲۲ قانون (اصلاحی ۱۳۸۲) - در صورتی که به متهم دسترسی حاصل نشود، آخرین نشانی متهم در بانک محال علیه اقامتگاه قانونی او محسوب می شود و هر گونه ابلاغی به نشانی مزبور به عمل می آید.

هرگاه متهم حسب مورد به نشانی بانکی یا نشانی تعیین شده شناخته نشود یا چنین محلی وجود نداشته باشد گواهی مامور به منزله ابلاغ اوراق تلقی می شود و رسیدگی به جرم متهم بدون لزوم احضار متهم وسیله مطبوعات ادامه خواهد یافت.

ماده ۲۳ قانون (اصلاحی ۱۳۹۷) دارنده چک می تواند با ارائه گواهینامه عدم پرداخت، از دادگاه صالح صدور اجرائیه نسبت به کسری مبلغ چک و حق الوکاله و کیل طبق تعرفه قانونی را درخواست نماید. دادگاه مکلف است در صورت وجود شرایط زیر حسب مورد، علیه صاحب حساب، صادر کننده یا هر دو اجرائیه صادر نماید.

الف- در متن چک، وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی نشده باشد؛

ب- در متن چک قید نشده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است؛

ج- گواهینامه عدم پرداخت به دلیل دستور عدم پرداخت طبق ماده (۱۴) این قانون و تبصره های آن صادر نشده باشد.

صادر کننده مکلف است ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ اجرائیه، بدهی خود را بپردازد، یا با موافقت دارنده چک ترتیبی برای پرداخت آن بدهد یا مالی معرفی کند که اجرای حکم را میسر کند؛ در غیر این صورت حسب درخواست دارنده، اجرای احکام دادگستری، اجرائیه را طبق «قانون نحوه محکومیت های مالی مصوب ۲۳/۳/۱۳۹۴» به مورد اجراء گذاشته و نسبت به استیفای مبلغ چک اقدام می نماید.

اگر صادر کننده یا قائم مقام قانونی او دعاوی مانند مشروط یا بابت تضمین بودن چک یا تحصیل چک از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا دیگر جرائم در مراجع قضائی اقامه کند، اقامه دعوی مانع از جریان عملیات اجرائی نخواهد شد؛ مگر در مواردی که مرجع قضائی ظن قوی پیدا کند یا از اجرای سند مذکور ضرر جبران ناپذیر وارد

گردد که در این صورت با أخذ تأمین مناسب، قرار توقف عملیات اجرایی صادر می نماید. در صورتی که دلیل ارائه شده مستند به سند رسمی باشد یا اینکه صادرکننده یا قائم مقام قانونی مدعی مفقود شدن چک بوده و مرجع قضائی دلایل ارائه شده را قابل قبول بداند، توقف عملیات اجرایی بدون أخذ تأمین صادر خواهد شد. به دعاوی مذکور خارج از نوبت رسیدگی خواهد شد.

متن سابق ماده ۲۳- قانون چک مصوب خرداد ۱۳۴۴ نسخ می شود.

ماده ۲۴ قانون - (الحاقی ۱۳۹۷) در صورت تخلف از هر یک از تکالیف مقرر در این قانون برای بانک‌ها یا مؤسسات اعتباری اعم از دولتی و غیردولتی، کارمند خاطی و مسئول شعبه مربوط حسب مورد با توجه به شرایط، امکانات، دفعات و مراتب به مجازات‌های مقرر در ماده (9) «قانون رسیدگی به تخلفات اداری»* مصوب ۷/۹/۱۳۷۲ محکوم می شوند که رسیدگی به این تخلفات در صلاحیت بانک مرکزی است.

«*

مفاد بخشنامه ابلاغی بانک مرکزی در ارتباط با این ماده

بر اساس بند 15 بخشنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مصوب 1399,09,19 رعایت موارد زیر در مورد ماده 24 قانون لازم است.

15- در اجرای ماده (24) قانون، در صورت تخلف کارکنان و مسئولان شعب بانک و یا مؤسسه اعتباری غیربانکی از مفاد قانون موصوف و ضوابط اجرایی آن، مراتب در «هیأت رسیدگی به تخلفات» بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران رسیدگی خواهد شد.

سایر موارد ذکر شده در بخشنامه ابلاغی بانک مرکزی مصوب 1399,09,19 به شرح زیر می باشد .

16- بانک موظف است به طرق مقتضی از جمله درج اطلاعیه در پایگاه اطلاع رسانی، چاپ بروشور، ارسال پیامک، تعبیه پیشخوان خدمت برای راهنمایی مشتریان در محل واحدهای عملیاتی و نصب اعلامیه در معرض دید مشتریان در شعب، نسبت به آگاهی بخشی و اطلاع رسانی عمومی در خصوص الزامات و شرایط جدید اعطای دسته چک و نیز صدور، انتقال و تسویه چک بر اساس قانون اصلاح قانون صدور چک مصوب سال 1397 اقدام نماید.

17- عملیات صدور، انتقال و وصول برگه های دسته چک های ارایه شده به مشتریان پیش از تاریخ 1399/ 10/ 20، کماکان به روال سابق صورت می پذیرد.

18- در مورد دسته چک های ارایه شده به مشتریان پس از تاریخ 1399/ 10/ 20 که بر روی آن ها تاریخ اعتبار چک نیز باید به شرح بند (4) فوق الذکر درج شده باشد، ضوابط فوق الاشعار لازم الاتباع می باشد.

19- سایر مراحل و اقدامات لازم برای اجرای کامل تکالیف مقرر در «قانون اصلاح قانون صدور چک»، متعاقباً و به تدریج در زمان مقتضی اعلام خواهد شد. بدیهی است در خصوص مواردی که در این بخشنامه ذکر نشده است، مراتب مطابق دستورالعمل حساب جاری ابلاغی طی بخشنامه شماره 97/ 93898 مورخ 1397/ 3/ 23 و سایر ضوابط مربوط قابل انجام خواهد بود.

با عنایت به مراتب پیش گفته، خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع و با لحاظ مفاد بخشنامه شماره 96/ 149153 مورخ 1396/ 5/ 16 به تمامی واحدهای ذیربط آن بانک/ مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ شده و بر حسن اجرای آن نظارت دقیق به عمل آید.

بخش سوم : مباحث تکمیلی

آنچه تا اینجا مورد بحث و بررسی قرار گرفت ، شرایط و ضوابط صدور و استفاده از چک و حقوق و تکالیف قانونی در مورد صادرکنندگان و دارندگان و ذینفعان چک بود . اما با اصلاحات و الحاقات قانون صدور چک ، نوع جدیدی از چکها و سامانه ها وارد عرصه شده اند که بدون آشنایی با آنها ، این مبحث کامل نخواهد بود . تکلیف قانون بر استفاده از چک های صیادی و دیجیتال و کاربرد شماره شبا در مبادلات در بستر سامانه های بانکی ، همچون چکاوک ، پایا ، ساتنا از جمله مباحث جدید در این زمینه است . آشنایی با شرایط و ضوابط این چکها و سامانه های مربوط که مباحثی جدید در مورد چک می باشند ضرورتی اجتناب ناپذیر است . بنابر این به منظور تکمیل اطلاعات خوانندگان محترم و علاقمندان به فعالیتهای اقتصادی این بخش از کتاب به معرفی این مفاهیم و سامانه ها اختصاص یافته است که شامل مباحث زیر می باشد :

- 1- چک صیادی
- 2- چک الکترونیکی
- 3- سامانه چکاوک
- 4- سامانه پایا
- 5- سامانه ساتنا
- 6- شماره شبا و کاربرد آن

چک صیادی

همانگونه که در مقدمه این کتاب گفته شد چک صیادی نوع خاصی از چکهای بانکی است که بر اساس تکلیف ماده 6 اصلاح قانون صدور چک مصوب سال 1397 وارد چرخه اقتصادی شد . برخلاف دسته چکهای عادی قدیم که به تشخیص شعب بانک افتتاح کننده حساب ، بدون کمترین اعتبار سنجی به صاحبان حساب جاری داده میشد ! این چک صرفا از طریق سامانه صیاد* و تحت نظارت مستقیم بانک مرکزی صادر میشود . در سامان صیاد نظارت بر روند صدور دسته چک و احراز صلاحیت متقاضیان ، صرفا در اختیار بانک مرکزی است و شعب بانکها در زمینه صدور دسته چک از خود اختیاری ندارند . چک هایی که از طریق سامانه صیاد صادر می شود ، چک صیادی نامیده میشوند .

«* صیاد مخفف عبارت (صدور یکپارچه الکترونیکی دسته چک) می باشد .»

. سامانه صیاد، سامانه اینترنتی تحت نظارت بانک مرکزی است که امکان ثبت و استعلام چک صیاد را فراهم می کند. همچنین صدور دسته چک صرفاً از این سامانه امکان پذیر است. سامانه صیاد همزمان با ابلاغ قانون جدید صدور چک راه اندازی شد. با وجود تصویب قانون جدید صدور چک و راه اندازی سامانه صیاد در سال 96، به دلیل نبود ضمانت اجرایی قوی، همچنان مشکلات موجود، تا حد زیادی پابرجا بودند و عملاً تغییر چندانی در اوضاع نابسامان چک به وجود نیامده بود؛ تا اینکه طبق اعلام بانک مرکزی، از فروردین ماه سال 1400 ثبت چک در سامانه صیاد الزامی و صدور چک در وجه حامل ممنوع شد.

چک صیادی، که از طریق سامانه صیاد صادر میشود دارای ویژگی های منحصر به فردی است و دریافت آن هم مقررات خاصی دارد که به جهت اهمیت این نوع چکهای نوظهور در اقتصادی کشور، در این بخش از کتاب به مختصری از این شرایط اشاره شده است. با سامانه ای شدن صدور چکها، تغییرات مهمی در رابطه با صدور، انتقال و استعلام چک ایجاد شد که مهم ترین این تغییرات، عبارتند از:

- در سامانه صیاد، هر چک دارای یک شماره منحصر به فرد است. بنابراین هر شخص دریافت کننده چک می تواند با استعلام چک از طریق این شماره، از معتبر بودن یا نبودن آن اطلاع پیدا کند.
- اطلاعات هویتی صادر کننده چک در سامانه صیاد ثبت می شود و دارنده چک می تواند با استعلام حساب صاحب چک، از وضعیت عملکرد مالی یا تعداد چک های برگشتی او با خبر شود.
- صدور دسته چک از اختیار شعب بانک ها خارج شده و صرفاً با نظارت بانک مرکزی انجام می گیرد که این کار پس از اعتبار سنجی درخواست کننده دسته چک و اطمینان از اعتبار او انجام می شود و به این ترتیب، احتمال صدور چک های بی اعتبار که تبدیل به چک برگشتی شوند، به شدت پایین می آید.

تفاوت چکهای صیادی با چکهای عادی

چکهای صیادی جدید از سه بعدی شکلی، ثبت در سامانه و انواع شکایت با چکهای عادی متفاوت هستند.

1- از نظر شکلی: علاوه بر تفاوت در رنگ و اندازه و نوع و کیفیت کاغذ استفاده شده در آنها، دو ویژگی بارز دارند که آنها را از چکهای عادی متمایز میکند.

- در قسمت بالای سمت چپ چک صیادی، عددی 16 رقمی درج شده که شناسه صیادی چک است.
- در قسمت پایین سمت چپ چک صیادی، عبارت «کارسازی این چک منوط به ثبت صدور، دریافت و انتقال آن در سامانه صیاد است» قید شده است.

2- از نظر ثبت در سامانه : بر اساس قانون جدید صدور چک، چک صیادی باید در سامانه صیاد ثبت شده و هر عملیاتی از انتقال و استعلام تا تایید آن از طریق این سامانه انجام شود که این امر در بالا بردن امنیت چک و ضمانت نقدشوندگی آن نقش اساسی دارد. قبل از راه اندازی سامانه صیاد، چنین الزامی برای چک های قدیمی، وجود نداشت. بنابراین غیر از ثبت، مواردی همچون انتقال، تایید و استعلام چک نیز تنها با وارد کردن اطلاعات هویتی صادرکننده و گیرنده چک در سامانه صیاد امکان پذیر است. بنابراین بر خلاف چک های قدیمی، صدور و انتقال چک صیاد به شکل حامل ممکن نیست. همچنین انتقال چک، علاوه بر ثبت انتقال چک در سامانه صیاد توسط انتقال دهنده، مستلزم تایید انتقال چک از سوی گیرنده چک نیز هست؛ به این معنا که در صورت عدم تایید گیرنده، انتقال چک انجام نمی شود.

3- از نظر طرح شکایت : در مورد چکهای عادی اگر دارنده چک در موعد مقرر با عدم موجودی چک مواجه میشد می توانست از سه روش طرح شکایت کند: اجرای چک از طریق ثبت، طرح دعوی حقوقی، شکایت کیفری. اما دارنده چک صیادی در صورتی که با عدم موجودی مواجه شود به موجب ماده 23 قانون جدید صدور چک، علاوه بر استفاده از سه روش فوق می تواند از دادگاه صالح حقوقی، درخواست صدور اجراییه برای دریافت وجه چک و حق الوکاله وکیل داشته باشد. در این صورت بدون نیاز به تشکیل جلسه دادرسی، دادگاه در صورت احراز شرایط، بدون صدور رای، مستقیماً اقدام به صدور اجراییه کرده و دارنده چک می تواند بدون نیاز به طی کردن مراحل دادرسی بدوی و تجدیدنظر، با در دست داشتن این اجراییه، مستقیماً به واحد اجرای احکام دادگاه مراجعه و برای وصول طلب خود اقدام کند.

شرایط و نحوه در یافت چک صیادی

برای دریافت دسته چک صیادی، شرایطی و الزاماتی لازم هست که باید شخص متقاضی از آنها اطلاع داشته باشد تا بتواند برابر قانون دسته چک صیادی دریافت نماید. مراحل لازم برای دریافت دسته چک صیادی عبارتند از :

مرحله اول: شخص متقاضی چک صیادی اعم از حقیقی یا حقوقی باید دارای حساب قرض الحسنه جاری در بانک باشد و برای تقاضای دسته چک حداقل دو سال از زمان افتتاح تا زمان درخواست دسته چک گذشته شده باشد.

مرحله دوم: ارائه درخواست دسته چک صیادی به همراه مدارک مورد نیاز به بانک. (بسته با اینکه تقاضا بصورت شخص حقیقی ارائه شده باشد یا شخص حقوقی مدارک متفاوت خواهد بود)

مرحله سوم: ثبت تقاضا در سامانه صیاد توسط بانک

مرحله چهارم: تایید اعتبار متقاضی توسط بانک مرکزی

این مراحل برای اشخاص حقیقی و حقوقی یکسان است اما شرایط و مدارک مورد نیاز آنها با همدیگر متفاوت می باشد .

بانک مرکزی پس ثبت تقاضاها به بررسی وضعیت اعتباری مشتریان پرداخته و در صورت نداشتن سابقه چک برگشتی و نداشتن بدهی غیر جاری مجوز لازم برای صدور دسته چک را صادر میکند و آنگاه شعبه بانک می تواند برای متقاضی دسته چک صادر کند . چکهای صیادی دو ویژگی مهم دارند اول داشتن کد یکتای صیادی در روی هر برگ چک و دوم امکان استعلام سوابق صادرکننده چک از سامانه صیاد . شناسه صیادی چک، یک کد 16 رقمی می باشد که در قسمت بالا، سمت چپ چک صیاد، قابل مشاهده می باشد. دارندگان چک های صیادی، با وارد کردن این شناسه در سامانه صیاد، می توانند برای ثبت چک، انتقال آن و انجام سایر عملیات مربوط به چک در سامانه صیاد، اقدام نمایند.

همچنین یکی از بهترین روش های بررسی و استعلام چک صیادی، بررسی سابقه پرداخت شخص صادرکننده به کمک کد 16 رقمی بالای چک است. برای این کار باید وارد قسمت استعلام وضعیت اعتبار چک صیادی در سایت بانک مرکزی شوید و این شناسه 16 رقمی را در کادر مربوطه وارد کنید. پس از کلیک بر روی دکمه استعلام می توانید اطلاعات کاملی از موجودی صادرکننده چک و مبلغ چک برگشتی دریافت کنید.

چک الکترونیکی (داده پیام)

شرایط و ضوابط چک الکترونیکی

یکی از نوآوری های قانونگذار در اصلاحاتی که در سال 1397 در قانون صدور چک انجام داد، پیش بینی چک الکترونیکی می باشد. به موجب تبصره الحاقی به ماده یک قانون صدور چک (مصوب 1397)، امکان صدور چک های الکترونیکی (داده پیام) به صورت قانونی فراهم گردید و این نوع چک نیز مشمول قوانین و مقررات مرتبط با چک های کاغذی قرار گرفت.

در راستای اجرایی شدن صدور چنین چک هایی، بانک مرکزی مکلف گردید ظرف یک سال از لازم الاجرا شدن این تبصره، زیرساخت ها و اقدامات لازم برای صدور و مطالبه ی چنین چک هایی را فراهم آورده و دستورالعمل های لازم را صادر کند و نهایتاً از نیمه دوم سال 1401 چک های الکترونیکی وارد نظام بانکی ایران گردید.

چک الکترونیکی نوع جدیدی از چک است که همان ماهیت و کارکرد چک کاغذی را دارد و شخص با صدور چنین چکی به بانک محال علیه دستور پرداخت وجه به دیگری از حساب جاری خود را می دهد. اما هیچ برگه کاغذی صادر نمی گردد و شخص صرفاً از طریق فضای مجازی اقدام به صدور و ثبت چک می نماید. به این صورت که با امضای الکترونیکی خود وارد فضای مجازی شده و در آن فضای دیجیتال، داده پیام منتسب به خود را ایجاد می نماید و دستور پرداخت مبلغی به بانک داده می شود که به آن سند الکترونیکی، چک الکترونیکی گفته می شود. بنابراین، در این چک ها کاغذ از موجودیت چک حذف خواهد شد و داده های چک در سامانه مرکزی چکاد نگهداری و با استفاده از امضای دیجیتال، معتبر و مستند می شود.

مراحل و چگونگی اخذ چک الکترونیکی از بانک

برای اخذ چک الکترونیکی نیز مانند چک های کاغذی (عادی و صیادی) شرط اولیه و لازم داشتن حساب جاری در بانک می باشد و در گام بعدی اعتبار سنجی توسط سامانه بانک مرکزی لازم است. مراحل اخذ چک الکترونیکی را در موارد زیر می توان خلاصه کرد.

- 1- افتتاح حساب جاری در بانک مربوطه
- 2- داشتن رتبه اعتباری کافی و نداشتن چک برگشتی
- 3- اخذ گواهی امضای الکترونیکی از طریق سامانه امضای دیجیتال نماد بانک مرکزی (برنامک هامون چک)
- 4- اخذ کد شهاب (یک شماره 16 رقمی است که به صورت منحصر به فرد برای هر مشتری بانکی صادر می شود)
- 5- عضویت در سامانه چک امن دیجیتال بانک مرکزی (چکاد)، صیاد، چکاوک و ساتنا *

«اعتبارسنجی با کمک سامانه صیاد، تبادل اطلاعات با سامانه چکاوک و پردازش تمامی تراکنش‌ها با سامانه ساتنا انجام می‌شود)»

6- نصب نرم افزار همراه بانک

7- درخواست فعال سازی و صدور چک الکترونیکی از طریق همراه بانک

چگونگی صدور چک الکترونیکی

صدور و وصول چک های الکترونیکی از طریق سامانه چکاد که به این کار اختصاص داده شده است انجام می شود . تنظیم و صدور چک الکترونیکی مانند چک کاغذی می باشد و تمامی اطلاعاتی که مطابق قانون چک ، باید بر روی چک کاغذی وجود داشته باشد در چک دیجیتال نیز داخل سامانه ثبت شده و بر روی چک درج می شود . منتها تمامی این فرآیند در سامانه انجام شده و هیچ سند کاغذی رد و بدل نمی شود . شخص با ارسال داده پیام و درج امضای الکترونیک خود اقدام به صدور چک الکترونیک می نماید .

منظور از داده پیام، اطلاعات چک می باشد که از طریق وسایل الکترونیکی ایجاد می شود و با درج امضای الکترونیک بر روی آن اعتبار می یابد و منظور از امضای الکترونیک، هر نوع علامت جهت شناسایی هویت صادرکننده و اطمینان از صدور چک توسط صاحب حساب که توسط سامانه "نماد" بانک مرکزی انجام می شود . پس از آن، این داده پیام که شامل اطلاعات چک همراه با امضای الکترونیک می باشد از طریق دستگاه دیجیتال مورد استفاده کاربر (اینترنت بانک، همراه بانک و یا اپلیکیشن های حوزه مالی و نرم افزارهای بانکی که خدمات مربوط به چک دیجیتال در آن ها فعال شده است) به بانک ارسال می گردد و بانک پس از احراز هویت، اقدام به صدور چک می نماید. در حال حاضر امکان ورود به چکاد صرفا از طریق موبایل بانک فراهم شده است .

چگونگی وصول چک الکترونیکی

چک های الکترونیکی از طریق سامانه چکاد قابل ثبت، تایید و پرداخت هستند. پس از صدور چک الکترونیک و تایید بانک، چک صادر شده در کارتابل شخص دریافت کننده نمایش داده می شود. به محض ثبت تایید چک توسط گیرنده در سامانه چکاد بانک مرکزی ، مبلغ چک از حساب صادر کننده کسر می گردد و به صورت سپرده در حساب بانک عامل باقی می ماند. پس از آن، گیرنده می تواند به صورت الکترونیکی درخواست واریز مبلغ مذکور در چک را به حساب خود بنماید و یا آن را به دیگری منتقل نماید.

هر زمانی که فرد گیرنده درخواست نقد کردن را بدهد، این مبلغ به حسابش واریز می شود. بنابراین با ثبت تایید چک، دیگر بلامحل بودن یا کسر موجودی چک های دیجیتال منتفی است . وصول این چک ها نیز به صورت

غیرحضور و از طریق سامانه اختصاص داده شده انجام می شود اما در صورتی که چک مذکور به هر علت قابل وصول نباشد برای صدور گواهی عدم پرداخت چک، باید حضوراً به بانک محال علیه مراجعه نمود.

مزایای استفاده از چک الکترونیکی

یکی از مزایای این چکها امنیت بالای آنها و عدم وجود برگه کاغذی است، که امکان سرقت، جعل و سایر سواستفاده هایی که از چک های کاغذی می شود را از بین می برد. به راحتی و از طریق نرم افزارهای بانکی مربوطه در هر زمان و هر جا بدون نیاز به همراه داشتن دسته چک و در اسرع وقت قابل صدور است. کلیه پروسه صدور، تایید، انتقال و ظهنویسی این چک ها به صورت الکترونیکی انجام می شود و حتی برای دریافت وجه این چک ها نیازی به مراجعه حضوری به بانک نمی باشد.

با توجه به الکترونیکی بودن صدور چک، نمی توان پس از صدور آن را تغییر داد و یا این که با ادعای سرقت یا مفقودی چک، منکر صدور آن گردید. بر خلاف چک های کاغذی، هیچ محدودیتی در تعداد دفعات صدور چک الکترونیکی وجود ندارد زیرا دیگر دسته چکی صادر نمی شود که با اتمام تعداد برگهای آن نیازی به مراجعه مجدد به بانک و اخذ دسته چک جدید باشد. صادرکننده می تواند از طریق سامانه از وضعیت وصول و یا نقل و انتقالات چک دیجیتال که صادر نموده است مطلع گردد.

چگونگی اقدامات قضایی در چک های الکترونیکی

نظر به این که به موجب تبصره ماده یک قانون صدور چک، تمامی مقررات چک های کاغذی نسبت به این چک ها نیز لازم الاجرا می باشد بنابراین ضمانت اجراهای کیفری (شکایت صدور چک بلامحل) و حقوقی (طرح دعوای مطالبه وجه چک و یا درخواست صدور اجراییه به صورت مستقیم) که برای چک های کاغذی پیش بینی شده است، نسبت به این چک ها نیز وجود دارد. اما امکان مطالبه چنین چک هایی از طریق اجرای ثبت وجود ندارد. زیرا اجراییه ثبتی صرفاً نسبت به اسناد کاغذی لازم الاجرا قابل اعمال است در حالی که در چک های دیجیتال هیچ سند کاغذی وجود ندارد.

سامانه چکاوک (سیستم انتقال تصویر چک)

سامانه چکاوک (سیستم انتقال تصویر چک) سامانه ای است که توسط بانک مرکزی راه اندازی شده و با وجود آن نیاز به نقل و انتقال فیزیکی چک نیست و در نتیجه اشتباهات ناشی از آن را کاهش می دهد. این سامانه همچنین، به بانک مرکزی کمک می کند تا نظارت دقیق تری بر چک ها داشته باشد.

تاریخ راه اندازی سامانه چکاوک به آذر ماه سال 1393 باز می گردد و از آن زمان تا کنون به تدریج این سامانه تکامل و بهبود یافته است تا بتواند مسائل مربوط به چک را ساماندهی کند. اگرچه چکاوک هنوز مشکلاتی دارد، اما قدم های بزرگی در راستای الکترونیکی کردن نقل و انتقال چک محسوب می گردد.

تا پیش از راه اندازی سامانه چکاوک، عملیات نقل و انتقال چک کاملاً به شکل دستی انجام می شد. اما این سامانه که به آن «سیستم انتقال تصویر چک» گفته می شود، امکان نقل و انتقال تصویر چک را بدون جابجایی فیزیکی فراهم می کند. البته ثبت چک در چکاوک، توسط کارمندان بانک صورت می گیرد و افراد معمولی به این سامانه دسترسی ندارند.

هدف از راه اندازی سامانه چکاوک

بر اساس مصوبه مورخ 26 اسفند ماه سال 1390 که توسط شورای پول و اعتبار صادر گردید، بخشی از اهداف راه اندازی سامانه چکاوک به شرح زیر است:

چکاوک به منظور ساکن سازی لاشه چک، با قابلیت پذیرش و پردازش الکترونیکی چک های کاغذی بین بانکی و انجام تراکنش های الکترونیکی با استفاده از سامانه پایاپای الکترونیکی (پایا) برای انتقال الکترونیکی تصویر، داده ها، اطلاعات چک و تسویه بین بانکی، با هدف حذف گردش فیزیکی چک ها بین شعب و واحد های بانکی و به تبع آن، کاهش مدت زمان تسویه چک ها، اعمال نظارت متمرکز توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانک ها بر جریان گردش وجوه و اعمال کنترل های قانونی و مقرراتی، در اداره نظام های پرداخت، تعریف شده است. به زبان ساده هدف از راه اندازی سامانه چکاوک بهبود نظارت بر وصول چک ها، کاهش خطاهای صورت گرفته به دلیل فرآیند فیزیکی و افزایش نظارت بانک مرکزی بر جنبه های مختلف چک است.

زمان وصول چک چکاوک معمولاً 24 ساعت است. این در حالی است که پیش از این سامانه، این فرآیند چند روز به طول می انجامید. در گذشته، برای استعلام و وصول چک هایی که بانک بدهکار آنها، در نقاط دوری نسبت به بانک بستانکار قرار داشت، به چندین روز زمان نیاز داشت. اما با چکاوک این مشکلات تا حد زیادی حل شده است.

از آنجا که این سامانه با سامانه های واریزی مانند ساتنا و پایا هماهنگی دارد، نقل و انتقال پول از طریق آن به سرعت و دقت زیادی انجام می شود.

مقررات سامانه چکاوک

استفاده از سامانه چکاوک، شامل صدور و ثبت چک، دارای قوانینی است. این قوانین به جلوگیری از اشتباه کمک کرده و فرآیند نقل و انتقال چک را تا حد زیادی استاندارد و آسان می کند. قوانین استفاده از سامانه چکاوک شامل موارد زیر است:

- تاریخ چک باید با حروف نوشته شود و نه به عدد.
 - چک باید به نام فردی صادر شود که متقاضی نام او را اعلان می کند و نباید در وجه حامل صادر گردد.
 - در چک های سامانه چکاوک عبارت «حواله کرد» وجود ندارد.
 - شماره و مهر دارنده چک باید روی آن درج شده باشد.
 - چک باید دارای مهر شعبه باشد.
- سامانه چکاوک یکی از سامانه هایی است که تحول چشمگیری در نظام بانکداری کشور در یک دهه گذشته ایجاد کرده است. این سامانه امکان نقل و انتقال و وصول چک را بدون نیاز به جابجایی فیزیکی بگ چک فراهم می نماید. علاوه بر این، با استفاده از چکاوک بانک مرکزی می تواند به شکل بهینه بر چک های برگشتی، اطلاعات افراد صادر کننده چک، مبلغ چک و شیوه وصول آنها نظارت داشته باشد. با توجه به هماهنگی سامانه چکاوک با دیگر سامانه های بانک مرکزی و همچنین، انتقال وجه ساتنا و پایا، بانک مرکزی می تواند اطلاعات مربوط به چک ها را با دیگر اطلاعات بانکی یکپارچه کرده و در صورت لزوم پیگیری های لازم را انجام دهد.

سامانه پایا

سامانه پایا که مختصر شدهی سامانه «پایای الکترونیک» است، زیرساخت اصلی مبادلات پولی بین بانکی انبوه محسوب می شود. سامانه پایا در واقع یک سیستم الکترونیکی جامع بین بانکی است که توسط بانک مرکزی طراحی شده است. این سیستم دستور انتقال وجوه متعدد را از بانک مبدا دریافت کرده و بعد از پردازش، این دستورات را برای انجام به بانک های مقصد ارسال می کند. سامانه پایا دو زیرسامانه دارد: واریز مستقیم (وم) و برداشت مستقیم (بم)

واریز مستقیم (وم) در سامانه پایا

در این شیوه پرداخت، صاحب حساب به بانک خود اجازه می دهد که در تاریخ های معینی، مبالغی را از حساب او برداشت کرده و به حساب های دیگران منتقل کند. به بیان دیگر، صاحب حساب، در هر بانکی، با ثبت شماره شبا به آن بانک اجازه می دهد که در زمان های خاصی که از پیش تعیین شده، مبلغ مشخص شده ای را از حساب او برداشت کرده و به حساب یا حساب های دیگری در همان بانک یا هر بانک دیگری منتقل کند.

از جمله موارد کاربرد واریز مستقیم در سامانه پایا عبارتند از:

- پرداخت حقوق کارمندان
- پرداخت حقوق بازنشستگی
- پرداخت حقوق مستمری بگیران
- پرداخت پاداش یا کارانه
- پرداخت سود سهام و اوراق بهادار
- پرداخت اجاره بها
- پرداخت حواله های بین بانکی

برداشت مستقیم (بم) در سامانه پایا

در این روش انتقال وجه در سامانه پایا، مشتری به بانک خود این اختیار را می دهد مبالغ مشخصی را در زمان های تعیین شده از قبل، از حساب اشخاص دیگر در همان بانک یا بانک های دیگر، برداشت کرده و به حساب او واریز کند. البته این کار باید از قبل مورد توافق طرفین، یعنی بدهکار و بستانکار، قرار بگیرد و هر دو در یکی از شعب بانک، قراردادی مبنی بر این توافق امضا کنند. در این قرارداد، بدهکار اجازه واریز مستقیم و بستانکار اجازه برداشت مستقیم را به بانک می دهد.

از جمله کاربردهای برداشت مستقیم سامانه پایا که هم برای افراد حقیقی و هم افراد حقوقی بسیار کمک کننده هستند، عبارتند از:

پرداخت وجه قبض های خدماتی مثل آب، برق، تلفن و گاز

پرداخت حق عضویت باشگاه ها و مراکز تفریحی

پرداخت شهریه مدارس یا دانشگاه ها

پرداخت اقساط خریدها

پرداخت اقساط وام مسکن، اتومبیل و هر نوع تسهیلات دیگر

تسویه صورت حساب ها

پرداخت حق بیمه

پرداخت مالیات

پرداخت آبونمان نشریات

پرداخت اجاره خانه و ...

ساعات انتقال وجه در سامانه پایا، مانند انتقال وجه کارت به کارت، آنی و لحظه‌ای نیست و ساعات خاصی برای پرداخت و دریافت وجه برای آن در نظر گرفته شده است. به‌طور کلی باید دانست که اگر حواله مورد نظر شما در این سیستم طی روز و تا قبل از پایان ساعات کاری بانک ها صادر شود، همان روز به حساب مقصد واریز می شود، اما اگر حواله در روز تعطیل یا بعد از اتمام ساعات کاری صادر شود، اول وقت اداری روز بعد (غیرتعطیل) به حساب مقصد واریز خواهد شد.

سامانه ساتنا

سامانه تسویه ناخالص آنی (Real Time Gross Settlement) یا ساتنا برای انتقال وجه کلان (بالتر از 50 میلیون تومان) در شبکه‌ی بانکی ایران ایجاد شده است. در اصل حواله ساتنا جایگزین چک‌های رمزدار بین بانکی است تا کاغذبازی‌های اداری را به حداقل برساند و سرعت انتقال وجه را افزایش دهد. ساتنا بر پایه‌ی شماره شبا انجام می‌شود و تمامی مبالغ به‌صورت آنی (حداکثر تا نیم ساعت بعد از ثبت درخواست) به حساب مقصد واریز می‌شوند.

برخلاف سایر روش‌های انتقال وجه، سامانه‌ی ساتنا فقط برای مبالغ بالاتر از 50 میلیون تومان انجام می‌شود. این سامانه سقف انتقال وجه ندارد و می‌توانید هر مبلغی را با آن جابه‌جا کنید؛ ولی بر اساس قوانین بانک مرکزی برای مقابله با پول‌شویی، ارائه اسناد و دلیل انجام معامله برای مبالغ بالاتر از 200 میلیون تومان اجباری است. به همین دلیل است که انتقال حواله ساتنا برای مبالغ بالای 200 میلیون تومان فقط به صورت حضوری ممکن است. (برخی از بانک‌ها هم محدودیت ساتنا به روش آنلاین را 100 میلیون تومان در نظر می‌گیرند.)

سقف انتقال وجه با سامانه ساتنا به صورت ماهانه هم 3 میلیارد تومان است و امکان جابه‌جایی بیشتر از این مبلغ وجود ندارد. کارمزد انتقال وجه در سامانه ساتنا 0.02٪ از مبلغ تراکنش اما سقف حد اکثر 25,000 تومان به عنوان کارمزد حواله ساتنا در نظر گرفته شده است. مثلاً اگر بخواهید 100 میلیون تومان را ساتنا کنید، مبلغ 20,000 تومان به عنوان کارمزد از حساب شما کم می‌شود. ولی اگر بخواهید مبلغ 200 میلیون تومان را ساتنا کنید (چون 0.02٪ آن مبلغ 40,000 تومان می‌شود و از سقف بیشتر است)، مبلغ 25,000 تومان به عنوان کارمزد کم می‌شود. حواله‌های ساتنا فقط در روزهای کاری بین ساعت 8 صبح تا 14:30 بعد از ظهر ثبت می‌شوند و حداکثر تا نیم ساعت بعد از ثبت حواله، به حساب مقصد واریز خواهند شد.

تفاوت ساتنا و پایا

اگرچه هر دو سامانه برای انتقال الکترونیکی پول در بستر اینترنت طراحی شده اما از نظر مبالغ قابل جابجایی، زمان فعالیت، مدت زمان لازم برای نشستن پول در حساب مقصد و ... تفاوت‌هایی با هم دارند که در شکل زیر نشان داده شده است.

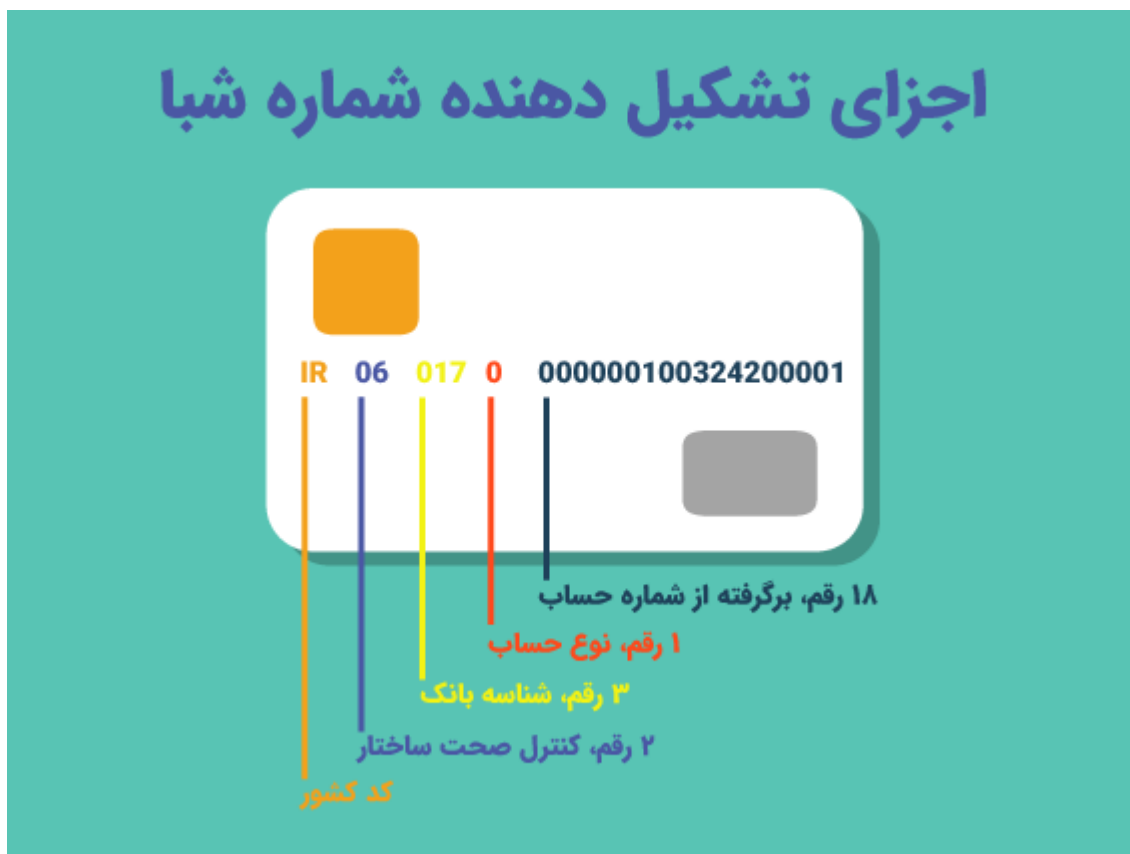
حواله ساتنا	حواله پایا	
آنی	با تاخیر	زمان انتقال وجه
50 میلیون تومان	ندارد	کف انتقال وجه (پایین ترین مبلغ)
ندارد	100 میلیون تومان	سقف انتقال وجه
0.02٪ مبلغ تراکنش (سقف 25.000 تومان)	0.01٪ مبلغ تراکنش (سقف 2.500 تومان)	کارمزد
مناسب برای تراکنش های با مبالغ سنگین و تعداد کم	مناسب برای جابه جایی مبالغ کم و با تعداد بالا	نتیجه گیری

شماره شبا

طبق تعریف بانک مرکزی، «شبا» مخفف «شماره حساب بانکی ایرانیان» است. این شماره بمنظور تسهیل و استانداردسازی مبادلات بین بانکی و بین المللی بانک های کشور، توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مطابق با استاندارد ISO ۱۳۶۱۶-، تعریف و تبیین شده است و بزودی تمام پرداخت های بین بانکی منحصرأ با استفاده از شبا صورت می پذیرد. هر شماره حساب بانکی، قابل تبدیل به یک شماره حساب «شبا» خواهد بود.

شماره شبا یک شناسه ۲۴ رقمی است که این ارقام پس از کد کشور ایران یعنی «IR» قرار می گیرد. ساختار شماره شبا به شکل زیر است:

اجزای تشکیل دهنده شماره شبا

در ایران از ۱۱ دی ماه ۱۳۸۵ «اول ژانویه سال ۲۰۰۷ میلادی» بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، استفاده از شبا را برای حواله‌های ارزی اجباری کرده است. همچنین این شماره در مبادلات بین بانکی داخلی کشور نیز استفاده می‌شود. انتقال وجه با استفاده از شماره شبا در سیستم بانکی کشور از طریق یکی از سامانه‌های پایا یا سانتا صورت می‌پذیرد.

سامانه پایا (سامانه اتاق پایاپای الکترونیکی)

برای مبالغ پایین تر با تکرر بیشتر استفاده می‌شود. برای ثبت حواله پایا سه راه وجود دارد:

۱- شعبه بانک: در این حالت حداکثر مبلغ انتقال ۵۰۰ میلیون ریال است.

۲- اینترنت بانک: حداکثر مبلغ هر حواله پایا از این روش ۱۵۰ میلیون ریال است. اما مجموع مبالغ انتقال در هر روز نباید بیشتر از ۶۰۰ میلیون ریال باشد.

۳- موبایل بانک: با استفاده از موبایل بانک هم می‌توان حواله پایا ثبت کرد. حداکثر مبلغ قابل انتقال از این طریق ۱۵۰ میلیون ریال است.

سامانه ساتنا

برای انجام ساتنا دو راه وجود دارد:

۱- شعبه بانک: که در این حالت مبلغ انتقال نامحدود است.

۲- اینترنت بانک: حداکثر مبلغ انتقال با این روش با استفاده از رمز ثابت ۵۰۰ میلیون ریال و با استفاده از دستگاه توکن ۲ میلیارد ریال است.

سقف انتقال وجه ساتنا چقدر است؟

اینترنت بانک
یا استفاده از رمز ثابت
۵۰ میلیون تومان

شعبه بانک نامحدود

با استفاده از دستگاه توکن
۲۰۰ میلیون تومان

مزایای انتقال وجه با استفاده از شبا

۱- خطر برداشت غیر مجاز از حساب بانکی از طریق شماره شبا وجود ندارد، زیرا شماره شبا صرفاً جهت دریافت پول استفاده می شود و امکان برداشت غیر مجاز از حساب بانکی وجود ندارد. در واقع جایگزینی امن برای کارت به کارت است.

۲- جهت پرداخت وجه بیش از ۳ میلیون تومان سقف کارت به کارت، می توانید با استفاده از شبا حساب بانکی شخص گیرنده، از طریق سامانه های حواله الکترونیکی «پایا» و «ساتنا» انتقال وجه را انجام دهید.

۳- در صورت اشتباه سهوی در وارد کردن یک یا چند رقم از شماره شبا، احتمال وجود حساب مشابه بسیار پایین بوده و بلافاصله خطا به اطلاع مشتری یا متصدی بانک می رسد. در نتیجه خطای واریز اشتباه وجه را بسیار کاهش می دهد.

۴- برای حواله هایی که از "شبا" در آنها استفاده می شود، نیاز به دانستن، ذکر و کنترل هیچگونه اطلاعاتی نظیر نام بانک، نام یا کد شعبه، شماره حساب، نوع حساب و درگیری با کدهای مختلف و گوناگون ندارید. تمامی این داده ها در "شبا" وجود دارند.

جمع بندی نهائی

این قانون علیرغم اینکه تکلیف صادرکننده، ذینفعان، دارنده چک و بانک را در بسیاری از موارد به روشنی بیان کرده است و در هر بار که اصلاحاتی انجام شده تلاش شده تا زمینه سوء استفاده از چک را از میان برداشته و شفافیت بیشتری ایجاد نماید اما با این حال با در نظر گرفتن مفاد قانون صدور چک مصوب 1355 و اصلاحات بعدی آن چند نکته در مورد این قانون قابل ذکر است.

نکته اول اینکه از این قانون تحت عنوان قانون صدور چک یاد شده است در صورتی که این قانون صرفاً در مورد شرایط صدور چک صحبت نمی کند و کلیه تکالیف و حقوق صادرکننده و دارنده چک، ذینفعان و بانکها را در مورد چک شامل میشود و لذا باید از آن بعنوان قانون چک نام برد نه قانون صدور چک.

نکته دوم اینکه برخلاف انتظار، این قانون در مورد تعریف چک سکوت کرده و هیچ تعریفی از چک ارائه نمیکند و در ماده 1 قانون صرفاً به ذکر چند نمونه از چکهای رایج در سیستم بانکی کشور اشاره نموده است و این در ظاهر امر بدان معنی است که این قانون برای چکهای ذکر شده در ماده 1 کاربرد دارد در صورتی که اینگونه نیست و نباید هم اینگونه باشد چراکه در مواد بعدی همین قانون از چکهای دیجیتال و صیادی نیز نام برده شده است که تابع این قانون و قانون تجارت و سایر قوانین موضوعه می باشند.

نکته سوم اینکه با اصلاحات و الحاقات بعدی به قانون صدور چک، عملاً شرط دیداری و عندالمطالبه بودن چک که در قانون تجارت بر آن تاکید شده است کم رنگ شده است زیرا در اصلاحات قانون تاکید شده است که مطالبه طلب و صدور اجرائیه قبل از تاریخ ذکر شده بر روی برگه چک ممکن نیست و این بدان معنی است که اگر شخصی امروز چکی را در وجه دیگری صادر و تاریخ یک ماه بعد را بر روی برگه چک ذکر نماید، دارنده چک قبل از آن تاریخ

امکان ارائه چک به بانک و مطالبه طلب خود را نخواهد داشت! این در صورتی است در مواد مختلف قانون ذکر شده صادرکننده چک در زمان صدور باید معادل مبلغ چک در حساب خود موجودی داشته باشد.

نکته چهارم اینکه با این تعرف جدید از شرایط چک، عملاً برگهای های چک کار سفته یا فته طلب را انجام می دهند که این مغایر با تعریف قانون تجارت از چک و ماموریت آن که صرفاً یک دستور پرداخت هست می باشد. و با چنین رویکردی تمایل افراد به خرید سفته از بانک که سندی برای تعهد پرداخت در آینده است روز به روز کاهش یافته و به مرور از بین خواهد رفت.

ضمائم :

1- قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵/۰۴/۱۶ با اصلاحات و الحاقات سال 1372

ماده ۱

انواع چک عبارت است از:

۱ - چک عادی، چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود صادر و دارنده آن تضمینی جز اعتبار صادرکننده آن ندارد.

۲ - چک تأیید شده، چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محل علیه پرداخت وجه آن تأیید می شود.

۳ - چک تضمین شده، چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می شود.

۴ - چک مسافرتی، چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک یا توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می گردد .

تبصره - قوانین و مقررات مرتبط با چک حسب مورد، راجع به چکهایی که به شکل الکترونیکی (داده پیام) صادر می شوند نیز لازم الرعایه است. بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت یک سال پس از لازم الاجراء شدن این قانون، اقدامات لازم در خصوص چکههای الکترونیکی (داده پیام) را انجام داده و دستورالعمل های لازم را صادر نماید.

ماده ۲

چکههای صادر عهده بانک هائیکه طبق قوانین ایران در داخل کشور دایر شده یا می شوند همچنین شعب آنها در خارج از کشور در حکم اسناد لازم الاجراء است و دارنده چک در صورت مراجعه ببانک و عدم دریافت تمام یا قسمتی از وجه آن بعلت نبودن محل و یا بهر علت دیگری که منتهی ببرگشت چک و عدم پرداخت گردد می تواند طبق قوانین و آئیننامه های مربوط باجرای اسناد رسمی وجه چک یا باقیمانده آنرا ازصادرکننده وصول نماید. برای صدور اجرائیه

دارنده چک باید عین چک و گواهینامه مذکور در ماده ۳ و یا گواهینامه مندرج در ماده ۴ را به اجرای ثبت اسناد محل تسلیم نماید.

اجراء ثبت در صورتی دستور اجرا صادر می کند که مطابقت امضای چک با نمونه امضای صادرکننده در بانک از طرف بانک گواهی شده باشد.

دارنده چک اعم است از کسی که چک در وجه او صادر گردیده یا بنام او پشت نویسی شده یا حامل چک (در مورد چکهای در وجه حامل) یا قائم مقام قانونی آنان.

ماده ۳

صادرکننده چک باید در تاریخ مندرج در آن معادل مبلغ مذکور در بانک محال علیه وجه نقد داشته باشد نباید تمام یا قسمتی از وجهی را که باعتبار آن چک صادر کرده بصورتی از بانک خارج نماید یا دستور عدم پرداخت وجه چک را بدهد و نیز نباید چک را بصورتی تنظیم نماید که بانک بعللی از قبیل عدم مطابقت امضاء یا قلم خوردگی در متن چک یا اختلاف در مندرجات چک و امثال آن از پرداخت وجه چک خودداری نماید. هرگاه در متن چک شرطی برای پرداخت ذکر شده باشد بانک بآن شرط ترتیب اثر نخواهد داد.

ماده ۳ مکرر

چک فقط در تاریخ مندرج در آن یا پس از تاریخ مذکور قابل وصول از بانک خواهد بود.

ماده ۴

هرگاه وجه چک به علتی از علل مندرج در ماده (۳) پرداخت نگردد، بانک مکلف است بنا بر درخواست دارنده چک فوراً غیرقابل پرداخت بودن آن را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی ثبت نماید و با دریافت کد رهگیری و درج آن در گواهینامه ای که مشخصات چک و هویت و نشانی کامل صادرکننده در آن ذکر شده باشد، علت یا علل عدم پرداخت را صریحاً قید و آن را امضاء و مهر و به متقاضی تسلیم نماید. به گواهینامه فاقد کد رهگیری و فاقد مهر شخص حقوقی در مراجع قضائی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی شود.

در برگ مزبور باید مطابقت یا عدم مطابقت امضای صادرکننده با نمونه امضای موجود در بانک (در حدود عرف بانکداری) از طرف بانک گواهی شود. بانک مکلف است به منظور اطلاع صادرکننده چک، فوراً نسخه دوم این برگ را به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است، ارسال دارد. در برگ مزبور باید نام و نام خانوادگی و نشانی کامل دارنده چک نیز قید گردد.

ماده ۵

در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک کمتر از مبلغ چک باشد، به تقاضای دارنده چک بانک مکلف است مبلغ موجود در حساب را به دارنده چک بپردازد و دارنده با قید مبلغ دریافت شده در پشت چک، آن را به بانک تسلیم نماید. بانک مکلف است بنا به درخواست دارنده چک فوراً کسری مبلغ چک را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی وارد نماید و با دریافت کد رهگیری و درج آن در گواهینامه ای با مشخصات مذکور در ماده قبل، آن را به متقاضی تحویل دهد. به گواهینامه فاقد کد رهگیری در مراجع قضائی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی شود. چک مزبور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده، بی محل محسوب و گواهینامه بانک در این مورد برای دارنده چک، جانشین اصل چک می شود. در مورد این ماده نیز بانک مکلف است اعلامیه مذکور در ماده قبل را برای صاحب حساب ارسال نماید.

ماده ۵ مکرر

بعد از ثبت غیرقابل پرداخت بودن یا کسری مبلغ چک در سامانه یکپارچه بانک مرکزی، این سامانه مراتب را به صورت برخط به تمام بانک ها و مؤسسات اعتباری اطلاع می دهد. پس از گذشت بیست و چهار ساعت کلیه بانکها و مؤسسات اعتباری حسب مورد مکلفند تا هنگام رفع سوء اثر از چک، اقدامات زیر را نسبت به صاحب حساب اعمال نمایند:

الف - عدم افتتاح هرگونه حساب و صدور کارت بانکی جدید؛

ب - مسدود کردن وجوه کلیه حسابها و کارتهای بانکی و هر مبلغ متعلق به صادرکننده که تحت هر عنوان نزد بانک یا مؤسسه اعتباری دارد به میزان کسری مبلغ چک به ترتیب اعلامی از سوی بانک مرکزی؛

ج - عدم پرداخت هرگونه تسهیلات بانکی یا صدور ضمانت نامه های ارزی یا ریالی؛

د - عدم گشایش اعتبار اسنادی ارزی یا ریالی.

تبصره ۱ - چنانچه اعمال محدودیت های مذکور در بندهای (الف)، (ج) و (د) در خصوص بنگاههای اقتصادی با توجه به شرایط، اوضاع و احوال اقتصادی موجب اخلاص در امنیت اقتصادی استان مربوط شود، به تشخیص شورای تأمین استان موارد مذکور به مدت یک سال به حالت تعلیق در می آید. آیین نامه اجرائی این تبصره با در نظر گرفتن معیارهایی مانند میزان تولید و صادرات بنگاه و تعداد افراد شاغل در آن ظرف مدت سه ماه از لازم الاجراء شدن این قانون به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی به تصویب هیأت وزیران می رسد.

تبصره ۲ - در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شود، اقدامات موضوع این ماده علاوه بر صاحب حساب، در مورد وکیل یا نماینده نیز اعمال می شود. مگر اینکه در مرجع قضائی صالح اثبات نماید عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است. بانکها مکلفند به هنگام صدور گواهینامه عدم پرداخت، در صورتی که چک به نمایندگی صادر شده باشد، مشخصات نماینده را نیز در گواهینامه مذکور درج نمایند.

تبصره ۳ - در هر یک از موارد زیر، بانک مکلف است مراتب را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی اعلام کند تا فوراً و به صورت برخط از چک رفع سوء اثر شود:

الف - واریز کسری مبلغ چک به حساب جاری نزد بانک محال^۱ علیه و ارائه درخواست مسدودی که در این صورت بانک مکلف است ضمن مسدود کردن مبلغ مذکور تا زمان مراجعه دارنده چک و حداکثر به مدت یک سال، ظرف مدت سه روز واریز مبلغ را به شیوه ای اطمینان بخش و قابل استناد به اطلاع دارنده چک برساند.

ب - ارائه لاشه چک به بانک محال^۲ علیه؛

ج - ارائه رضایت نامه رسمی (تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی) از دارنده چک یا نامه رسمی از شخص حقوقی دولتی یا عمومی غیردولتی دارنده چک؛

د - ارائه نامه رسمی از مرجع قضائی یا ثبتی ذی صلاح مبنی بر اتمام عملیات اجرائی در خصوص چک؛

ه - ارائه حکم قضائی مبنی بر برائت ذمه صاحب حساب در خصوص چک؛

و- سپری شدن مدت سه سال از تاریخ صدور گواهینامه عدم پرداخت مشروط به عدم طرح دعوی حقوقی یا کیفری در خصوص چک توسط دارنده.

تبصره ۴ - چنانچه صدور گواهینامه عدم پرداخت به دلیل دستور عدم پرداخت طبق ماده (۱۴) این قانون و تبصره های آن باشد، سوء اثر محسوب نخواهد شد.

تبصره ۵ - بانک یا مؤسسه اعتباری حسب مورد مسؤول جبران خساراتی خواهند بود که از عدم انجام تکالیف مقرر در این ماده و تبصره های آن به اشخاص ثالث وارد شده است.

ماده ۶

بانکها مکلفند برای ارائه دسته چک به مشتریان خود، صرفاً از طریق سامانه صدور یکپارچه الکترونیکی دسته چک (صیاد) نزد بانک مرکزی اقدام نمایند. این سامانه پس از اطمینان از صحت مشخصات متقاضی با استعلام از سامانه نظام هویت سنجی الکترونیکی بانکی و نبود ممنوعیت قانونی، حسب مورد نسبت به دریافت گزارش اعتباری از سامانه ملی اعتبارسنجی موضوع ماده (۵) «قانون تسهیل اعطای تسهیلات و کاهش هزینه های طرح و تسریع در اجرای طرحهای تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانکها مصوب ۵/ ۴/ ۱۳۸۶» یا رتبه بندی اعتباری از مؤسسات موضوع بند (۲۱) ماده (۱) «قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱/ ۹/ ۱۳۸۴» اقدام نموده و متناسب با نتایج دریافتی، سقف اعتبار مجاز متقاضی را محاسبه و به هر برگه چک شناسه یکتا و مدت اعتبار اختصاص می دهد. حداکثر مدت اعتبار چک از زمان دریافت دسته چک سه سال است و چکهایی که تاریخ مندرج در آنها پس از مدت اعتبار باشد، مشمول این قانون نمی شوند. ضوابط این ماده از جمله شرایط دریافت دسته چک، نحوه محاسبه سقف اعتبار و موارد مندرج در برگه چک مانند هویت صاحب حساب مطابق دستورالعملی است که ظرف مدت یک سال پس از لازم الاجراء شدن این قانون توسط بانک مرکزی تهیه می شود و به تصویب شورای پول و اعتبار می رسد.

تبصره ۱ - بانکها و سایر اشخاصی که طبق قوانین یا مقررات مربوط، اطلاعات مورد نیاز اعتبار سنجی یا رتبه بندی اعتباری را در اختیار مؤسسات مربوط قرار می دهند، مکلف به ارائه اطلاعات صحیح و کامل می باشند.

تبصره ۲- به منظور کاهش تقاضا برای دریافت دسته چک و رفع نیاز اشخاص به ابزار پرداخت وعده دار، بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت یک سال پس از لازم الاجراء شدن این قانون، ضوابط و زیرساخت خدمات برداشت مستقیم را به صورت چک موردی برای اشخاصی که دسته چک ندارند، به صورت یکپارچه در نظام بانکی تدوین و راه اندازی نماید تا بدون نیاز به اعتبارسنجی، رتبه بندی اعتباری و استفاده از دسته چک، امکان برداشت از حساب این اشخاص برای ذی نفعان معین فراهم شود. در صورت عدم موجودی کافی برای پرداخت چک موردی، صاحب حساب تا زمان پرداخت دین، مشمول موارد مندرج در بندهای (الف) تا (د) ماده (۵) مکرر این قانون و نیز محرومیت از دریافت دسته چک، صدور چک جدید و استفاده از چک موردی می باشد.

تبصره ۳- هر شخص که با توسل به شیوه های متقلبانه مبادرت به دریافت دسته چکی غیرمتناسب با اوضاع مالی و اعتباری خود کرده باشد یا دریافت آن توسط دیگری را تسهیل نماید، به مدت سه سال از دریافت دسته چک، صدور چک جدید و استفاده از چک موردی محروم و به جزای نقدی درجه پنج قانون مجازات اسلامی محکوم می شود و در صورتی که عمل ارتكابی منطبق با عنوان مجرمانه دیگری با مجازات شدیدتر باشد، مرتکب به مجازات آن جرم محکوم می شود.

ماده ۷

هر کس مرتکب بزه صدور چک بلامحل گردد به شرح ذیل محکوم خواهد شد:

الف - چنانچه مبلغ مندرج در متن چک کمتر از ده (۱۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال باشد به حبس تا حداکثر شش ماه محکوم خواهد شد.

ب - چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از ده میلیون (۱۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال باشد از شش ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.

ج - چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از پنجاه میلیون (۵۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال بیشتر باشد به حبس از یک سال تا دو سال و ممنوعیت از داشتن دسته چک به مدت دو سال محکوم خواهد شد و در صورتی که صادرکننده چک اقدام به اصدار چکهای بلامحل نموده باشد، مجموع مبالغ مندرج در متون چکها ملاک عمل خواهد بود.

تبصره - این مجازاتها شامل مواردی که ثابت شود چکهای بلامحل بابت معاملات نامشروع و یا بهره ربوی صادر شده، نمی باشد.

نظر مجمع تشخیص مصلحت نظام:

ماده واحده- منظور از عبارت «کلیه خسارات و هزینه های وارد شده ...» مذکور در تبصره الحاقی به ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام، خسارات تاخیر تأدیه بر مبنای نرخ تورم از تاریخ چک تا زمان وصول آن که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام شده و هزینه دادرسی و حق الوکاله بر اساس تعرفه های قانونی است.

ماده ۸

چکهایی که در ایران عهده بانکهای واقع در خارج کشور صادر شده و منتهی به گواهی عدم پرداخت شده باشند از لحاظ کیفری مشمول مقررات این قانون خواهند بود.

ماده ۹

در صورتیکه صادرکننده چک قبل از تاریخ شکایت کیفری وجه چک را نقداً بدارنده آن پرداخته یا با موافقت شاکی خصوصی ترتیبی برای پرداخت آن داده باشد، یا موجبات پرداخت آنرا در بانک محال علیه فراهم نماید قابل تعقیب کیفری نیست .

در مورد اخیر بانک مذکور مکلف است تا میزان وجه چک حساب صادرکننده را مسدود نماید و بمحض مراجعه دارنده و تسلیم چک وجه آنرا بپردازد.

ماده ۱۰

هر کس با علم به بسته بودن حساب بانکی خود مبادرت به صدور چک نماید عمل وی در حکم صدور چک بی محل خواهد بود و به حداکثر مجازات مندرج در ماده ۷ محکوم خواهد شد و مجازات تعیین شده غیر قابل تعلیق است.

ماده ۱۱

جرائم مذکور در این قانون بدون شکایت دارنده چک قابل تعقیب نیست و در صورتیکه دارنده چک تا ششماه از تاریخ صدور چک برای وصول آن بیانک مراجعه نکند یا ظرف ششماه از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت شکایت ننماید دیگر حق شکایت کیفری نخواهد داشت .

منظور از دارنده چک در این ماده شخصی است که برای اولین بار چک را بیانک ارائه داده است برای تشخیص اینکه چه کسی اولین بار برای وصول وجه چک بیانک مراجعه کرده است بانکها مکلفند بمحض مراجعه دارنده چک هویت کامل و دقیق او را در پشت چک با ذکر تاریخ قید نمایند.

کسیکه چک پس از برگشت از بانک به وی منتقل گردیده حق شکایت کیفری نخواهد داشت مگر آنکه انتقال قهری باشد.

در صورتیکه دارنده چک بخواهد چک را بوسیله شخص دیگری بنمایدگی از طرف خود وصول کند و حق شکایت کیفری او در صورت بی محل بودن چک محفوظ باشد، باید هویت و نشانی خود را با تصریح نمایندگی شخص مذکور در ظهر چک قید نماید و در این صورت بانک اعلامیه مذکور در ماده ۳ و ۴ را بنام صاحب چک صادر میکند و حق شکایت کیفری او محفوظ خواهد بود.

تبصره - هرگاه بعد از شکایت کیفری شاکی چک را بدیگری انتقال دهد یا حقوق خود را نسبت بچک بهر نحو بدیگری واگذار نماید تعقیب کیفری موقوف خواهد شد.

ماده ۱۲

هرگاه قبل از صدور حکم قطعی شاکی گذشت نماید و یا اینکه متهم وجه چک و خسارات تأخیر تأدیه را نقداً بدارنده آن پرداخت کند، یا موجبات پرداخت وجه چک و خسارات مذکور (از تاریخ ارائه چک بیانک) را فراهم کند یا در صندوق دادگستری یا اجراء ثبت تودیع نماید مرجع رسیدگی قرار موقوفی تعقیب صادر خواهد کرد. صدور قرار موقوفی تعقیب در دادگاه کیفری مانع از آن نیست که آن دادگاه نسبت بسایر خسارات مورد مطالبه رسیدگی و حکم صادر کند.

هرگاه پس از صدور حکم قطعی شاکی گذشت کند و یا اینکه محکوم علیه بترتیب فوق موجبات پرداخت وجه چک و خسارت تأخیر تأدیه و سایر خسارات مندرج در حکم را فراهم نماید اجرای حکم موقوف میشود و

محکوم علیه فقط ملزم به پرداخت مبلغی معادل یک سوم جزای نقدی مقرر در حکم خواهد بود که بدستور دادستان بِنفع دولت وصول خواهد شد.

تبصره - میزان خسارت و نحوه احتساب آن بر مبنای قانون الحاق یک تبصره به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک - مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام - خواهد بود.

ماده ۱۳

در موارد زیر صادرکننده چک قابل تعقیب کیفری نیست

الف - در صورتی که ثابت شود چک سفید امضاء داده شده باشد.

ب - هرگاه در متن چک، وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی شده باشد.

ج - چنانچه در متن چک قید شده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است.

د - هرگاه بدون قید در متن چک ثابت شود که وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی بوده یا چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است.

ه - در صورتی که ثابت گردد چک بدون تاریخ صادر شده و یا تاریخ واقعی صدور چک مقدم بر تاریخ مندرج در متن چک باشد.

ماده ۱۴

صادرکننده چک یا ذینفع یا قائم مقام قانونی آنها با تصریح به این که چک مفقود یا سرقت یا جعل شده و یا از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا جرائم دیگری تحصیل گردیده می تواند کتباً دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک بدهد بانک پس از احراز هویت دستوردهنده از پرداخت وجه آن خودداری خواهد کرد و در صورت ارائه چک بانک گواهی عدم پرداخت را با ذکر علت اعلام شده صادر و تسلیم می نماید. دارنده چک می تواند علیه کسی که دستور عدم پرداخت داده شکایت کند و هرگاه خلاف ادعایی که موجب عدم پرداخت شده ثابت گردد دستوردهنده علاوه بر مجازات مقرر در ماده ۷ این قانون به پرداخت کلیه خسارات وارده به دارنده چک محکوم خواهد شد.

تبصره ۱ - ذینفع در مورد این ماده کسی است که چک به نام او صادر یا ظهرنویسی شده یا چک به او واگذار گردیده باشد (یا چک در وجه حامل به او واگذار گردیده). در موردی که دستور عدم پرداخت مطابق این ماده صادر می شود بانک مکلف است وجه چک را تا تعیین تکلیف آن در مرجع رسیدگی یا انصراف دستوردهنده در حساب مسدودی نگهداری نماید.

تبصره ۲ - دستوردهنده مکلف است پس از اعلام به بانک شکایت خود را به مراجع قضایی تسلیم و حداکثر ظرف مدت یک هفته گواهی تقدیم شکایت خود را به بانک تسلیم نماید در غیر این صورت پس از انقضاء مدت مذکور بانک از محل موجودی به تقاضای دارنده چک وجه آن را پرداخت کند.

تبصره ۳ - پرداخت چکهای تضمین شده و مسافرتی را نمی توان متوقف نمود مگر آنکه بانک صادرکننده نسبت به آن ادعای جعل نماید. در این مورد نیز حق دارنده چک راجع به شکایت به مراجع قضائی طبق مفاد قسمت اخیر ماده (۱۴) محفوظ خواهد بود.

ماده ۱۵

دارنده چک می تواند وجه چک و ضرر و زیان خود را در دادگاه کیفری مرجع رسیدگی مطالبه نماید.

ماده ۱۶

رسیدگی بکلیه شکایات و دعاوی جزائی و حقوقی مربوط به چک در دادسرا و دادگاه تا خاتمه دادرسی، فوری و خارج از نوبت بعمل خواهد آمد.

ماده ۱۷

وجود چک در دست صادرکننده دلیل پرداخت وجه آن و انصراف شاکی از شکایت است مگر اینکه خلاف این امر ثابت گردد.

ماده ۱۸

در صورتی که وجه چک در بانک تأمین نشده باشد مرجع رسیدگی مکلف است وجه الضمان نقدی یا ضمانتنامه بانکی (که تا تعیین تکلیف نهایی معتبر باشد) معادل وجه چک یا قسمتی از آن که مورد شکایت واقع شده از متهم

اخذ نماید. هر گاه صادرکننده چک متعدد باشند مرجع تعقیب می تواند مبلغ وجه الضمان یا ضمانت نامه بانکی را به میزان مسئولیت هر یک از آنان و در صورت معلوم نبودن میزان مسئولیت به طور تساوی تقسیم نماید. در صورتی که یکی از متهمین معادل تمام مبلغ چک وجه الضمان یا ضمانت نامه بانکی داده باشد از بقیه متهمین تأمین متناسب اخذ خواهد شد. در موارد مذکور در ماده ۱۴ نیز حسب مورد در صورتی که وجه چک در بانک تأمین نشده باشد تا زمانی که دلایل و قرائن موجهی بر صحت ادعای صادرکننده چک یا ذینفع به دست نیامده مرجع رسیدگی تأمین فوق را اخذ خواهد کرد. همچنین در صورتی که متهم برای پرداخت وجه چک درخواست مهلت نماید مرجع رسیدگی در صورت اقتضاء می تواند با اخذ تأمین مناسب دیگر تا یک ماه به او مهلت دهد. در این صورت اگر متهم ظرف مهلت مقرر وجه چک را نپردازد تأمین مزبور به وجه الضمان تبدیل خواهد شد.

ماده ۱۸

مرجع رسیدگی کننده جرائم مربوط به چکبلامحل، از متهمان در صورت توجهاتهام طبق ضوابط مقرر در ماده (۱۳۴) قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور کیفری) - مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸ کمیسیون امور قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی - حسب مورد یکی از قرارهای تأمین کفالت یا وثیقه (اعم از وجه نقد یا ضمانتنامه بانکی یا مال منقول و غیرمنقول) اخذ می نماید.

تبصره - در صورتی که وجه الضمان یا ضمانتنامه مذکور در این ماده تودیع شده باشد تأمین خواسته از اموال متهم جایز نیست. در این صورت ضرر و زیان مدعی خصوصی از محل وجه الضمان یا ضمانتنامه باید پرداخت گردد.

تبصره ۲ - مرجع رسیدگی مکلف است در برگ احضار متهم مشخصات چک و هویت شاکی را قید نماید و فاصله بین تاریخ ابلاغ احضاریه موعدمقرر برای حضور متهم باید تکرار پنج روز باشد در صورتیکه متهم قبل از موعد مذکور بترتیب مذکور در ماده ۸ عمل نماید تعقیب کیفری او موقوف خواهد شد.

ماده ۱۹

در صورتیکه چک بوکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخصی حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادرکننده چک و صاحب حساب متضامناً مسئول پرداخت وجه چک بوده و اجرائیه و حکم ضرر و زیان بر اساس تضامن علیه هر دو صادر میشود بعلاوه امضاءکننده چک طبق مقررات این قانون مسئولیت کیفری خواهد داشت مگر

اینکه ثابت نماید که عدم پرداخت مستند بعمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است که در این صورت کسی که موجب عدم پرداخت شده از نظر کیفری مسئول خواهد بود .

ماده ۲۰

مسئولیت مدنی پشت‌نویسان چک طبق قوانین و مقررات مربوط کماکان بقوت خود باقی است.

ماده ۲۱

بانکها مکلفند کلیه حسابهای جاری اشخاصی را که بیش از یک بار چک بی محل صادر کرده و تعقیب آنها منتهی به صدور کیفرخواست شده باشد بسته و تا سه سال به نام آنها حساب جاری دیگری باز نمایند.

تبصره ۱ - بانک مرکزی مکلف است با تجمیع اطلاعات گواهینامه های عدم پرداخت و آرای قطعی محاکم درباره چک در سامانه یکپارچه خود، امکان دسترسی برخط بانکها و مؤسسات اعتباری را به سوابق صدور و پرداخت چک و همچنین امکان استعلام گواهینامه های عدم پرداخت را برای مراجع قضائی و ثبتی از طریق شبکه ملی عدالت ایجاد نماید. قوه قضائیه نیز مکلف است امکان دسترسی برخط بانک مرکزی به احکام ورشکستگی، اعسار از پرداخت محکوم به و همچنین آرای قطعی صادر شده درباره چکهای برگشتی و دعاوی مطروحه طبق ماده (۱۴) این قانون به همراه گواهینامه عدم پرداخت مربوط را از طریق سامانه سجل محکومیت های مالی فراهم نماید.

تبصره ۲ - ضوابط و مقررات مربوط به محرومیت اشخاص از افتتاح حساب جاری و نحوه پاسخ به استعلامات بانکها به موجب آیین نامه ای خواهد بود که ظرف مدت سه ماه توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تنظیم و به تصویب هیأت دولت می رسد.

ماده ۲۱ مکرر

بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت دو سال پس از لازم الاجراء شدن این قانون در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوء اثر نشده، از دریافت دسته چک و صدور چک جدید در سامانه صیاد و استفاده از چک موردی جلوگیری کرده و همچنین امکان استعلام آخرین وضعیت صادرکننده چک شامل سقف اعتبار مجاز، سابقه چک برگشتی در سه سال اخیر و میزان تعهدات چکهای تسویه

نشده را صرفاً برای کسانی که قصد دریافت چک را دارند، فراهم نماید. سامانه مذکور به نحوی خواهد بود که صدور هر برگه چک مستلزم ثبت هویت دارنده، مبلغ و تاریخ مندرج در چک برای شناسه یکتای برگه چک توسط صادرکننده بوده و امکان انتقال چک به شخص دیگر توسط دارنده تا قبل از تسویه آن، با ثبت هویت شخص جدید برای همان شناسه یکتای چک امکان پذیر باشد. مبلغ چک نباید از اختلاف سقف اعتبار مجاز و تعهدات چکهای تسویه نشده بیشتر باشد.

تبصره ۱- در مورد چکهایی که پس از گذشت دو سال از لازم الاجراء شدن این قانون صادر می شوند، تسویه چک صرفاً در سامانه تسویه چک (چکاوک) طبق مبلغ و تاریخ مندرج در سامانه و در وجه دارنده نهائی چک بر اساس استعلام از سامانه صیاد انجام خواهد شد و در صورتی که مالکیت آنها در سامانه صیاد ثبت نشده باشد، مشمول این قانون نبوده و بانکها مکلفند از پرداخت وجه آنها خودداری نمایند. در این موارد صدور و پشت نویسی چک در وجه حامل ممنوع است و ثبت انتقال چک در سامانه صیاد جایگزین پشت نویسی چک خواهد بود. چکهایی که تاریخ صدور آنها قبل از زمان مذکور باشد، تابع قانون زمان صدور می باشد.

تبصره ۲- ممنوعیت های این ماده در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوء اثر نشده که به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی اقدام می کنند نیز مجری است.

ماده ۲۲

در صورتیکه به متهم دسترسی حاصل نشود آخرین نشانی متهم در بانک محال علیه اقامتگاه قانونی او محسوب است و هر گونه ابلاغی بنشانی مزبور بعمل می آید هر گاه متهم حسب مورد به نشانی بانکی یا نشانی تعیین شده شناخته نشود یا چنین محلی وجود نداشته باشد گواهی مأمور بمنزله ابلاغ اوراق تلقی میشود و رسیدگی بدون لزوم احضار متهم وسیله مطبوعات ادامه خواهد یافت.

ماده ۲۳

دارنده چک می تواند با ارائه گواهینامه عدم پرداخت، از دادگاه صالح صدور اجرائیه نسبت به کسری مبلغ چک و حق الوکاله وکیل طبق تعرفه قانونی را درخواست نماید. دادگاه مکلف است در صورت وجود شرایط زیر حسب مورد علیه صاحب حساب، صادرکننده یا هر دو اجرائیه صادر نماید.

الف - در متن چک، وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی نشده باشد؛

ب - در متن چک قید نشده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است؛

ج - گواهینامه عدم پرداخت به دلیل دستور عدم پرداخت طبق ماده (۱۴) این قانون و تبصره های آن صادر نشده باشد؛

صادرکننده مکلف است ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ اجرائیه، بدهی خود را بپردازد، یا با موافقت دارنده چک تریبی برای پرداخت آن بدهد یا مالی معرفی کند که اجرای حکم را میسر کند؛ در غیر این صورت حسب درخواست دارنده، اجرای احکام دادگستری، اجرائیه را طبق «قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی مصوب ۲۳/ ۳/ ۱۳۹۴» به مورد اجراء گذاشته و نسبت به استیفای مبالغ مذکور اقدام می نماید.

اگر صادرکننده یا قائم مقام قانونی او دعاوی مانند مشروط یا بابت تضمین بودن چک یا تحصیل چک از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا دیگر جرائم در مراجع قضائی اقامه کند، اقامه دعوی مانع از جریان عملیات اجرائی نخواهد شد؛ مگر در مواردی که مرجع قضائی ظن قوی پیدا کند یا از اجرای سند مذکور ضرر جبران ناپذیر وارد شود که در این صورت با أخذ تأمین مناسب، قرار توقف عملیات اجرائی صادر می نماید. در صورتی که دلیل ارائه شده مستند به سند رسمی باشد یا اینکه صادرکننده یا قائم مقام قانونی مدعی مفقود شدن چک بوده و مرجع قضائی دلایل ارائه شده را قابل قبول بداند، توقف عملیات اجرائی بدون أخذ تأمین صادر خواهد شد. به دعاوی مذکور خارج از نوبت رسیدگی می شود.

ماده ۲۴

در صورت تخلف از هر یک از تکالیف مقرر در این قانون برای بانکها یا مؤسسات اعتباری اعم از دولتی و غیردولتی، کارمند خاطی و مسؤول شعبه مربوط حسب مورد با توجه به شرایط، امکانات، دفعات و مراتب به مجازات های مقرر

در ماده (۹) «قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۷/ ۹/ ۱۳۷۲» محکوم می شوند که رسیدگی به این تخلفات در صلاحیت بانک مرکزی است.

قانون فوق مشتمل بر بیست و دو ماده و چهار تبصره پس از تصویب مجلس شورای ملی در جلسه روز سه شنبه ۸ تیرماه ۲۵۳۵ در جلسه فوق العاده روز چهارشنبه شانزدهم تیرماه دو هزار و پانصد و سی و پنج شاهنشاهی بتصویب مجلس سنا رسید.

رئیس مجلس سنا - جعفر شریف امامی

2- قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب 1372

ماده ۱ - متن زیر به عنوان ماده ۱ به قانون صدور چک اضافه می شود و ماده ۱ قانون به ماده ۲ و شماره های بعدی به همین ترتیب تغییر می یابد.

ماده ۱ - انواع چک عبارت است از:

۱ - چک عادی، چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود صادر و دارنده آن تضمینی جز اعتبار صادرکننده آن ندارد.

۲ - چک تأیید شده، چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محل علیه پرداخت وجه آن تأیید می شود.

۳ - چک تضمین شده، چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می شود.

۴ - چک مسافرتی، چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک یا توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می گردد.

ماده ۲ - ماده ۶ به ماده ۷ تغییر و به شرح زیر اصلاح شد:

ماده ۷ - هر کس مرتکب تخلف مندرج در ماده ۳ گردد به حبس تعزیری از شش ماه تا دو سال و حسب مورد به پرداخت جزای نقدی معادل یک چهارم تمام وجه چک یا یک چهارم کسر موجودی هنگام ارائه چک به بانک محروم خواهد شد.

ماده ۳ - ماده ۷ به ماده ۸ تغییر و به شرح زیر اصلاح شد:

ماده ۸ - چکهایی که در ایران عهده بانکهای واقع در خارج کشور صادر شده و منتهی به گواهی عدم پرداخت شده باشند از لحاظ کیفی مشمول مقررات این قانون خواهند بود.

ماده ۴ - ماده ۹ به ماده ۱۰ تغییر و به شرح زیر اصلاح شد:

ماده ۱۰ - هر کس با علم به بسته بودن حساب بانکی خود مبادرت به صدور چک نماید عمل وی در حکم صدور چک بی محل خواهد بود و به حداکثر مجازات مندرج در ماده ۷ محکوم خواهد شد و مجازات تعیین شده غیر قابل تعلیق است.

ماده ۵ - ماده ۱۲ به ماده ۱۳ تغییر و به شرح زیر اصلاح شد:

ماده ۱۳ - صدور چک به عنوان تضمین یا تأمین اعتبار یا مشروط، وعده‌دار یا سفید امضاء ممنوع است، صادرکننده در صورت شکایت ذینفع و عدم پرداخت به مجازات حبس از شش ماه تا ۲ سال و یا جزای نقدی از یکصد هزار تا ده میلیون ریال محکوم خواهد شد.

ماده ۶ - ماده ۱۳ به ماده ۱۴ تغییر و به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن اضافه می‌گردد:

ماده ۱۴ - صادرکننده چک یا ذینفع یا قائم‌مقام قانونی آنها با تصریح به این که چک مفقود یا سرقت یا جعل شده و یا از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا جرائم دیگری تحصیل گردیده می‌تواند کتباً دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک بدهد بانک پس از احراز هویت دستوردهنده از پرداخت وجه آن خودداری خواهد کرد و در صورت ارائه چک بانک گواهی عدم پرداخت را با ذکر علت اعلام شده صادر و تسلیم می‌نماید.

دارنده چک می‌تواند علیه کسی که دستور عدم پرداخت داده شکایت کند و هر گاه خلاف ادعایی که موجب عدم پرداخت شده ثابت گردد دستوردهنده علاوه بر مجازات مقرر در ماده ۷ این قانون به پرداخت کلیه خسارات وارده به دارنده چک محکوم خواهد شد.

تبصره ۱ - ذینفع در مورد این ماده کسی است که چک به نام او صادر یا ظهنویسی شده یا چک به او واگذار گردیده باشد (یا چک در وجه حامل به او واگذار گردیده). در موردی که ذینفع دستور عدم پرداخت می‌دهد بانک مکلف است وجه چک را تا تعیین تکلیف آن در مرجع رسیدگی یا انصراف دستوردهنده در حساب مسدودی نگهداری نماید.

تبصره ۲ - دستوردهنده مکلف است پس از اعلام به بانک شکایت خود را به مراجع قضایی تسلیم و حداکثر ظرف مدت یک هفته گواهی تقدیم شکایت خود را به بانک تسلیم نماید در غیر این صورت پس از انقضای مدت مذکور بانک از محل موجودی به تقاضای دارنده چک وجه آن را پرداخت کند.

ماده ۷ - ماده ۱۷ به ماده ۱۸ تغییر و به شرح زیر اصلاح و تبصره ۲ آن حذف می‌گردد:

ماده ۱۸ - در صورتی که وجه چک در بانک تأمین نشده باشد مرجع رسیدگی مکلف است وجه الضمان نقدی یا ضمانتنامه بانکی (که تا تعیین تکلیف نهایی معتبر باشد) معادل وجه چک یا قسمتی از آن که مورد شکایت واقع شده

از متهم اخذ نماید. هر گاه صادرکننده چک متعدد باشند مرجع تعقیب می‌تواند مبلغ وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه بانکی را به میزان مسئولیت هر یک از آنان و در صورت معلوم نبودن میزان مسئولیت به طور تساوی تقسیم نماید. در صورتی که یکی از متهمین معادل تمام مبلغ چک وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه بانکی داده باشد از بقیه متهمین تأمین متناسب اخذ خواهد شد.

در موارد مذکور در ماده ۱۴ نیز حسب مورد در صورتی که وجه چک در بانک تأمین نشده باشد تا زمانی که دلایل و قرائن موجهی بر صحت ادعای صادرکننده چک یا ذینفع به دست نیامده مرجع رسیدگی تأمین فوق را اخذ خواهد کرد.

همچنین در صورتی که متهم برای پرداخت وجه چک درخواست مهلت نماید مرجع رسیدگی در صورت اقتضاء می‌تواند با اخذ تأمین مناسب دیگر تایک ماه به او مهلت دهد. در این صورت اگر متهم ظرف مهلت مقرر وجه چک را نپردازد تأمین مزبور به وجه‌الضمان تبدیل خواهد شد.

تبصره - در صورتی که وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه مذکور در این ماده تودیع شده باشد تأمین خواسته از اموال متهم جایز نیست. در این صورت ضرر و زیان مدعی خصوصی از محل وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه باید پرداخت گردد.

ماده ۸ - ماده ۲۰ به ماده ۲۱ تغییر و به شرح زیر اصلاح و ۲ تبصره به آن اضافه گردید.

ماده ۲۱ - بانکها مکلفند کلیه حسابهای جاری اشخاصی را که بیش از یک بار چک بی‌محل صادر کرده و تعقیب آنها منتهی به صدور کیفرخواست شده‌باشد بسته و تا سه سال به نام آنها حساب جاری دیگری باز ننمایند. مسئولین شعب هر بانکی که به تکلیف فوق عمل ننمایند حسب مورد با توجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم به یکی از مجازاتهای مقرر در ماده ۹ قانون رسیدگی به تخلفات اداری توسط هیأت رسیدگی به تخلفات اداری محکوم خواهند شد.

تبصره ۱ - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است سوابق مربوط به اشخاصی را که مبادرت به صدور چک بلامحل نموده‌اند به صورت مرتب و منظم ضبط و نگهداری نماید و فهرست اسامی این اشخاص را در اجرای مقررات این قانون در اختیار کلیه بانکهای کشور قرار دهد.

تبصره ۲ - ضوابط و مقررات مربوط به محرومیت اشخاص از افتتاح حساب جاری و نحوه پاسخ به استعلامات بانکها به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت سه ماه توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تنظیم و به تصویب هیأت دولت می‌رسد.

قانون فوق مشتمل بر هشت ماده (شامل اصلاح هفت ماده و اصلاح و الحاق پنج تبصره) در جلسه روز سه شنبه یازدهم آبان ماه یک هزار و سیصد و هفتاد و دو مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۲،۸،۱۹ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی‌اکبر ناطق نوری

3- قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک 1382

ماده ۱ - در ماده (۲) قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵،۴،۱۶ عبارت «صادرکننده چک باید در تاریخ صدور معادل مبلغ چک در بانک محال علیه محل (نقد یا اعتبار قابل استفاده) داشته باشد» به صورت زیر تغییر می‌یابد:

صادرکننده چک باید در تاریخ مندرج در آن معادل مبلغ مذکور در بانک محال علیه وجه نقد داشته باشد.

ماده ۲ - ماده زیر به عنوان ماده (۳) مکرر به قانون فوق افزوده می‌گردد:

ماده ۳ مکرر - چک فقط در تاریخ مندرج در آن یا پس از تاریخ مذکور قابل وصول از بانک خواهد بود.

ماده ۳ - ماده (۷) اصلاحی موضوع ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۲،۸،۱۱ به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۷ - هرکس مرتکب بزه صدور چک بلامحل گردد به شرح ذیل محکوم خواهد شد:

الف - چنانچه مبلغ مندرج در متن چک کمتر از ده میلیون (۱۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال باشد به حبس تا حداکثر شش ماه محکوم خواهد شد.

ب - چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از ده میلیون (۱۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال باشد از شش ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.

ج - چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از پنجاه میلیون (۵۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال بیشتر باشد به حبس از یک سال تا دو سال و ممنوعیت از داشتن دسته چک به مدت دو سال محکوم خواهد شد و در صورتی که صادرکننده چک اقدام به اصدار چکهای بلامحل نموده باشد، مجموع مبالغ مندرج در متون چکها ملاک عمل خواهد بود.

تبصره - این مجازاتها شامل مواردی که ثابت شود چکهای بلامحل بابت معاملات نامشروع و یا بهره ربوی صادر شده، نمی‌باشد.

ماده ۴ - عبارت «از قراری صدی دوازده در سال» از ماده (۱۱) قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵،۴،۱۶ حذف و مفاد زیر به عنوان تبصره به آن اضافه می گردد:

تبصره - میزان خسارت و نحوه احتساب آن بر مبنای قانون الحاق یک تبصره به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک - مصوب ۱۳۷۶،۳،۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام - خواهد بود.

ماده ۵ - ماده (۱۳) اصلاحی موضوع ماده (۵) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۲،۸،۱۱ به شرح زیر اصلاح می شود:

ماده ۱۳ - در موارد زیر صادرکننده چک قابل تعقیب کیفری نیست:

الف - در صورتی که ثابت شود چک سفید امضاء داده شده باشد.

ب - هرگاه در متن چک، وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی شده باشد.

ج - چنانچه در متن چک قید شده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است.

د - هرگاه بدون قید در متن چک ثابت شود که وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی بوده یا چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است.

ه - در صورتی که ثابت گردد چک بدون تاریخ صادر شده و یا تاریخ واقعی صدور چک مقدم بر تاریخ مندرج در متن چک باشد.

ماده ۶ - ماده (۱۸) اصلاحی موضوع ماده (۷) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۲،۸،۱۱ و تبصره آن حذف و ماده زیر جایگزین آن می گردد:

ماده ۱۸ - مرجع رسیدگی کننده جرائم مربوط به چک بلامحل، از متهمان در صورت توجه اتهام طبق ضوابط مقرر

در ماده (۱۳۴) قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور کیفری) - مصوب ۱۳۷۸،۶،۲۸ کمیسیون

امور قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی - حسب مورد یکی از قرارهای تأمین کفالت یا وثیقه (اعم از وجه نقد یا ضمانتنامه بانکی یا مال منقول و غیر منقول) اخذ می نماید.

ماده ۷- از متن ماده (۲۱) قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵،۴،۱۶ عبارت «مگر آنکه متهم به ترتیب مقرر در تبصره ماده (۱۲۵) قانون آیین دادرسی کیفری نشانی دیگری تعیین کرده باشد» حذف می‌گردد.

ماده ۸- کلیه قوانین و مقررات مغایر از تاریخ تصویب این قانون لغو می‌گردد.

قانون فوق مشتمل بر هشت ماده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ دوم شهریور ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و دو مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۲،۶،۱۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

مهدی کروی- رئیس مجلس شورای اسلامی

4- قانون صدور چک مصوب ۱۶/۰۴/۱۳۵۵ با آخرین اصلاحات تا تاریخ ۱۳/۸/۱۳۹۷

ماده ۱- (الحاقی ۱۳۷۲) انواع چک عبارتند از:

۱. چک عادی، چکی است که اشخاص عهده بانک‌ها به حساب جاری خود صادر می‌کنند و دارنده آن تضمینی جز اعتبار صادرکننده آن ندارد.

۲. چک تایید شده، چکی است که اشخاص عهده بانک‌ها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محال علیه پرداخت وجه آن تایید می‌شود.

۳. چک تضمین شده، چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می‌شود.

۴. چک مسافرتی، چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می‌گردد.

تبصره (الحاقی ۱۳۹۷)- قوانین و مقررات مرتبط با چک حسب مورد، راجع به چک‌هایی که به شکل الکترونیکی (داده پیام) صادر می‌شوند نیز لازم‌الرعايه است. بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت یک سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، اقدامات لازم در خصوص چک‌های الکترونیکی (داده پیام) را انجام داده و دستورالعمل‌های لازم را صادر نماید.

ماده ۲- چک‌های صادر عهده بانک‌هایی که طبق قوانین ایران در داخل کشور دایر شده یا می‌شوند همچنین شعب آنها در خارج از کشور در حکم اسناد لازم‌الاجرا است و دارنده چک در صورت مراجعه به بانک و عدم دریافت

تمام یا قسمتی از وجه آن به علت نبودن محل یا به هر دلیل دیگری که منتهی به برگشت چک و عدم پرداخت گردد می‌تواند طبق قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به اجرای اسناد رسمی وجه چک یا باقیمانده آن را از صادرکننده وصول نماید.

برای صدور اجراییه دارنده چک باید عین چک و گواهی‌نامه مذکور در ماده ۴ و یا گواهی‌نامه مندرج در ماده ۵ را به اجرای ثبت اسناد محل تسلیم نماید.

اجراء ثبت در صورتی دستور اجرا صادر می‌کند که مطابقت امضای چک به نمونه امضای صادرکننده در بانک از طرف بانک گواهی شده باشد.

دارنده چک اعم از کسی که چک در وجه او صادر گردیده یا به نام او پشت‌نویسی شده یا حامل چک (در مورد چک‌های در وجه حامل) یا قائم مقام قانونی آنان.

تبصره (الحاقی ۱۳۷۶ مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام) - دارنده چک می‌تواند محکومیت صادرکننده را نسبت به پرداخت کلیه خسارات و هزینه‌های وارد شده که مستقیماً و به طور متعارف در جهت وصول طلب خود از ناحیه وی متحمل شده است، اعم از آنکه قبل از صدور حکم یا پس از آن باشد، از دادگاه تقاضا نماید. در صورتی که دارنده چک جبران خسارت و هزینه‌های مزبور را پس از صدور حکم درخواست کند، باید درخواست خود را به همان دادگاه صادرکننده حکم تقدیم نماید.

قانون استفساریه تبصره الحاقی به ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب مورخ ۱۰/۳/۱۳۷۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام

موضوع استفسار:

آیا مراد از خسارت و هزینه‌های مقرر در تبصره الحاقی به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۳/۱۰/۱۳۷۶، کلیه خسارات و هزینه‌های لازم از قبیل هزینه‌های دادرسی، حق الوکاله، ضمان ناشی از تسبیب، خسارات تاخیر تأدیه و امثال آن می‌باشد؟ در این صورت مبنای مناسب خسارت مبنای محاسبه خسارات، مقررات

بانکی است یا مبنای آن عرف می باشد که قاضی به استناد نظریه کارشناسی یا سایر طرق نسبت به استخراج خسارات اقدام می نماید.

نظر مجمع تشخیص مصلحت نظام:

ماده واحده: منظور از عبارت «کلیه خسارات و هزینه های وارد شده...» مذکور در تبصره الحاقی به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۰/۳/۱۳۷۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام، خسارات تاخیر تأدیه بر مبنای نرخ تورم از تاریخ چک تا زمان وصول آن که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام شده و هزینه دادرسی و حق الوکاله بر اساس تعرفه های قانونی است.

ماده ۳ (اصلاحی ۱۳۸۲) - صادرکننده چک باید در تاریخ مندرج در آن معادل مبلغ مذکور در بانک محال علیه وجه نقد داشته باشد و نباید تمام یا قسمتی از وجهی را که به اعتبار آن چک صادر کرده، به صورتی از بانک خارج نماید یا دستور عدم پرداخت وجه چک را بدهد و نیز نباید چک را به صورتی تنظیم نماید که بانک به عللی از قبیل عدم مطابقت امضا یا قلم خوردگی در متن چک، یا اختلاف در مندرجات چک و امثال آن از پرداخت وجه چک خودداری نماید.

هرگاه در متن چک شرطی برای پرداخت ذکر شده باشد، بانک به آن شرط ترتیب اثر نخواهد داد.

ماده ۳ مکرر (الحاقی ۱۳۸۲) - چک فقط در تاریخ مندرج در آن و با پس از تاریخ مذکور قابل وصول از بانک خواهد بود.

ماده ۴ - (اصلاحی ۱۳۹۷) هرگاه وجه چک به علتی از علل مندرج در ماده (۲) پرداخت نگردد، بانک مکلف است بنا بر درخواست دارنده چک فوراً غیرقابل پرداخت بودن آن را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی ثبت نماید و با دریافت کد رهگیری و درج آن در گواهینامه ای که مشخصات چک و هویت و نشانی کامل صادرکننده در آن ذکر شده باشد، علت یا علل عدم پرداخت را صریحاً قید و آن را امضاء و مهر و به متقاضی تسلیم نماید. به گواهینامه فاقد کد رهگیری و فاقد مهر شخص حقوقی در مراجع قضائی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی شود.

در برگ مزبور باید مطابقت یا عدم مطابقت امضای صادرکننده با نمونه امضای موجود در بانک (در حدود عرف بانک داری) از طرف بانک گواهی شود. بانک مکلف است به منظور اطلاع صادرکننده چک، فوراً نسخه دوم این

برگ را به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است، ارسال دارد. در برگ مزبور باید نام و نام خانوادگی و نشانی کامل دارنده چک نیز قید گردد.

متن سابق ماده ۴- هر گاه وجه چک به علتی از علل مندرج در ماده ۳ پرداخت نگردد بانک مکلف است در برگ مخصوصی که مشخصات چک و هویت و نشانی کامل صادرکننده در آن ذکر شده باشد علت یا علل عدم پرداخت را صریحا قید و آن را امضاء و مهر نموده و به دارنده چک تسلیم نماید.

در برگ مذکور باید مطابقت امضا صادرکننده چک با نمونه امضا موجود در بانک (در حدود عرف بانکداری) و یا عدم مطابقت آن از طرف بانک تصدیق شود.

بانک مکلف است به منظور اطلاع صادرکننده چک، فوراً نسخه دوم این برگ را به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است ارسال دارد.

در برگ مزبور باید نام و نام خانوادگی و نشانی کامل دارنده چک نیز قید گردد.

ماده ۵- (اصلاحی ۱۳۹۷) در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک کمتر از مبلغ چک باشد، به تقاضای دارنده چک بانک مکلف است مبلغ موجودی در حساب را به دارنده چک بپردازد و دارنده با قید مبلغ دریافت شده پشت چک، آن را به بانک تسلیم نماید. بانک مکلف است بنا به درخواست دارنده چک فوراً کسری مبلغ چک را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی وارد نماید و با دریافت کد رهگیری و درج آن در گواهینامه‌ای با مشخصات مذکور در ماده قبل، آن را به متقاضی تحویل دهد. به گواهینامه فاقد کد رهگیری در مراجع قضائی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی‌شود.

چک مزبور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده، بی‌محل محسوب و گواهینامه بانک در این مورد برای دارنده چک، جانشین اصل چک می‌شود. در مورد این ماده نیز بانک مکلف است اعلامیه مذکور در ماده قبل را برای صاحب حساب ارسال نماید.

متن سابق ماده ۵- در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک کمتر از مبلغ چک باشد به تقاضای دارنده چک بانک مکلف است مبلغ موجودی در حساب را به دارنده چک بپردازد و دارنده چک با قید مبلغ دریافت شده در پشت چک و تسلیم آن به بانک، گواهی‌نامه مشتمل بر مشخصات چک و مبلغی که پرداخت شده از بانک

دریافت می‌نماید. چک مذکور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده بی‌محل محسوب و گواهی‌نامه بانک در این مورد برای دارنده چک جانشین اصل چک خواهد بود.

در مورد این ماده نیز بانک مکلف است اعلامیه مذکور در ماده قبل را برای صاحب حساب ارسال نماید.

ماده ۵ مکرر- (الحاقی ۱۳۹۷) بعد از ثبت غیرقابل پرداخت بودن یا کسری مبلغ چک در سامانه یکپارچه بانک مرکزی، این سامانه مراتب را به صورت برخط به تمام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری اطلاع می‌دهد. پس از گذشت بیست و چهار ساعت کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری حسب مورد مکلفند تا هنگام رفع سوء اثر از چک، اقدامات زیر را نسبت به صاحب حساب اعمال نمایند:

الف- عدم افتتاح هرگونه حساب و صدور کارت بانکی جدید؛

ب- مسدود کردن وجوه کلیه حساب‌ها و کارت‌های بانکی و هر مبلغ متعلق به صادرکننده که تحت هر عنوان نزد بانک یا مؤسسه اعتباری دارد به میزان کسری مبلغ چک به ترتیب اعلامی از سوی بانک مرکزی؛

ج- عدم پرداخت هرگونه تسهیلات بانکی یا صدور ضمانت‌نامه‌های ارزی یا ریالی؛

د- عدم گشایش اعتبار اسنادی ارزی یا ریالی.

تبصره ۱- چنانچه اعمال محرومیت‌های مذکور در بندهای (الف)، (ج) و (د) در خصوص بنگاه‌های اقتصادی با توجه به شرایط، اوضاع و احوال اقتصادی موجب اخلال در امنیت اقتصادی استان مربوط شود، به تشخیص شورای تأمین استان موارد مذکور به مدت یک سال به حالت تعلیق در می‌آید. آیین‌نامه اجرائی این تبصره با در نظر گرفتن معیارهایی مانند میزان تولید و صادرات بنگاه و تعداد افراد شاغل در آن ظرف مدت سه ماه از لازم‌الاجراء شدن این قانون به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۲- در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شود، اقدامات موضوع این ماده علاوه بر صاحب حساب، در مورد وکیل یا نماینده نیز اعمال می‌گردد مگر اینکه در مرجع قضائی صالح اثبات نماید عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است. بانک‌ها

مکلفند به هنگام صدور گواهینامه عدم پرداخت، در صورتی که چک به نمایندگی صادر شده باشد، مشخصات نماینده را نیز در گواهینامه مذکور درج نمایند.

تبصره ۳- در هر یک از موارد زیر، بانک مکلف است مراتب را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی اعلام کند تا فوراً و به صورت برخط از چک رفع سوءاثر شود:

الف- واریز کسری مبلغ چک به حساب جاری نزد بانک محال‌علیه و ارائه درخواست مسدودی که در این صورت بانک مکلف است ضمن مسدود کردن مبلغ مذکور تا زمان مراجعه دارنده چک و حداکثر به مدت یک سال، ظرف مدت سه روز واریز مبلغ را به شیوه‌ای اطمینان‌بخش و قابل استناد به اطلاع دارنده چک برساند.

ب- ارائه لاشه چک به بانک محال‌علیه؛

ج- ارائه رضایت‌نامه رسمی (تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی) از دارنده چک یا نامه رسمی از شخص حقوقی دولتی یا عمومی غیردولتی دارنده چک؛

د- ارائه نامه رسمی از مرجع قضائی یا ثبتی ذی صلاح مبنی بر اتمام عملیات اجرائی در خصوص چک؛

ه- ارائه حکم قضائی مبنی بر برائت ذمه صاحب حساب در خصوص چک؛

و- سپری شدن مدت سه سال از تاریخ صدور گواهینامه عدم پرداخت مشروط به عدم طرح دعوی حقوقی یا کیفری در خصوص چک توسط دارنده.

تبصره ۴- چنانچه صدور گواهینامه عدم پرداخت به دلیل دستور عدم پرداخت طبق ماده (۱۴) این قانون و تبصره های آن باشد، سوءاثر محسوب نخواهد شد.

تبصره ۵- بانک یا موسسه اعتباری حسب مورد مسؤول جبران خساراتی خواهند بود که از عدم انجام تکالیف مقرر در این ماده و تبصره های آن به اشخاص ثالث وارد گردیده است.

ماده ۶- (اصلاحی ۱۳۹۷) بانک‌ها مکلفند برای ارائه دسته چک به مشتریان خود، صرفاً از طریق سامانه صدور یکپارچه چک (صیاد) نزد بانک مرکزی اقدام نمایند. این سامانه پس از اطمینان از صحت مشخصات متقاضی با استعلام از سامانه نظام هویت‌سنجی الکترونیکی بانکی و نبود ممنوعیت قانونی، حسب مورد نسبت به دریافت گزارش اعتباری

از سامانه ملی اعتبارسنجی موضوع ماده (۵) «قانون تسهیل اعطای تسهیلات و کاهش هزینه های طرح و تسریع در اجرای طرح های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک ها مصوب ۱۳۸۶/۴/۵» یا رتبه بندی اعتباری از مؤسسات موضوع بند (۲۱) ماده (۱) «قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱/۹/۱۳۸۴» اقدام نموده و متناسب با نتایج دریافتی، سقف اعتبار مجاز متقاضی را محاسبه و به هر برگه چک شناسه یکتا و مدت اعتبار اختصاص می دهد. حداکثر مدت اعتبار چک از زمان دریافت دسته چک سه سال است و چک هایی که تاریخ مندرج در آنها پس از مدت اعتبار باشد، مشمول این قانون نمی شوند. ضوابط این ماده از جمله شرایط دریافت دسته چک، نحوه محاسبه سقف اعتبار و موارد مندرج در برگه چک مانند هویت صاحب حساب مطابق دستورالعملی است که ظرف مدت یک سال پس از لازم الاجراء شدن این قانون توسط بانک مرکزی تهیه می شود و به تصویب شورای پول و اعتبار می رسد.

تبصره ۱- (الحاقی ۱۳۹۷) بانک ها و سایر اشخاصی که طبق قوانین یا مقررات مربوط، اطلاعات مورد نیاز اعتبارسنجی یا رتبه بندی اعتباری را در اختیار مؤسسات مربوط قرار می دهند، مکلف به ارائه اطلاعات صحیح و کامل می باشند.

تبصره ۲- (الحاقی ۱۳۹۷) به منظور کاهش تقاضا برای دسته چک و رفع نیاز اشخاص به ابزار پرداخت وعده دار، بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت یک سال پس از لازم الاجراء شدن این قانون، ضوابط و زیرساخت خدمات برداشت مستقیم را به صورت چک موردی برای اشخاصی که دسته چک ندارند، به صورت یکپارچه در نظام بانکی تدوین و راه اندازی نماید تا بدون نیاز به اعتبارسنجی، رتبه بندی اعتباری و استفاده از دسته چک، امکان برداشت از حساب این اشخاص برای ذی نفعان معین فراهم شود. در صورت عدم موجودی کافی برای پرداخت چک موردی، صاحب حساب تا زمان پرداخت دین، مشمول موارد مندرج در بندهای (الف) تا (د) ماده (۵) مکرر این قانون و نیز محرومیت از دریافت دسته چک، صدور چک جدید و استفاده از چک موردی می باشد.

تبصره ۳- (الحاقی ۱۳۹۷) هر شخصی که با توسل به شیوه های متقلبانه مبادرت به دریافت دسته چکی غیرمتناسب با اوضاع مالی و اعتباری خود کرده یا دریافت آن توسط دیگری را تسهیل نماید، به مدت سه سال از دریافت دسته چک، صدور چک جدید و استفاده از چک موردی محروم و به جزای نقدی درجه پنج قانون مجازات اسلامی محکوم می شود و در صورتی که عمل ارتكابی منطبق با عنوان مجرمانه دیگری با مجازات شدیدتر باشد، مرتکب به مجازات آن جرم محکوم می شود.

متن سابق ماده ۶- بانک‌ها مکلفند در روی هر برگ چک نام و نام خانوادگی صاحب حساب را قید نمایند.

ماده ۷ (اصلاحی ۱۳۸۲)- هر کس بزه صدور چک بلامحل گردد به شرح ذیل محکوم خواهد شد:

الف- چنانچه مبلغ مندرج در متن چک کمتر از ده میلیون ریال باشد به حبس تا حداکثر شش ماه محکوم خواهد شد.

ب- چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از ده میلیون ریال تا پنجاه میلیون ریال باشد از شش ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.

ج- چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از پنجاه میلیون ریال بیشتر باشد به حبس از یک سال تا دو سال و ممنوعیت از داشتن دسته چک به مدت دو سال محکوم خواهد شد و در صورتی که صادر کننده چک اقدام به صدور چکهای بلامحل نموده باشد مجموع مبالغ مندرج در متون چک‌ها ملاک عمل خواهد بود.

تبصره (الحاقی ۱۳۸۲)- این مجازات شامل مواردی که ثابت شود چک‌های بلامحل بابت معاملات نامشروع و یا بهره ربوی صادر شده، نمی‌باشد.

ماده ۸ (اصلاحی ۱۳۷۲)- چک‌هایی که در ایران عهده بانک‌های خارج از کشور صادر شده باشند از لحاظ کیفی مشمول مقررات این قانون خواهند بود.

ماده ۹- در صورتی که صادر کننده چک قبل از تاریخ شکایت کیفری، وجه چک را نقداً به دارنده آن پرداخته یا به موافقت شاکی خصوصی ترتیبی برای پرداخت آن داده باشد یا موجبات پرداخت آن را در بانک محال علیه فراهم نماید قابل تعقیب کیفری نیست.

در مورد اخیر بانک مذکور مکلف است تا میزان وجه چک حساب صادر کننده را مسدود نماید و به محض مراجعه دارنده و تسلیم چک وجه آن را بپردازد.

ماده ۱۰ (اصلاحی ۱۳۷۲)- هر کس با علم به بسته بودن حساب بانکی خود مبادرت به صدور چک نماید عمل وی در حکم صدور چک بی‌محل خواهد بود و به حداکثر مجازات مندرج در ماده ۷ محکوم خواهد شد و مجازات تعیین شده غیرقابل تعلیق خواهد بود.

ماده ۱۱- جرایم مذکور در این قانون بدون شکایت دارنده چک قابل تعقیب نیست و در صورتی که دارنده چک تا شش ماه از تاریخ صدور چک برای وصول آن به بانک مراجعه ننماید یا ظرف شش ماه از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت شکایت ننماید دیگر حق شکایت کیفری نخواهد داشت.

منظور از دارنده چک در این ماده شخصی است که برای اولین بار چک را به بانک ارائه داده است.

برای تشخیص این که چه کسی اولین بار برای وصول چک به بانک مراجعه کرده است، بانک‌ها مکلفند به محض مراجعه دارنده چک هویت کامل او را در پشت چک با ذکر تاریخ قید نمایند.

کسی که چک پس از برگشت از بانک به وی منتقل گردیده حق شکایت کیفری نخواهد داشت مگر آنکه انتقال قهری باشد.

در صورتی که دارنده چک بخواهد چک را به وسیله شخص دیگری به نمایندگی از طرف خود وصول کند و حق شکایت کیفری او در صورت بی‌محل بودن چک محفوظ باشد، باید هویت و نشانی خود را با تصریح نمایندگی شخص مذکور در ظهر چک قید نماید و در صورت بانک اعلامیه مذکور در ماده ۴ و ۵ را به نام صاحب چک صادر می‌کند و حق شکایت کیفری وی محفوظ خواهد بود.

تبصره- هرگاه بعد از شکایت کیفری، شاکی چک را به دیگری انتقال دهد با حقوق خود را نسبت به چک به هر نحو دیگری واگذار نماید تعقیب کیفری موقوف خواهد شد.

ماده ۱۲ (اصلاحی ۱۳۸۲)- هرگاه قبل از صدور حکم قطعی، شاکی گذشت نماید و یا اینکه متهم وجه چک و خسارت تاخیر تادیه را نقداً به دارنده آن پرداخت کند، یا موجبات پرداخت وجه چک و خسارت مذکور (از تاریخ ارائه چک به بانک) را فراهم کند یا در صندوق دادگستری یا اجراء ثبت تودیع نماید مرجع رسیدگی قرار موقوفی صادر خواهد کرد. صدور قرار موقوفی تعقیب در دادگاه کیفری مانع از آن نیست که دادگاه نسبت به سایر خسارت مورد مطالبه رسیدگی و حکم صادر کند.

هرگاه پس از صدور حکم قطعی شاکی گذشت کند و یا اینکه محکوم علیه به ترتیب فوق موجبات پرداخت وجه چک و خسارت تاخیر تادیه و سایر خسارات مندرج در حکم را فراهم نماید اجرای حکم موقوف می‌شود و محکوم

علیه فقط ملزم به پرداخت مبلغی معادل یک سوم جزای نقدی مقرر در حکم خواهد بود که به دستور دادستان به نفع دولت وصول خواهد شد.

تبصره (الحاقی ۱۳۸۲) - میزان خسارات و نحوه احتساب آن بر مبنای قانون الحاق یک تبصره به ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۶،۳،۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام خواهد بود.

ماده ۱۳ (اصلاحی ۱۳۸۲) - در موارد زیر صادرکننده چک قابل تعقیق کیفری نیست:

الف - در صورتی که ثابت شود چک سفید امضا داده شده باشد.

ب - هرگاه در متن چک وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی شده باشد.

ج - چنانچه در متن چک قید شده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله و یا تعهدی است.

د - هرگاه بدون قید در متن چک ثابت شود که وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی بوده یا چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است.

ه - در صورتی که ثابت شود چک بدون تاریخ صادر شده و یا تاریخ واقعی صدور چک مقدم بر تاریخ مندرج در متن چک باشد.

ماده ۱۴ (اصلاحی ۱۳۷۲) - صادرکننده چک یا ذینفع یا قائم مقام قانونی آنها با تصریح به اینکه چک مفقود یا سرقت یا جعل شده یا از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا جرائم دیگری تحصیل گردیده می‌تواند کتبا دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک بدهد. بانک پس از احراز هویت دستور دهنده از پرداخت وجه آن خودداری خواهد کرد و در صورت ارائه چک بانک گواهی عدم پرداخت را با ذکر علت اعلام شده صادر و تسلیم می‌نماید.

دارنده چک می‌تواند علیه کسی که دستور عدم پرداخت داده شکایت کند و هرگاه خلاف ادعایی که موجب عدم پرداخت شده ثابت گردد دستور دهنده علاوه بر مجازات مقرر در ماده ۷ این قانون به پرداخت کلیه خسارات وارده به دارنده چک محکوم خواهد شد.

تبصره ۱ (اصلاحی ۱۳۷۶) - ذینفع در مورد این ماده کسی است که چک به نام او صادر یا ظهورنویسی شده یا چک به او واگذار گردیده باشد (یا چک در وجه حامل به او واگذار گردیده)

در موردی که دستور عدم پرداخت مطابق این ماده صادر می‌شود بانک مکلف است وجه چک را تا تعیین تکلیف آن در مرجع رسیدگی یا انصراف دستوردهنده در حساب مسدودی نگهداری نماید.

تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۷۲) - دستور دهنده مکلف است پس از اعلام به بانک شکایت خود را به مراجع قضایی تسلیم و حداکثر ظرف مدت یک‌هفته گواهی تقدیم شکایت خود را به بانک تسلیم نماید در غیر این صورت پس از انقضا مدت مذکور بانک از محل موجودی به تقاضای دارنده چک وجه آن را پرداخت می‌کند.

تبصره ۳ (الحاقی ۱۳۷۶) - پرداخت چک‌های تضمین‌شده و مسافرتی را نمی‌توان متوقف نمود مگر آنکه بانک صادرکننده نسبت به آن ادعای جعل نماید. در این مورد نیز حق دارنده چک راجع به شکایت به مراجع قضایی طبق مفاد قسمت اخیر ماده ۱۴ محفوظ خواهد بود.

ماده ۱۵ - دارنده چک می‌تواند وجه چک و ضرر و زیان خود را در دادگاه کیفری مرجع رسیدگی مطالبه نماید.

ماده ۱۶ - رسیدگی به کلیه شکایات و دعاوی جزایی و حقوقی مربوط به چک در دادسرا و دادگاه تا خاتمه دادرسی، فوری و خارج از نوبت به عمل خواهد آمد.

ماده ۱۷ - وجود چک در دست صادرکننده دلیل پرداخت وجه آن و انصراف شاکی از شکایت است مگر خلاف این امر ثابت گردد.

ماده ۱۸ (اصلاحی ۱۳۷۲) - مرجع رسیدگی کننده جرائم مربوط به چک بلامحل، از متهمان در صورت توجه اتهام طبق ضوابط مقرر در ماده ۱۳۴ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور کیفری) - مصوب ۱۳۷۸،۶،۲۸ کمیسیون قضایی مجلس شورای اسلامی - حسب مورد یکی از قرارهای تامین کفالت یا وثیقه (اعم از وجه نقد یا ضمانت‌نامه بانکی یا مال منقول و غیرمنقول) اخذ می‌نماید.

ماده ۱۹ - در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادرکننده چک و صاحب امضا متضامنا مسول پرداخت وجه چک بوده و اجراییه و حکم ضرر و زیان بر اساس تضامن علیه هر دو نفر صادر می‌شود. به علاوه امضاکننده چک طبق مقررات این قانون مسولیت کیفری خواهد داشت مگر اینکه ثابت نماید که عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است، که در این صورت کسی که موجب عدم پرداخت شده از نظر کیفری مسول خواهد بود.

ماده ۲۰- مسولیت مدنی پشت‌نویسان چک طبق قوانین و مقررات مربوط کماکان به قوت خود باقی است.

ماده ۲۱ (اصلاحی ۱۳۷۲)- بانک‌ها مکلفند کلیه حسابهای جاری اشخاصی را که بیش از یکبار چک بی‌محل صادر کرده و تعقیب آنها منجر به صدور کیفرخواست شده باشد بسته و تا سه سال به نام آنها حساب جاری دیگری باز ننمایند.

عبارت حذف شده از انتهای ماده ۲۱ به موجب اصلاحات ۱۳۹۷- مسولین شعب هر بانکی که به تکلیف فوق عمل ننمایند حسب مورد با توجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم به یکی از مجازات‌های مقرر در ماده ۹ قانون رسیدگی به تخلفات اداری توسط هیات رسیدگی به تخلفات اداری محکوم خواهند شد.

تبصره ۱ (اصلاحی ۱۳۹۷)- بانک مرکزی مکلف است با تجمیع اطلاعات گواهینامه‌های عدم پرداخت و آرای قطعی محاکم درباره چک در سامانه یکپارچه خود، امکان دسترسی برخط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری را به سوابق صدور و پرداخت چک و همچنین امکان استعلام گواهینامه‌های عدم پرداخت را برای مراجع قضائی و ثبتی از طریق شبکه ملی عدالت ایجاد نماید. قوه قضائیه نیز مکلف است امکان دسترسی برخط بانک مرکزی به احکام ورشکستگی، اعسار از پرداخت محکوم‌به و همچنین آرای قطعی صادرشده درباره چک‌های برگشتی و دعاوی مطروحه طبق ماده (۱۴) این قانون به همراه گواهینامه عدم پرداخت مربوط را از طریق سامانه سجل محکومیت‌های مالی فراهم نماید.

متن سابق تبصره ۱ (الحاقی ۱۳۷۲)- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است سوابق مربوط به اشخاصی را که مبادرت به صدور چک بلامحل نموده‌اند به صورت مرتب و منظم ضبط و نگهداری نماید و فهرست اسامی این اشخاص را در اجرای مقررات این قانون در اختیار کلیه بانک‌های کشور قرار دهد.

تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۷۲)- ضوابط و مقررات مربوط به محرومیت افراد از افتتاح حساب جاری و نحوه پاسخ به استعلامات بانک‌ها به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت سه‌ماه توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تنظیم و به تصویب هیات دولت می‌رسد.

ماده ۲۱ مکرر- (الحاقی ۱۳۹۷) بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت دو سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوءاثر نشده، از دریافت دسته چک و صدور چک جدید در سامانه صیاد و استفاده از چک موردی جلوگیری کرده و همچنین امکان استعلام

آخرین وضعیت صادر کننده چک شامل سقف اعتبار مجاز، سابقه چک برگشتی در سه سال اخیر و میزان تعهدات چک‌های تسویه نشده را صرفاً برای کسانی که قصد دریافت چک را دارند، فراهم نماید. سامانه مذکور به نحوی خواهد بود که صدور هر برگه چک مستلزم ثبت هویت دارنده، مبلغ و تاریخ مندرج در چک برای شناسه یکتای برگه چک توسط صادر کننده بوده و امکان انتقال چک به شخص دیگر توسط دارنده تا قبل از تسویه آن، با ثبت هویت شخص جدید برای همان شناسه یکتای چک امکان پذیر باشد. مبلغ چک نباید از اختلاف سقف اعتبار مجاز و تعهدات چک‌های تسویه نشده بیشتر باشد.

تبصره ۱- در مورد چک‌هایی که پس از گذشت دو سال از لازم‌الاجراء شدن این قانون صادر می‌شوند، تسویه چک صرفاً در سامانه تسویه چک (چکاوک) طبق مبلغ و تاریخ مندرج در سامانه و در وجه دارنده نهائی چک براساس استعلام از سامانه صیاد انجام خواهد شد و در صورتی که مالکیت آنها در سامانه صیاد ثبت نشده باشد، مشمول این قانون نبوده و بانک‌ها مکلفند از پرداخت وجه آنها خودداری نمایند. در این موارد، صدور و پشت‌نویسی چک در وجه حامل ممنوع است و ثبت انتقال چک در سامانه صیاد جایگزین پشت‌نویسی چک خواهد بود. چک‌هایی که تاریخ صدور آنها قبل از زمان مذکور باشد، تابع قانون زمان صدور می‌باشد.

تبصره ۲- ممنوعیت‌های این ماده در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوء اثر نشده که به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی اقدام می‌کنند نیز مجری است.

ماده ۲۲ (اصلاحی ۱۳۸۲)- در صورتی که به متهم دسترسی حاصل نشود، آخرین نشانی متهم در بانک محال‌علیه اقامتگاه قانونی او محسوب می‌شود و هر گونه ابلاغی به نشانی مزبور به عمل می‌آید.

هرگاه متهم حسب مورد به نشانی بانکی یا نشانی تعیین شده شناخته نشود یا چنین محلی وجود نداشته باشد گواهی مامور به منزله ابلاغ اوراق تلقی می‌شود و رسیدگی به متهم بدون لزوم احضار متهم وسیله مطبوعات ادامه خواهد یافت.

ماده ۲۳ (اصلاحی ۱۳۹۷) دارنده چک می‌تواند با ارائه گواهینامه عدم پرداخت، از دادگاه صالح صدور اجرائیه نسبت به کسری مبلغ چک و حق الوکاله و کیل طبق تعرفه قانونی را درخواست نماید. دادگاه مکلف است در صورت وجود شرایط زیر حسب مورد علیه صاحب حساب، صادر کننده یا هر دو اجرائیه صادر نماید.

الف- در متن چک، وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی نشده باشد؛

ب- در متن چک قید نشده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است؛

ج- گواهینامه عدم پرداخت به دلیل دستور عدم پرداخت طبق ماده (۱۴) این قانون و تبصره‌های آن صادر نشده باشد.

صادر کننده مکلف است ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ اجرائیه، بدهی خود را بپردازد، یا با موافقت دارنده چک ترتیبی برای پرداخت آن بدهد یا مالی معرفی کند که اجرای حکم را میسر کند؛ در غیر این صورت حسب درخواست دارنده، اجرای احکام دادگستری، اجرائیه را طبق «قانون نحوه محکومیت‌های مالی مصوب ۲۳/۳/۱۳۹۴» به مورد اجراء گذاشته و نسبت به استیفای مبلغ چک اقدام می‌نماید.

اگر صادر کننده یا قائم مقام قانونی او دعاوی مانند مشروط یا بابت تضمین بودن چک یا تحصیل چک از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا دیگر جرائم در مراجع قضائی اقامه کند، اقامه دعوی مانع از جریان عملیات اجرائی نخواهد شد؛ مگر در مواردی که مرجع قضائی ظن قوی پیدا کند یا از اجرای سند مذکور ضرر جبران ناپذیر وارد گردد که در این صورت با أخذ تأمین مناسب، قرار توقف عملیات اجرایی صادر می‌نماید. در صورتی که دلیل ارائه شده مستند به سند رسمی باشد یا اینکه صادر کننده یا قائم مقام قانونی مدعی مفقود شدن چک بوده و مرجع قضائی دلایل ارائه شده را قابل قبول بداند، توقف عملیات اجرائی بدون أخذ تأمین صادر خواهد شد. به دعاوی مذکور خارج از نوبت رسیدگی خواهد شد.

متن سابق ماده ۲۳- قانون چک مصوب خرداد ۱۳۴۴ نسخ می‌شود.

ماده ۲۴- (الحاقی ۱۳۹۷) در صورت تخلف از هر یک از تکالیف مقرر در این قانون برای بانک‌ها یا مؤسسات اعتباری اعم از دولتی و غیردولتی، کارمند خاطی و مسئول شعبه مربوط حسب مورد با توجه به شرایط، امکانات، دفعات و مراتب به مجازات‌های مقرر در ماده (۹) «قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۷/۹/۱۳۷۲» محکوم می‌شوند که رسیدگی به این تخلفات در صلاحیت بانک مرکزی است.

5- آیین‌نامه اجرایی قانون صدور چک مصوب ۶ شهریورماه ۱۳۹۸

آیین‌نامه اجرایی تبصره (1) ماده (5) مکرر قانون صدور چک موضوع: تعلیق محرومیت بنگاه‌های اقتصادی از خدمات بانکی با نظر شورای تأمین استان (تصویب‌نامه شماره 72208/ت 56579 هـ مورخ 1398/6/12 هیئت وزیران)

وزارت امور اقتصادی و دارایی - وزارت دادگستری - وزارت کشور

وزارت صنعت، معدن و تجارت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

هیئت وزیران در جلسه 1398/6/6 به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و به استناد تبصره (1) ماده (5) قانون مکرر قانون صدور چک - مصوب 1397 - آیین‌نامه اجرایی تبصره مذکور را به شرح زیر تصویب کرد:

آیین‌نامه اجرایی تبصره (1) ماده (5) مکرر قانون صدور چک

ماده 1- در این آیین‌نامه، اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌روند:

1- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

2- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون و یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده است و تحت نظارت بانک مرکزی قرار دارد.

3- بنگاه اقتصادی: واحد اقتصادی که با مجوز فعالیت از مراجع قانونی ذی‌ربط در تولید کالا یا خدمت فعالیت می‌کند، اعم از این که دارای شخصیت حقیقی یا حقوقی باشد.

4- شورا: شورای تأمین استان.

5- محدودیت: عدم افتتاح هر گونه حساب و صدور کارت بانکی جدید، عدم اعطای تسهیلات بانکی ریالی یا ارزی، عدم صدور ضمانت‌نامه بانکی ریالی یا ارزی، عدم گشایش اعتبار اسنادی ریالی یا ارزی، موضوع بندهای (الف)، (ج) و (د) ماده (5) مکرر قانون صدور چک - مصوب 1379.

ماده 2- بنگاه‌های اقتصادی موضوع این آیین‌نامه حداقل باید دارای یکی از شرایط زیر باشند:

1- تعداد کارکنان بنگاه در (12) ماده منتهی به درخواست طبق فهرست حق بیمه پرداختی (100) نفر و بیشتر باشد.

2- میزان فروش بنگاه ناشی از فعالیت اصلی تولیدی طبق آخرین صورت‌های مالی، بیش از نصاب مقرر برای گروه اول موضوع ماده (2) آیین‌نامه مربوط به نوع دفاتر، اسناد و مدارک و روش‌های نگهداری و نمونه اظهارنامه مالیاتی و نحوه ارایه برای رسیدگی و تشخیص درآمد مشمول مالیات موضوع ماده (95) اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم -مصوب 1394- وزیر امور اقتصادی و دارایی باشد.

3- میانگین میزان ارزش صادرات بنگاه در دو سال آخر فعالیت، حسب اعلام گمرک جمهوری اسلامی ایران، بیش از یک میلیون (1.000.000) یورو بوده و ارز حاصل از آن طبق ضوابط و مقررات بانک مرکزی به چرخه اقتصادی کشور بازگردانده شده باشد.

تبصره- اشخاص دارای محکومیت قطعی به جرایم اقتصادی موضوع قانون مجازات اسلامی یا دارای حکم ورشکستگی به تقصیر و یا تقلب مشمول این آیین‌نامه نخواهند بود. این شرط صرفاً پس از ایجاد امکان استعلام سامانه‌ای (سیستمی) برقرار خواهد بود.

ماده 3- بنگاه اقتصادی موظف است درخواست خود را از طریق سامانه یکپارچه وزارت صنعت، معدن و تجارت ارسال نماید تا پس از بررسی شرایط و تأیید در دبیرخانه ستاد تسهیل و رفع موانع تولید بر اساس استعلام سامانه‌ای (سیستمی) از مراجع ذی‌ربط، ظرف سه روز کاری به همراه گزارشی شامل وضعیت بنگاه، سوابق چک‌های صادرشده توسط بنگاه اعم از تسویه‌شده، برگشتی یا سررسید نشده، سوابق محکومیت‌های مالی بنگاه و تصمیمات قبلی شورا در استان‌های مختلف نسبت به بنگاه جهت تصمیم‌گیری برای شورا ارسال شود.

تبصره- مراجع ذی‌ربط از جمله سازمان تأمین اجتماعی، سازمان امور مالیاتی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی و وزارت دادگستری موظفند اطلاعات مورد نیاز را به صورت سامانه‌ای (سیستمی) و برخط در اختیار سامانه یکپارچه وزارت صنعت، معدن و تجارت قرار دهند.

- ماده 4- اعمال محدودیت نسبت به بنگاه اقتصادی دارای سابقه چک برگشتی رفع سوء اثر نشده، صرفاً در صورتی که با توجه به شرایط، اوضاع و احوال اقتصادی موجب اخلال در امنیت اقتصادی استان مربوط شود، با تشخیص شورا و در چهارچوب مفاد این آیین نامه، برای مدت یک سال از تاریخ ابلاغ مصوب شورا معلق می گردد.
- تبصره 1- مدت یک ساله در نظر گرفته شده برای تعلیق محدودیت نسبت به بنگاه اقتصادی قابل تمدید نخواهد بود.
- تبصره 2- هر بنگاه اقتصادی صرفاً سه سال پس از انقضای مدت یک ساله مزبور امکان ثبت درخواست جدید را خواهد داشت.
- ماده 5- شورا پس از بررسی موضوع و تشخیص لزوم تعلیق اعمال محدودیت نسبت به بنگاه اقتصادی، نسخه ای از مصوبه مربوط را جهت انجام سایر اقدامات مقتضی به بانک مرکزی ارسال می نماید.
- ماده 6- بانک مرکزی پس از وصول مصوبه شورا، نسبت به تعلیق محدودیت بنگاه اقتصادی به مدت یک سال در سامانه های مربوط اقدام می نماید.
- ماده 7- بنگاه اقتصادی دارای چک برگشتی رفع سوء اثر نشده موظف است ظرف مدت یک ساله تعلیق محدودیت اعطا شده توسط شورا نسبت به رفع سوء اثر از چک های برگشتی اقدام نماید. بنگاه اقتصادی که ظرف سه ماه اقدام به رفع سوء اثر از چک های برگشتی خود نماید، مشمول محدودیت مقرر در تبصره (2) ماده (4) این آیین نامه نمی شود.
- ماده 8- تعلیق محدودیت طبق مفاد این آیین نامه، به هیچ وجه نافی تکلیف مؤسسه اعتباری به رعایت سایر الزامات، ضوابط و مقررات مربوط به ارائه خدمات، اعطای تسهیلات و ایجاد تعهدات از جمله لزوم اعتبارسنجی و اخذ تضامین و وثایق کافی و مناسب از مشتری نمی باشد.
- ماده 9- تعلیق محدودیت چک برگشتی پس از ابلاغ این آیین نامه به شبکه بانکی، صرفاً در چهارچوب مفاد این آیین نامه امکان پذیر می باشد.

تبصره- اعطای تسهیلات، ایجاد تعهدات و سایر خدمات موضوع بندهای (الف)، (ج) و (د) ماده (5) مکرر قانون صدور چک -مصوب 1397- در خصوص بنگاه‌های اقتصادی دارای چک برگشتی رفع سوء اثر نشده، صرفاً در صورت تعلیق محدودیت طبق مفاد این آیین‌نامه امکان‌پذیر خواهد بود.

ماده 10- در صورت رفع سوء اثر از چک برگشتی تا پایان مدت یک‌ساله تعلیق محدودیت در سامانه‌های اطلاعاتی مربوط، خدمات بانکی به بنگاه اقتصادی وفق ضوابط و مقررات مربوط ارایه خواهد شد.

اسحاق جهانگیری- معاون اول رییس جمهور

6- بخشنامه بانک مرکزی در خصوص اجرای قانون اصلاح قانون صدور چک مصوب 1399,09,19

احتراماً، همانگونه که استحضار دارند، «قانون اصلاح قانون صدور چک» در آبان ماه سال 1397 به تصویب شورای اسلامی رسید و پس از تأیید توسط شورای محترم نگهبان طی بخشنامه شماره 320465/ 97 مورخ 12/ 9/ 1397 به شبکه بانکی کشور ابلاغ گردید. در قانون مذکور مواعد مختلفی برای اجرای احکام و تکالیف متعدد آن تعیین شده بود که از جمله آن، مهلت دو ساله برای اجرای تکلیف مقرر در ماده (21) مکرر قانون بود. بر همین اساس بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بلافاصله پس از ابلاغ قانون، اجرای کامل، صحیح و دقیق قانون را در دستور کار قرارداد و با برگزاری جلسات مختلف با دستگاه‌های اجرایی ذی ربط، اتخاذ هماهنگی‌های لازم و تمهید زیرساخت‌های فنی مورد نیاز تلاش نمود قانون موصوف در مهلت مورد نظر قانون گذار محترم به مورد اجرا گذارده شود. در حال حاضر عمده مقدمات مربوط به اجرای قانون مذکور فراهم شده است، لیکن به دلیل تغییرات بنیادین در رویه‌های صدور، انتقال، وصول و سایر عملیات مربوط به چک در قانون جدید و آثار و تبعات آن که متوجه آحاد جامعه می‌باشد و همچنین به دلیل پیامدهای نامطلوب اقتصادی ناشی از شیوع بیماری کرونا برای کسب و کارها، مقرر است، اجرای قانون جدید صدور چک مرحله ای و به صورت تدریجی انجام پذیرد تا ضمن فرهنگ سازی و اطلاع رسانی مستمر، زمینه ارتقای آگاهی آحاد جامعه از قواعد جدید چک میسر گردد و در عین حال کمترین چالش و آثار منفی را برای صاحبان مشاغل و کسب و کارها به دنبال داشته باشد. از این رو مقتضی است در گام اول اجرای قانون، دستور فرمایند نسبت به انجام موارد زیر اهتمام کافی معمول دارند:

- 1- در اجرای ماده (6) قانون، بر ارایه دسته چک به متقاضیان واجد شرایط صرفاً از طریق سامانه صیاد تأکید می شود. صدور و اعطای دسته چک به مشتریان خارج از این سامانه ممنوع می باشد.
- 2- در اجرای ماده (6) قانون، بر لزوم درج کد یکتا دریافتی از سامانه صیاد بر روی هر برگه چک تأکید می گردد.
- 3- در اجرای ماده (4) قانون، بر لزوم دریافت کد رهگیری و درج آن بر روی گواهی عدم پرداخت چک های برگشتی تأکید می گردد.
- 4- در اجرای ماده (6) قانون، در مورد دسته چک هایی که از تاریخ 20/ 10/ 1399 به مشتریان تحویل داده می شود، درج «تاریخ اعتبار چک» با عبارت «صدور این برگه چک حداکثر تا مورخ مجاز است.» بر روی هر برگه چک الزامی است. وفق ماده فوق، «تاریخ اعتبار چک» حداکثر سه سال از تاریخ دریافت دسته چک می باشد.
- 5- در اجرای ماده (21) مکرر قانون، باید امکان ثبت اطلاعات مربوط به صدور و پشت نویسی چک در سامانه صیاد از جمله مشخصات چک و مشخصات هویتی صادرکننده، گیرنده و انتقال دهنده برای مشتریان فراهم شود.
- 6- در اجرای ماده (21) مکرر قانون، اعطای دسته چک به دارندگان چک برگشتی رفع سوء اثر نشده تحت هیچ عنوان مجاز نمی باشد.
- 7- در اجرای تبصره (1) ماده (21) مکرر قانون موضوع ممنوعیت صدور چک در وجه حامل، پذیرش و کارسازی برگه چک های مربوط به دسته چک های ارایه شده به مشتریان پس از تاریخ 20/ 10/ 1399 که در وجه حامل صادر شده اند، ممنوع می باشد.
- 8- برگه چک های مربوط به دسته چک های ارایه شده به مشتریان پس از تاریخ 20/ 10/ 1399 همچنان تا اطلاع ثانوی امکان انتقال به اشخاص از طریق پشت نویسی را خواهند داشت.

9- به استناد بند (ب) ماده (5) مکرر قانون و در اجرای بند (17 - 5) و (17 - 6) دستورالعمل حساب جاری، موضوع بخشنامه شماره 97/93998 مورخ 1397/3/23، ضروری است، در صورت کافی نبودن موجودی حساب جاری انفرادی و مشترک مشتری، بانک نسبت به پرداخت وجه چک از محل موجودی قابل برداشت مشتری در سایر حساب های انفرادی ریالی وی در همان بانک به ترتیب اولویت از حساب جاری (برای اشخاص حقوقی)، حساب قرض الحسنه پس انداز، حساب سرمایه گذاری کوتاه مدت و حساب سرمایه گذاری بلند مدت اقدام نماید.

10- در اجرای تبصره (2) ماده (5) مکرر قانون، بانک مکلف است هنگام صدور گواهی عدم پرداخت برای چک های برگشتی، علاوه بر اطلاعات صادرکننده چک برگشتی، اطلاعات اشخاصی که حسب مورد به نمایندگی یا وکالت از سوی آنها مبادرت به امضای چک برگشتی نموده اند نیز در سامانه یکپارچه اطلاعات بانک مرکزی اعلام نماید. اعلام مشخصات مدیران و اعضای هیأت مدیره اشخاص حقوقی که چک برگشتی را امضا نموده اند، به سامانه مذکور فاقد موضوعیت خواهد بود.

11- در اجرای ماده (5) مکرر قانون، اعمال محرومیت های زیر برای صادرکنندگان چک برگشتی الزامی است:

11 - 1 عدم افتتاح هرگونه حساب و صدور کارت بانکی جدید؛

11 - 2 پرداخت وجوه کلیه حساب ها و کارت های بانکی و هر مبلغ متعلق به صادرکننده که تحت هر عنوان نزد همان بانک دارد به میزان کسری مبلغ چک؛

11 - 3 عدم پرداخت هرگونه تسهیلات بانکی یا صدور ضمانت نامه های ارزی یا ریالی؛

11 - 4 عدم گشایش اعتبار اسنادی ارزی یا ریالی؛

11 - 5 ممنوعیت ارائه دسته چک جدید در سامانه صیاد؛

12- در اجرای ماده (5) مکرر قانون و تبصره (1) ذیل آن، محرومیت های مذکور در بندهای 11 - 1، 11 - 3 و 11 - 4 فوق مطابق آیین نامه تبصره (1) ماده (5) مکرر قانون صدور چک، مصوب جلسه مورخ 1398/6/6 هیأت محترم وزیران ابلاغی طی بخشنامه شماره 98/209899 مورخ 1398/6/25 در خصوص بنگاه های اقتصادی به تشخیص شورای تأمین استان به مدت یک سال قابل تعلیق است.

13- در اجرای تبصره (3) ماده (5) مکرر قانون، رفع سوء اثر از چک برگشتی در سامانه یکپارچه بانک مرکزی صرفاً در صورت تحقق یکی از شرایط ذیل امکان پذیر است:

13- 1 واریز کسری مبلغ چک به حساب جاری نزد بانک محال علیه و ارایه درخواست مسدودی. در این صورت بانک مکلف است ضمن مسدود کردن مبلغ مذکور تا زمان مراجعه دارنده چک و حداکثر به مدت یک سال، ظرف مدت سه روز واریز مبلغ را به شیوه ای اطمینان بخش و قابل استناد، از جمله مکاتبه، به اطلاع دارنده چک برساند؛

13- 2 ارایه لاشه چک به بانک محال علیه؛

13- 3 ارایه رضایت نامه رسمی (تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی) از دارنده چک یا نامه رسمی از شخص حقوقی دولتی یا عمومی غیردولتی دارنده چک؛

13- 4 ارایه نامه رسمی از مرجع قضایی یا ثبتی ذی صلاح مبنی بر اتمام عملیات اجرایی در خصوص چک؛

13- 5 ارایه حکم قضایی مبنی بر براءت ذمه صاحب حساب در خصوص چک؛

13- 6 سپری شدن مدت سه سال از تاریخ صدور گواهینامه عدم پرداخت مشروط به عدم طرح دعوای حقوقی یا کیفری در خصوص چک توسط دارنده.

14- در اجرای تبصره (5) ماده (5) مکرر قانون، بانک و یا مؤسسه اعتباری غیربانکی، حسب مورد مسؤول جبران خساراتی خواهد بود که از عدم انجام تکالیف مقرر در ماده (5) مکرر و تبصره های آن به اشخاص ثالث وارد گردیده است.

15- در اجرای ماده (24) قانون، در صورت تخلف کارکنان و مسئولان شعب بانک و یا مؤسسه اعتباری غیربانکی از مفاد قانون موصوف و ضوابط اجرایی آن، مراتب در «هیأت رسیدگی به تخلفات» بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران رسیدگی خواهد شد.

16- بانک موظف است به طرق مقتضی از جمله درج اطلاعیه در پایگاه اطلاع رسانی، چاپ بروشور، ارسال پیامک، تعبیه پیشخوان خدمت برای راهنمایی مشتریان در محل واحدهای عملیاتی و نصب اعلامیه در معرض دید مشتریان در

شعب، نسبت به آگاهی بخشی و اطلاع رسانی عمومی در خصوص الزامات و شرایط جدید اعطای دسته چک و نیز صدور، انتقال و تسویه چک بر اساس قانون اصلاح قانون صدور چک مصوب سال 1397 اقدام نماید.

17- عملیات صدور، انتقال و وصول برگه های دسته چک های ارایه شده به مشتریان پیش از تاریخ 20/ 10/ 1399/، کماکان به روال سابق صورت می پذیرد.

18- در مورد دسته چک های ارایه شده به مشتریان پس از تاریخ 20/ 10/ 1399/ که بر روی آن ها تاریخ اعتبار چک نیز باید به شرح بند (4) فوق الذکر درج شده باشد، ضوابط فوق الاشعار لازم الاتباع می باشد.

19- سایر مراحل و اقدامات لازم برای اجرای کامل تکالیف مقرر در «قانون اصلاح قانون صدور چک»، متعاقباً و به تدریج در زمان مقتضی اعلام خواهد شد. بدیهی است در خصوص مواردی که در این بخشنامه ذکر نشده است، مراتب مطابق دستورالعمل حساب جاری ابلاغی طی بخشنامه شماره 97/ 93898 مورخ 23/ 3/ 1397/ و سایر ضوابط مربوط قابل انجام خواهد بود.

با عنایت به مراتب پیش گفته، خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به قید تسریع و با لحاظ مفاد بخشنامه شماره 96/ 149153 مورخ 16/ 5/ 1396/ به تمامی واحدهای ذیربط آن بانک/ مؤسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ شده و بر حسن اجرای آن نظارت دقیق به عمل آید.

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی آبادی

02 - 3215

الهام چیت سازان

3816

منابع مورد استفاده در تدوین کتاب

1. قانون تجارت
2. قانون صدور چک مصوب 1355
3. قانون اصلاح قانون صدور چک مصوب 1372
4. قانون اصلاح قانون صدور چک مصوب 1382
5. قانون اصلاح قانون صدور چک مصوب 1397
6. قانون مدنی
7. قانون مجازات اسلامی
8. آئین نامه اجرائی تبصره 1 ماده 5 مکرر قانون صدور چک
9. قانون عملیات بانکی بدون ربا
10. بخشنامه ها و دستورالعملهای صادره بانک مرکزی در ارتباط با چکهای صیادی و الکترونیکی و سامانه های مربوطه

سایتهای مورد استفاده در تدوین کتاب

1. <https://jlr.sdil.ac.ir/>
2. <https://www.abdilawyer.com/>
3. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1091223>
4. <https://www.aftablawyers.ir/page/1317/>
5. <https://www.mycredit.ir/portal/home/?news/238126/281717/281616/>
6. <https://fa.wikipedia.org/wiki/>
7. <https://www.mycredit.ir/portal/home/?news/238126/238141/281622/>
8. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/92322>
9. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/93967>
10. <https://vindad.com/blog/iran-rules-reference/business/p5396/>
11. <https://ehsanhosseini.ir/%D9%85%D8%AD%DA%A9%D9%88%D9%85/>
12. <https://www.heyvalaw.com/web/articles/view/494/>
13. <https://azkivam.com/blog/types-of-bank-checks/>
14. <https://mohasebankhebreh.com/>
15. <https://www.zarinpal.com/blog/>
16. <https://www.dadgaran.com/Legal-content>

- <https://www.zarinpal.com/blog/>.17
- <https://ara.jri.ac.ir/Judge/Text/10857>.18
- <https://sad24.ir/blog/2021/08/07/what-is-a-sayyad-cheque/>.19
- <https://dotic.ir/news/5584/>.20
- <https://www.heyvalaw.com/web/articles/view/4060/>.21
- <https://www.zarinpal.com/blog/>.22
- https://www.tejaratbank.ir/web_directory/1497.23
- <https://jibimo.com/iban/>.24
- <https://payping.ir/blog/satna/>.25